

ALUEEN YHTEISÖLLINEN OLOHUONEEN JATKE

Sosiaalinen pääoma Kaakkois-Helsingin kirjastojen toiminnassa

Jukka Räisänen

Tampereen yliopisto
Informaatioteknologian ja
viestinnän tiedekunta
Informaatiotutkimus ja
interaktiivinen media
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2019

TAMPEREEN YLIOPISTO, Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Informaatiotutkimus ja interaktiivinen media
RÄISÄNEN; JUKKA: Alueen yhteisöllinen olohuoneen jatke
Sosiaalinen pääoma Kaakkois-Helsingin kirjastojen toiminnassa
Pro gradu -tutkielma, 84 s., 7 liitesivua.
Huhtikuu 2019

Yleiset kirjastot ovat viime vuosikymmeninä olleet keskellä muutosta internetin ja digitaalisten aineistojen kehityksestä johtuen. Laina- ja käyttäjäluvut ovat laskeneet tasaisesti, mikä on lisännyt painetta etsiä toiminnalle uusia painopistealueita. Merkittäväksi kehityssuunnaksi on noussut kirjastojen sosiaalisen ja yhteisöllisen roolin korostaminen, mikä käy ilmi sekä kirjastojen toimintaa ohjaavissa linjauksissa että kirjastojen käytännön toiminnassa.

Tutkimuksessa selvitetään, millaisia sosiaalisia hyötyjä käyttäjät liittävät Kaakkois-Helsingin yleisten kirjastojen toimintaan. Viitekehyksenä käytetään sosiaalisen pääoman käsitteestä esitettyjä tulkintoja, joiden avulla sosiaalisia hyötyjä tarkastellaan eri näkökulmista. Tutkimusaineisto kerättiin kyselylomakkeella, jossa hyödynnettiin sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Aineisto koostuu yhteensä 190 vastauksesta.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että vaikka kirjastojen perinteisiä käyttötapoja lainaamista, lukemista ja tiedonhakua pidetään edelleen kirjastojen tärkeimpinä käyttömuotoina, koetaan kirjastojen tuottamat sosiaaliset hyödyt myös merkittäviksi. Kirjastot nähdään tärkeinä kohtaamispaikkoina, jotka turvallisina ympäristöinä vahvistavat ihmisten välistä luottamusta uusien ihmisten kohdatessa. Kirjastojen tiloissa järjestetyt tapahtumat koetaan tärkeinä asuinalueiden yhteisöllisyyden tunteen kannalta. Tutkimus myös osoittaa, että huomattava osuus kirjastojen käyttäjistä osallistuu kirjastoissa tapahtuneen toiminnan johdosta lähialueen kehittämiseen esimerkiksi kaupunginosaseuroissa tai muussa järjestötoiminnassa, mikä tukee sosiaalisen pääoman muodostumista asuinalueilla.

Avainsanat: kirjastonkäyttö, sosiaalinen pääoma, sosiaalinen vuorovaikutus, yhteisöllisyys, yleiset kirjastot

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen taustaa	1
1.2	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	3
2	SOSIAALINEN PÄÄOMA	5
2.1	Taustaa sosiaalisen pääomaan	5
2.2	Sosiaalisen pääoman sisällölliset elementit	8
2.3	Sosiaalisen pääoman rakenteelliset muodot	10
2.4	Sosiaalinen pääoma hyödykkeenä	13
2.5	Sosiaalisen pääoman kritiikki	16
2.6	Sosiaalinen pääoma ja kirjastot	17
3	TUTKIMUKSEN METODOLOGIA	24
3.1	Kaakkois-Helsingin kirjastot	24
3.1.1	Herttoniemen kirjasto	25
3.1.2	Roihuvuoren kirjasto	26
3.1.3	Laajasalon kirjasto	28
3.2	Tutkimusmenetelmän valinta	29
3.3	Aineiston kerääminen	30
3.4	Aineiston analysointi	34
4	TUTKIMUSTULOKSET	36
4.1	Vastaajien taustatiedot	36
4.2	Kvantitatiiviset tutkimustulokset	39
4.3	Kvalitatiiviset tutkimustulokset	49
5	TULOSTEN ANALYSOINTI	55
5.1	Sisällölliset elementit	55
5.1.1	Turvallinen ympäristö tukee luottamusta	55
5.1.2	Yhteisessä tilassa otetaan huomioon toisten tarpeet	57
5.1.3	Paikallistietoa sekä tukea sivistykseen ja digitalisaatioon	58
5.2	Rakenteelliset muodot	59
5.2.1	Kaikille avoin kohtaamispaikka	60
5.2.2	Siellä viihtyy koko perhe	63
5.2.3	Yhdistystoiminnan mahdollistaja	65
5.3	Yksilön ja yhteisöjen hyödyt	67
5.3.1	Uusia tuttavuuksia	67
5.3.2	Yhteisöllinen toiminnan mahdollistaja	69
6	YHTEENVETO	72
	LÄHTEET	76
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Johdannon aluksi käydään läpi tutkimuksen taustaa kuvaamalla yleisten kirjastojen toimintaympäristön muutosta sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen edistämisen nousemista osaksi kirjastotyötä ja sen tavoitteita. Tämän jälkeen kuvataan tutkimuksen tavoitteet ja esitellään tutkimuskysymykset.

1.1 Tutkimuksen taustaa

Yleisten kirjastojen toiminta ja niiden merkitys ovat sidoksissa ympäröivän yhteiskunnan kehityksen kanssa. Suomen yleisten kirjastojen varhaisvaiheissa 1800-luvulla kirjastoverkkoa ryhdyttiin kehittämään fennomaanisen ideologian vaikutuksesta ja pyrkimyksenä oli kansan sivistäminen sekä suomen kielen aseman edistäminen (Tuominen & Saarti 2012, 118). Toisen maailman sodan jälkeen alkanut yleisten kirjastojen kukoistuskauti taas liittyi suomalaisen yhteiskunnan kehittämiseen pohjoismaiseksi hyvinvointivaltioksi, jonka tärkeimpien universaalien palveluiden joukkoon yleiset kirjastot kuului-
vat (Tuominen & Saarti 2012, 119). Viime vuosikymmeninä kirjastojen nousukausi on kuitenkin katkennut internetin ja digitalisaation muutettua merkittävästi yhteiskunnan toimintaa ja samalla yleisten kirjastojen toimintaympäristöä. Internet on mahdollistanut ihmisille kokonaan uuden väylän etsiä informaatiota ja ajanvietettä. Muutoksen seuraukset ovat selvästi havaittavissa niin yleisten kirjastojen kokonaislainausten kuin kävijöidenkin määrissä, jotka ovat olleet laskussa vuodesta 2005 lähtien (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2019). Myös digitalisoitumisen myötä kehittyneiden e-aineistojen suosio näyttää olevan jatkuvassa kasvussa, mikä tulee kokoelmien näkökulmasta tarkasteltuna vähentämään fyysisten kirjastotilojen tarvetta.

Tietoyhteiskunnan kehityksen myötä kirjastojen roolia ja tehtäviä on monilla tahoilla ryhdytty pohtimaan uudelleen. Vastaukseksi haasteeseen on esitetty näkemys kirjastoista sosiaalista vuorovaikutusta ja yhteisöllisyyttä edistävänä instituutiona. Tulkinta on saanut kannatusta ja se on Suomessakin omaksuttu laajasti osaksi kirjastojen toimintaa ohjaavia

ohjeistuksia ja lainsäädäntöä. Opetusministeriön vuonna 2003 laatimassa julkaisussa Kirjastostrategia 2010 esitettiin jo visio, jossa yleiset kirjastot nähdään kuntalaisille niin kulttuurisina kuin sosiaalisinakin tiloina, jotka rakentavat ja tukevat yhteisöllisyyttä sekä sosiaalista pääomaa (Opetusministeriö 2003, 11). 2010-luvulla sosiaalinen rooli on tullut jo osaksi alan sisäistä käsitystä kirjastojen merkityksestä. Tämä käy hyvin ilmi yleisten kirjastojen yhteistyötä koordinoivan ja niiden yhteisiä kannanottoja muodostavan Yleisten kirjastojen neuvoston uusimmasta strategiasta, jossa yhteisöllisyys nähdään yhtenä kirjastojen viidestä perusarvoista. Strategiassa yhteisöllisyyttä halutaan edistää muun muassa tarjoamalla kirjastotiloja kansalaisjärjestöjen ja kuntalaisten yhteisölliseen käyttöön sekä lisäämällä tapahtumatoimintaa yhteistyössä alueiden toimijoiden kanssa. Lisäksi strategia ohjaa kirjastoja tukemaan yhteiskunnallista aktiivisuutta ja keskustelua järjestämällä sille tilaa. (Yleisten kirjastojen neuvosto 2016, 14–15, 19.) Uudistettu kirjastolaki lisäsi viimein kirjastojen sosiaalisen ja yhteisöllisen roolin myös osaksi Suomen lainsäädäntöä. Vuoden 2017 alussa voimaan astuneen lain toteuttamisen lähtökohdiksi on nostettu yhteisöllisyys, moniarvoisuus sekä kulttuurinen moninaisuus ja lain tavoitteeksi muun muassa aktiivisen kansalaisuuden sekä demokraattisen kehityksen edistäminen. Perinteisten tehtävien lisäksi uusi laki edellyttääkin kirjastojen toiminnallaan myös edistävän yhteiskunnallista ja kulttuurista vuoropuhelua. (Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016.)

Käytännön toiminnassa kirjastojen sosiaaliseen ja yhteisölliseen rooliin panostaminen käy ilmi esimerkiksi tapahtumien ja niihin osallistuneiden määrän kasvuna (Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2019). Tapahtumatoiminnan mittakaavaa ja laajuutta osoittaa hyvin se, että tavallisena helmikuisena maanantaina pääkaupunkiseudun Helmet-kirjastoissa järjestetään yli neljäkymmentä tapahtumaa, joissa voi muun muassa osallistua odottavien äitien lauluryhmään, lavatansseihin, kielikahvilaan, rap-työpajaan tai senioreiden muistikerhoon (Helmet.fi 2019). Myös se, että tapahtumista on ryhdytty keräämään kansallisella tasolla virallisia tilastoja perinteisten kirjastotojen käytön mittareiden lainojen ja käyntien tapaan kertoo siitä, että niiden merkityksen yleisten kirjastojen toiminnassa nähdään kasvaneen. Osana kirjastojen yhteisöllistä sosiaalista kehitystä kirjastot

ovat myös ryhtyneet tarjoamaan yhä enemmän ryhmätyö- ja kokoustiloja asiakkaiden käyttöön.

Muutos on havaittavissa myös tieteellisen tutkimuksen piirissä. Kirjastoja sosiaalisena instituutioon käsittelevän tutkimuksen määrä on kasvanut viime aikoina erityisesti informaatiotutkimuksen piirissä. Pääsääntöisesti kirjastojen sosiaalista roolia tarkastellaan tutkimuksissa joko digitaalisen toimintaympäristön tai fyysisen kirjastotilan näkökulmasta. (Söderholm & Nolin 2015, 244.) Fyysisten kirjastojen sosiaalista roolia on tutkittu muun muassa empatian, sosiaalisen inklusion, arkkitehtuurin sekä sosiaalisen vaikuttavuuden mittaamisen näkökulmista (Aabø 2005; Birdi et al. 2008; Huysmans & Oomes 2013; Rahala 2016).

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa selvitetään kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia kysymyksiä yhdistävän kyselylomakkeen avulla, millaisena Kaakkois-Helsingin yleisten kirjastojen käyttäjät näkevät kirjastojen sosiaalisen roolin. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys pohjautuu sosiaalisen pääoman käsitteeseen ja sen eri tulkintoihin. Sosiaalisen pääoman käsitettä käytetään tyypillisesti tutkittaessa ihmisten välisen vuorovaikutuksen synnyttämiä hyötyjä. Käsite on omaksuttu myös akateemisen maailman ulkopuolelle ja sen eri merkityksistä on käyty laajaa yhteiskunnallista keskustelua. Vaikka sosiaalisen pääoman tukeminen nostettiin 2000-luvun alun Suomessa jopa yhdeksi yleisten kirjastojen toiminnan tavoitteeksi, ei kirjastojen ja sosiaalisen pääoman välistä suhdetta ole juurikaan käsitelty kotimaisessa tieteellisessä tutkimuksessa.

Moniulotteisena käsitteenä sosiaalinen pääoma mahdollistaa kirjastojen sosiaalisen merkityksen laaja-alaisen tarkastelun niin yksilöjen, yhteisöjen ja yhteiskunnan hyötyjen tasolla. Sen sosiaalisiin verkostoihin liittyvän rakenteellisen ulottuvuuden avulla voidaan havainnoida, minkä tyyppisiä sosiaalisia siteitä lähikirjastojen toiminta tukee. Sosiaalista pääomaa voidaan tarkastella myös sisällöllisestä näkökulmasta. Tällöin tutkitaan sosiaalisissa siteissä ilmeneviä sisältöjä, jotka yleisimmin jaotellaan ihmisten väliseen luottamukseen ja vastavuoroisuuteen, informaation kulkuun sekä normeihin.

Tutkimuksessa vastataan seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä sosiaalisen pääoman sisällöllisiä elementtejä Kaakkois-Helsingin kirjastojen toiminnasta on löydettävissä?
2. Millaisia sosiaalisen pääoman rakenteellisia muotoja Kaakkois-Helsingin kirjastotoiminta tukee?
3. Mitä hyötyjä Kaakkois-Helsingin kirjastoissa syntyvä sosiaalinen pääoma tuottaa alueen asukkaille, paikallisyhteisöille ja yhteiskunnalle yleisemmin?

2 SOSIAALINEN PÄÄOMA

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä käytettyä sosiaalisen pääoman käsitettä yhdistellen sen eri tulkintoja. Aluksi käydään läpi sosiaalisen pääoman taustaa, jonka jälkeen käsitettä tarkastellaan sen sisällöllisten elementtien, rakenteellisten muotojen sekä yksilöille ja yhteisöille tuottamien hyötyjen näkökulmista. Lisäksi käsitellään sosiaaliseen pääomaan kohdistuvaa kritiikkiä ja esitellään tutkimuksia, joissa yleisten kirjastojen toimintaa tarkastellaan sosiaalisen pääoman näkökulmasta.

2.1 Taustaa sosiaalisen pääomaan

Tyytymättömyydestä uusklassisen talousteoriaan on syntynyt kehityskulku, jossa aineettomia ilmiöitä on laajemmin ryhdytty tulkitsemaan aineellisen pääoman tavoin voimavaroina ja pääomana. Näin myös sosiaalisia suhteita ja verkostoja on ryhdytty tulkitsemaan yhteiskunnallisessa keskustelussa yhä vahvemmin yksilöiden ja yhteisöjen voimavarana. (Ilmonen 2000a, 9; Kajanoja & Simpura 2000, 5; Ruuskanen 2015, 214.) Ihmisten väliseen vuorovaikutukseen sidoksissa olevan sosiaalisen pääoman lisäksi muita merkittäviä yhteiskunnalliseen keskusteluun nousseita aineettoman pääoman lajeja ovat olleet muun muassa yksilöiden osaamista kuvaava inhimillinen pääoma, yksilöiden ja luokkien kasvuympäristöstä omaksumia tietoja, taitoja ja makutottumuksia kuvaava kulttuurinen pääoma sekä organisaatioiden jäsenistä muodostuva organisaation toimintakykyä kuvaava osaamispääoma (Ruuskanen 2015, 214).

Sosiaalisen pääoman käsite nousi yhteiskuntatieteiden piirissä laajaan suosioon 1990-luvulla ja levisi vuosituhaten vaihteessa useiden tieteenalojen käyttämäksi muotitermiksi (Forsman 2005, 89). Puhuttaessa sosiaalisen pääoman kehityksestä sekä sen suosiosta viitataan useimmiten Bourdieuhun, Colemaniin ja Putnamiin, joista kukin on määritellyt sosiaalisen pääoman eri tavoin. Heistä ensimmäisenä käsitettä käytti ranskalainen sosiologi ja kulttuuriantropologi Pierre Bourdieu yhdistäessään käsitteen osaksi yhteiskunnan luokkarakenteiden analyysiaan 1970–1980 luvuilla (Ruuskanen 2015 216, 229–230).

Analyysissä erilaisten pääomien nähdään luovan yhteiskuntarakenteen ja kasvatustilanteen kautta yhteiskunnallisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, jotka muodostavat luokkarakenteen. Bourdieulle pääomat näyttäytyvät resursseina, joita toimijat käyttävät kilpaillessaan asemasta. Pääoman lajeiksi Bourdieu määrittää rahaa tai rahaksi vaihdettavia varoja tarkoittavan taloudellisen pääoman, kasvuympäristöstä omaksuttuja tietoja, taitoja ja makutottumuksia kuvaavan kulttuurisen pääoman sekä sosiaalisen pääoman. (Bourdieu 1986.) Sosiaalisella pääomalla Bourdieu (1986, 248–249) tarkoittaa keskinäiseen tunteeseen ja hyväksyntään perustuvassa, enemmän tai vähemmän institutionalisoituneista suhteista muodostuvassa pysyvässä sosiaalisessa verkostossa ilmenevien tämänhetkisten ja potentiaalisten resurssien yhteissummaa.

Bourdieu näkee sosiaalisen pääoman olevan muihin käyttämiinsä pääoman lajeihin verrattuna enemmän symbolista, koska sosiaalinen pääoman muodostuminen vaatii sen, että yhteisön jäsenten täytyy tunnistaa sekä tunnustaa sen olemassaolo. Pekonen ja Pulkkinen (2002, 23) toteavatkin, että sosiaalista pääomaa on Bourdieun tulkinnan mukaan olemassa ainoastaan ”toisten silmissä”. Tunnistamisen symbolit määrittyvät sosiaalisen kentän mukaan ja ovat näin hyvin erilaisia esimerkiksi taiteen, tieteen ja talouselämän arvostusryhmissä. Ryhmäjäsenyyksien avulla ryhmäläiset voivat saada muiden jäsenten suosituksia ja kasvattaa näin yhteiskunnallista luottamustaan. Ryhmäjäsenyydet nähdään poissulkevana sisäpiiriläisyytenä ja sosiaalinen pääoma mielletäänkin Bourdieun ajattelussa etenkin eliitin hyödykkeeksi. (Bourdieu 1986, 248–249; Ruuskanen 2001, 26–27; Ruuskanen 2015 229–230.)

Yhdysvaltalainen sosiologi James Coleman määritteli ja ryhtyi käyttämään sosiaalisen pääoman käsitettä johdonmukaisesti vuodesta 1988 lähtien, ja hänen tutkimuksensa ovat merkittävässä asemassa käsitteen vakiintumisessa (Putnam & Goss 2002, 5; Ruuskanen 2015, 216, 218). Coleman esitteli käsitteen koulutuksen kontekstissa kuvatessaan erilaisen muuttujien vaikutusta lukio-opiskelijoiden todennäköisyyteen keskeyttää opinnot. Muuttujina olivat muun muassa yksinhuoltajuus, sisarusten määrä, äitien odotukset nuoren opintojen suhteen sekä oppilaitosten toimintaa ylläpitävät organisaatiot. Hän totesi perheen ja koulun piirissä ilmenevien tiiviiden verkostojen sekä kotona asetettujen odotuksien edistävän koulunkäyntiä ja inhimillisen pääoman muodostumista. (Coleman

1988, 109–116.) Colemanin (1988, 98) mukaan ”sosiaalinen pääoma ei ole yksi kokonaisuus vaan rakentuu useista kokonaisuuksista, joille on yhteistä kaksi asiaa: niissä kaikissa on mukana sosiaaliseen rakenteeseen liittyvä näkökulma, ja ne kaikki helpottavat tuohon rakenteeseen kuuluvien – yksilöiden tai yhteisöjen – toimintaa”.

Angloamerikkalaiseen tieteelliseen keskusteluun sosiaalisen pääoman levisi Colemanin tutkimusten myötä, mutta varsinainen läpimurto, joka nosti käsitteen myös julkiseen keskusteluun, tapahtui yhdysvaltalaisen yhteiskuntapolitiikan professori Robert Putnamin toimesta. (Ruuskanen 2015, 225–226; Forsman 2005, 97.) Putnam (1993, 2000) käytti käsitettä laajoissa Italiaa ja Yhdysvaltoja käsittelevissä tilastollisissa tutkimuksissaan. Putnam (1993, 167) määritteli sosiaalisen pääoman olevan sosiaalisen järjestäytymisen ominaisuuksia, kuten luottamusta, normeja ja verkostoja, jotka voivat parantaa yhteisön tehokkuutta helpottamalla yhteisiä toimintoja.

Sosiaalisen pääoman käsitteen nopeasti kasvanut suosio ja laaja omaksuminen eri tieteenaloille ovat aiheuttaneet hajaannusta termin tulkinnassa. (Kajanoja 2009, 72; Lehto et al. 2017, 297; Torche & Valenzuela 2011, 182). Vaikka sosiaalisen pääoman määritelmästä ei edelleenkään ole yksimielisyyttä, ymmärretään sen kuitenkin useimmiten koostuvan rakenteellisesta ja sisällöllisestä ulottuvuudesta. Rakenteellisen ulottuvuuden katsotaan muodostuvan ihmisten välisistä sosiaalisista siteistä, jotka muodostavat sosiaalisia verkostoja. Sisällöllisenä ulottuvuutena nähdään sosiaalisiin siteisiin kytkeytyvät sisällöt, jotka muodostuvat verkostoissa jaetuista arvoista, uskomuksista, käsityksistä ja asenteista. Tärkeimpinä sisällöllisen ulottuvuuden elementteinä pidetään ihmisten välistä luottamusta, vastavuoroisuutta, informaationkulkua sekä normeja, joiden nähdään edistävän verkostojen vuorovaikutusta ja kykyä hyödyntää voimavaroja. (Ferlander 2007, 116; Lehto et al. 2017, 297–299; Ruuskanen 2015, 214.)

Sosiaalista pääomaa pidetään tavallisesti hyötyä tuottavana ilmiönä. Esimerkiksi Coleman (1988, 98) on todennut sosiaalisen pääoman olevan muiden pääoman muotojen tapaan tuottavaa, edistäen näin uusien voimavarojen hankkimista ja mahdollistaen sellaisen tavoitteiden saavuttamisen, mihin ei ilman sosiaalista pääomaa pystyttäisi. Sosiaaliseen pääomaan onkin liitetty lukuisissa tutkimuksissa erilaisia positiivisiksi miellettyjä

seurauksia, kuten toimivat demokraattiset instituutiot, henkilökohtainen onnellisuus, optimismi, avarakatseisuus, talouskasvu, hyvä terveys sekä demokratian vakaus. (Lehto et al. 2017, 298–199; Rothstein & Stolle 2008, 441). Sosiaalista pääomaa käsittelevien tutkimusten välillä muodostuu merkittäviä näkemyseroja siinä, tarkastellaanko käsitettä niissä ensisijaisesti yksilöä vai yhteisöä hyödyttävänä ilmiönä (Burt 1992; Putnam 1993; Putnam 2000).

Seuraavissa luvuissa sosiaalista pääoman käsitettä esitellään tarkemmin sen sisällöllisten elementtien, rakenteellisten muotojen sekä yksilön ja yhteisön hyötyjen näkökulmasta. Tarkoituksena on syventää ymmärrystä tutkimuksen viitekehyksen moniulotteisesta luonteesta.

2.2 Sosiaalisen pääoman sisällölliset elementit

Coleman (1988, 102–105) tarkasteli sosiaalisen pääoman sisällöllistä ulottuvuutta ottaen tarkastelunsa lähtökohdaksi sosiaalisten rakenteiden tuottamat hyödyt. Näiden perusteella hän tulkitsee sosiaalisen pääoman sisältöjen muodostuvan kolmesta elementistä. Ensimmäinen on sosiaaliseen vuorovaikutukseen kytkeytyvä velvoite vastavuoroisuudesta, jota ylläpidetään luottamuksen avulla. Jos sosiaalisissa verkostoissa vallitsee vastavuoroisuuden velvoite, voi palveluksen tehnyt olettaa saavansa tulevaisuudessa palveluksensa takaisin vastapalveluksena. Tämä sekä lisää että helpottaa yhteisöjen sosiaalista vuorovaikutusta. Edellytyksenä vastavuoroiselle toiminnalle on riittävä luottamus toista osapuolta kohtaan. Toinen sosiaalisen pääoman muoto on sosiaalisissa verkostojen kautta tapahtuva informaation kulku. Mitä enemmän ihmisillä on yhteyksiä verkostojensa kautta sellaisiin tahoihin, joilla on hallussaan heidän kannalta oleellista tietoa, sitä paremmin he kykenevät saavuttamaan tavoitteensa. Coleman näkee sosiaalisissa verkostoissa tapahtuvan tiedonvälityksen edullisena keinona saada tietoa ja edistää yksilöiden päätöksentekokykyä. Kolmas sosiaalisen pääoman sisällöllinen muoto on normit ja niihin kytkeytyvät sanktiot. Yhteisöön muodostuneiden normien perusteella voidaan esimerkiksi palkita ja ohjata yksilöitä hyvään koulumenestykseen tai toisaalta rankaista normien vastaisesta toi-

minnasta, kuten velvollisuuksien laiminlyönneistä. Erityisen tärkeinä Coleman pitää normeja, jotka ohjaavat yksilöitä unohtamaan oman lyhyen tähtäimen etunsa yhteisön edun vuoksi. Ne tehostavat sosiaalisten verkostojen toimintaa sekä ehkäisevät julkisiin hyödykkeisiin kytkeytyvää vapaamatkustamisen ongelmaa. (Coleman 1988, 102–105.)

Putnam korostaa sosiaalisen pääoman tulkinnassaan sisällöllisten ominaisuuksien merkitystä todeten, että sosiaaliset kontaktit ja niistä muodostuvat verkostot eivät ole sellaiseen kiinnostavia, vaan vasta siteisiin kytkeytyneet sisällöt tekevät niistä merkittäviä. Hän jakaa Colemanin näkemyksen sosiaalisen pääoman sisällöllisistä muodoista, korostaen yhteisöjen sosiaalista vuorovaikutusta sujuvoittavan vastavuoroisuuden sekä sen edellyttämän luottamuksen merkitystä. Putnamin mukaan vastavuoroisuus voi olla joko spesifiä tai yleistynyttä. Spesifissä vastavuoroisuudessa kyse on vaihtokaupan kaltaisesta tilanteesta, jossa toimijoiden välisen palvelun ja vastapalvelun sisältö on etukäteen sovittu. Sosiaalisen pääoman näkökulmasta tärkeämpänä Putnam pitää yleistyneen vastavuoroisuuden normia, jota hän pitää erityisen tuottavana sosiaalisen pääoman osana. Yleistyneellä vastavuoroisuudella tarkoitetaan tilanteita joissa palvelu tehdään ilman, että siitä odotetaan tiettyä vastapalvelusta luottaen, että joskus tulevaisuudessa palvelu palautuu jossain muodossa. Tällaisen vastavuoroisuuden syntymisen edellytyksenä on luottamus tuntemattomia ihmisiä kohtaan, jota kutsutaan yleistyneeksi luottamukseksi. (Delhey & Newton 2005, 311; Putnam 1993, 171–176; Putnam 2000, 19–22.)

Sosiaalista pääomaa tuotannossaan käsitellyt Robert Burt näkee käsitteen ytimen muodostuvan sosiaalisista suhteista, jotka mahdollistavat yksilöiden inhimillisen ja taloudellisen pääoman tehokkaan hyödyntämisen. Burtin näkemyksissä sosiaalisessa pääomassa onkin kyse rationaalisesti valitsevien yksilöiden kilpailuista. (Burt 1992, 8–9.) Sisällöllisenä ulottuvuutena Burtin tulkinnassa voidaan nähdä informaation kulku, josta kilpailussa kamppaillaan (Burt 1992, 30–32.) Burt ei liitä sosiaaliseen pääomaan Colemanille ja Putnamille tärkeitä luottamusta, vastavuoroisuutta ja normeja.

2.3 Sosiaalisen pääoman rakenteelliset muodot

Sosiaalisen pääoman rakenteellinen ulottuvuus muodostuu sosiaalisista verkostoista. Verkostoja kuvataan tyypillisesti yksilöiden ja ryhmien välisinä siteinä, jotka havainnollistavat yksilöiden integraation astetta sosiaaliseen ympäristöönsä (Nieminen 2015, 19). Yhdysvaltalaisen Mark Granovetterin sosiaalisia verkostoja käsittelevällä tutkimuksella on ollut merkittävä vaikutus käsitteen rakenteellisesta ulottuvuudesta käytyyn tieteelliseen keskusteluun. Granovetterin mukaan ihmisten väliset siteet jakautuvat vahvoihin ja heikkoihin siteisiin. Hän esittää, että intuitiivisesti pystytään päättämään onko henkilöiden välinen side heikko vai vahva. Vahvat siteet muodostuvat tyypillisesti ihmisten lähipiiristä kuten perheestä, ystävistä sekä muista ihmisistä joiden seurassa vietetään paljon aikaa. Mitä vahvempi side on, sitä samankaltaisempia ihmiset ovat keskenään. Heikoille siteille on taas tavallista lyhytkestoinen ja pinnallinen linkittyminen, jolloin heikkoja siteitä syntyy lähinnä satunnaisten tuttavien tai ennestään tuntemattomien ihmisten välille. Siteiden vahvuutta kuvataan käytetyn ajan, emotionaalisen intensiteetin, molemminpuolisen luottamuksen ja vastavuoroisuuden elementeillä. (Granovetter 1973, 1360–1377.)

Granovetter esittää, että vahvojen siteiden merkitys ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa on korostunut tutkimuksissa. Tästä johtuen heikkojen siteiden potentiaalia, etenkin informaationkulun näkökulmasta, ei ole täysin ymmärretty. Vahvojen siteiden muodostamassa verkostossa ihmiset tuntevat toisensa hyvin ja ovat paljon vuorovaikutuksessa keskenään. Tämä edesauttaa ryhmän sisäistä toimintaa, mutta lisää samalla laajemmassa mittakaavassa ryhmien välistä eriytymistä. Lisäksi vahvojen siteiden yhdistämässä ryhmässä ihmiset tietävät todennäköisesti paljon samoja asioita, jolloin verkostossa ilmenee paljon päällekkäistä tietoa. Heikot siteet luovat sen sijaan yhteyksiä toisistaan erillään olevien sosiaalisten ryhmien välille ja edistävät näin integraatiota ympäröivään sosiaaliseen yhteisöön. Granovetterin mukaan ryhmiin saapuva uusi tieto tulee myös pääsääntöisesti juuri heikkojen siteiden välityksellä. Heikkojen siteiden nähdäänkin näin luovan uusia yhteistyömahdollisuuksia ihmisten välille sekä lisäävän sitä kautta heidän edellytyksiään menestyä. (Granovetter 1973, 1360–1378.)

Tieteellisessä tutkimuksessa sosiaalisen pääoman rakenteellisia muotoja on ryhmitelty verkostoissa ilmenevien sosiaalisten siteiden laadun perusteella sitovaan, yhdistävään ja linkittävään sosiaaliseen pääomaan. Sitovalla sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan yhteisen identiteetin omaavien, kulttuurista yhteenkuuluvuutta kokevien ihmisten välisiä siteitä. Sitovaa sosiaalista pääomaa muodostuu paljon keskenään vuorovaikutuksessa olevien ihmisten välillä ja se lisää yhteisön jäsenten välistä luottamusta, vastavuoroisuutta ja informaationkulkua. Toisaalta lisätessään ryhmän sisäistä lojaliteettia, sitovalle sosiaaliselle pääomalle on tyypillistä erilaisiksi koettujen ihmisten sulkeminen vastavuoroisuuden verkoston ulkopuolelle. Tämä voi puolestaan johtaa yhteisön jäsenten kaventuneeseen identiteettiin. Yhdistävällä sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan siteitä, joissa yhteyttä pidetään harvemmin ja kevyemmin, ja jotka yhdistävät toisiinsa aiemmin tuntemattomia tai toisiaan erilaisina pitäviä ihmisiä. Yhdistävän sosiaalisen pääoman nähdään pysyvän laajentamaan maailmankuvaa sekä vahvistamaan yleistynyttä luottamusta ja vastavuoroisuutta. Linkittävä sosiaalinen pääoma puolestaan kuvaa hierarkkisesti eriarvoisessa asemassa olevien toimijoiden välisiä siteitä. (Gittell & Vidal 1998; Nieminen 2015 19; Putnam 2000, 22–24)

Jaottelu sitovaan ja yhdistävään sosiaaliseen pääomaan pohjautuu vahvasti Granovetterin (1973) sosiaalisten siteiden määritelmään, sitovan sosiaalisen pääoman ollessa yhteydessä vahvoihin siteisiin ja yhdistävän sosiaalisen pääoman heikkoihin siteisiin. Sitova sosiaalinen pääoma lisää ryhmien sisäistä luottamusta ja solidaarisuutta, kun taas yhdistävä sosiaalinen pääoma auttaa luomaan uusia verkostoja ja parantaa tiedonkulkua. Putnamin (2000 22–24) mukaan ryhmien toiminnassa ilmenee useimmiten sekä sitovaa että yhdistävää sosiaalista pääomaa. Esimerkiksi netin keskusteluryhmät voivat aihepiirin näkökulmasta tuottaa sitovaa sosiaalista pääomaa, mutta saattavat silti yhdistää ihmisiä, jotka eroavat toisistaan huomattavasti esimerkiksi iän, sukupuolen, etnisen taustan ja uskonnollisen vakaumuksen puolesta. Putnamin ajattelussa yhdistävää sosiaalista pääomaa voidaan pitää erityisen merkittävänä, koska se pystyy luomaan yleistynyttä luottamusta ja vastavuoroisuutta, joita hän pitää sosiaalisen pääoman tärkeinä tuottavina elementteinä (Putnam 1993, 172). Sitova ja yhdistävä sosiaalisen pääoma eivät Putnamin (2000, 22–24) mukaan käytännössä usein ilmene toisiaan poissulkevissa muodoissa, mutta käsitteinä

ne ovat kuitenkin hyödyllisiä auttaessaan hahmottamaan sosiaalisen pääoman eri muotojen välisiä eroavuuksia.

Sitovaa ja yhdistävää sosiaalista pääomaa ilmenee suhteissa, joissa osapuolet, ovat toisiinsa nähden kutakuinkin tasavertaisessa asemassa. Näitä suhteita voidaan kuvata horisontaalisiksi. Sosiaalisia siteitä ilmenee kuitenkin myös suhteissa, joissa toimijat ovat toisiinsa nähden hierarkkisesti eriarvoisessa asemassa. Tällaisia verikaalisesti eri asemassa olevia toimijoita yhdistäviä siteitä on ryhdytty sosiaalisen pääoman tutkimuksen piirissä kutsumaan linkittäväksi sosiaaliseksi pääomaksi. Szreter ja Woolcock (2004, 655) määrittävät linkittävän sosiaalinen pääoman yhdistävästä sosiaalisesta pääomasta jalostuneeksi muodoksi, joka kuvaa muodollisesti tai institutionaalisesti eri valta-asemassa olevien toimijoiden vuorovaikutussuhteissa ilmenevää luottamusta ja kunnioitusta. Linkittävä sosiaalinen pääoma korostuu erityisesti kasvokkain tapahtuvissa julkisten tai yksityisten palvelujen käyttämiseen liittyvissä vuorovaikutustilanteissa, joissa instituutioiden edustajilla, kuten esimerkiksi opettajilla tai lääkäreillä on tilanteessa toista osapuolta enemmän valtaa. Szreter ja Woolcock (2004, 655) toteavat, että tutkimusten mukaan etenkin huono-osaisissa yhteisöissä luottavaisten ja kunnioittavien suhteiden heikolla laadulla tai puutteella muodollisen vallan edustajiin on havaittu olevan suuri merkitys yhteisön toimintakykyyn ja hyvinvointiin.

Coleman näkee, että yhteisöjen sisäisten sosiaalisten verkkojen tiheys ja tiiviys, josta hän käyttää sosiaalisten verkostojen sulkeutuneisuuden käsitettä (social closure), edistää ihmisten välisen luottamuksen, vastavuoroisuuden sekä normien muodostumista. Tämä tiivis sulkeutunut sosiaalinen verkko noudattaa Granovetterin käsitystä vahvoista siteistä ja edustaa sitovaa sosiaalista pääomaa. Colemanin mukaan sulkeutuneet sosiaaliset verkostot, joissa ihmiset tuntevat toisensa hyvin ja ovat toistensa kanssa paljon tekemisissä, mahdollistavat sekä normien että vastapalveluiden velvoitteen täyttämisen tehokkaan seuraamisen. Jos joku ei noudata normeja tai tee vastapalvelusta on oletettavissa, että tieto tästä kiirii nopeasti koko verkostoon, jolloin normien rikkojaan tai vastapalveluksen tekemättä jättäjiä voidaan kohdistaa sanktioita. Coleman esittääkin, että tiiviit yhteisöt voivat synnyttää oman edun tavoittelemisen sijasta rationaalista yhteiseen hyvään tähtäävää toimintaa. (Coleman 1988, 105–108.)

Burtin tulkinnassa sosiaalinen pääoma näyttäytyy verkstorakenteessa tapahtuvana rationaalisten yksilöiden kilpailuna. Burt ei oleta kilpailun tapahtuvan taloustieteen tapaan täydellisillä markkinoilla, jossa tieto olisi kaikkien käytettävissä samaan aikaan ja samassa laajuudessa, vaan lähtökohtana on, että tieto leviää todellisuudessa eriaikaisesti ja epätasaisesti jakautuen. Näin ollen sosiaalisen pääoman ytimen muodostavat sosiaalisten kontaktien verkostot, jotka mahdollistavat muiden pääoman lajien hyödyntämisen. Mitä keskeisemmässä asemassa toimija on, sitä enemmän ja nopeammin hän pystyy saamaan hyödyllistä informaatiota sekä säätelemään sen kulkua. Burt pitää tärkeimpänä sitä, mikä asema henkilöllä on sosiaalisessa verkostossa suhteessa muiden tuntemiensa ihmisten muodostamaan kokonaisverkostoon. Vähemmän tärkeänä, vaikkakin merkityksellisenä, hän pitää sitä keitä ihminen tuntee. Burt käyttää rakenteellisen aukon (structural hole) käsitettä havainnollistamaan tätä verkoston jäsenten välistä suhdetta. Käsitteellä tarkoitetaan verkostojen jäsenten väliltä puuttuvia siteitä, jotka muodostavat osalle toimijoista etulyöntiaseman informaation hallintaan muihin verkoston jäseniin nähden. Rakenteelliset aukot nähdään siis tässä sosiaalisen pääoman muodostumisen ja jakautumisen edellytyksenä. (Burt 1992, 8-32.)

2.4 Sosiaalinen pääoma hyödykkeenä

Sosiaalinen pääoma on usein jaettu kahteen ryhmään riippuen siitä, tarkastellaanko sitä ensisijaisesti yksilölle hyötyä tuottavana ilmiönä vai yhteisöjä hyödyttävänä ilmiönä. Lisäksi sosiaalista pääoma voidaan myös ymmärtää laajasti yhteiskuntaa hyödyttävänä ilmiönä. Sosiaalista toimintaa kilpailuna tarkastelevan Burtin tulkinnassa sosiaalinen pääoma liitetään selvästi yksilön toimintaan. Sosiaalinen pääoma tulkitaan yksilön sosiaalisen verkostoaseman välityksellä saavuttamaksi informaation kulkuun kytkeytyväksi voimavaraksi, joka parantaa hänen mahdollisuuksiensa hyödyntää inhimillistä ja taloudellista pääomaansa (Burt 1992, 8-9). Sosiaalista pääomaa voidaan siis kasvattaa kartuttamalla sosiaalisia kontakteja sekä hiomalla sosiaalisen verkoston rakennetta. Tämän voidaan odottaa tuottavan hyötyä parantuneena kilpailuasemana muihin nähden. Sosiaalinen pääoma voi esimerkiksi auttaa yksilöitä hyvän työpaikan saavuttamisessa tai vaikkapa

tarjota parantuneen mahdollisuuden päästä vaikuttamaan heille tärkeästä asiasta tehtävään päätökseen. Tarkasteltaessa sosiaalista pääomaa yksilön näkökulmasta ei juurikaan Ruuskasen (2007, 15) mukaan huomioida syitä siihen, mikä pitää verkoston kasassa, tai miksi ihmiset suostuvat tarjoamaan toisilleen resursseja.

Colemanille sosiaalinen pääoma ei näyttäyty yksiselitteisesti yksilön hyödykkeenä tai julkishyödykkeenä. Yksilön käytössä olevat sosiaaliset informaatioverkot ja lunastamat tomat vastapalvelukset voidaan nähdä tiettyjen yksilöiden hyödykkeenä, kun taas yhteisössä lisääntynyt luottamus ja vastavuoroisuus sekä vapaamatkustusta ehkäisevät normit hyödyttävät koko yhteisöä (Ruuskanen 2001, 18). Coleman (1988, 184–188) piti erityisen tärkeänä sitä, että tiiviit verkostot mahdollistavat normien ja sanktioiden avulla yksilöjen toiminnan ohjaamisen yhteisön edun mukaiseksi. Näin ollen voidaan tulkita, että sosiaalisen pääoman merkitys yhteisön hyödykkeenä korostuu hänen näkemyksessään. Toisaalta Portes (2000, 3) on todennut, että Coleman tarkastelee tiiviiden yhteisöjen tuottamia etuja sen yksilöille tuottaman hyödyn näkökulmasta. Tiiviin yhteisön mahdollistama luottamus, normit ja sanktiot voivat esimerkiksi tuottaa yhteisöön turvallisen asuinympäristön. Tämä hyödyttää yksittäisiä ihmisiä, jotka voivat kävellä kaduilla yöllä ilman pelkoa ryöstetyksi tulemisesta. Oleellista kuitenkin on, että vaikka tiiviistä yhteisöistä syntyy hyötyjä yksilöille, ovat samat hyödyt myös koko yhteisön käytössä. Esimerkiksi katujen turvallisuus hyödyttää koko yhteisöä, eikä ainoastaan yksittäisiä yhteisön jäseniä.

Myös Putnam (2000, 20) on todennut, että sosiaalinen pääoma voi samaan aikaan olla yksityishyödyke ja julkishyödyke tarkoittaen, että osa sosiaaliseen pääomaan tehdyn investoinnin vaikutuksista kohdistuu yhteisölle ja osa tuottaa välitöntä hyötyä investoinnin tehneelle henkilölle. Tutkimuksissa Putnam kuitenkin tarkastelee sosiaalista pääomaa tiukasti julkishyödykkeenä, jonka avulla hän havainnollistaa sitä, miksi jotkin yhteisöt pärjäävät toisia paremmin. Erityisen merkittävää yhteisöjen menestymisen kannalta on yhdistävän sosiaalisen pääoman tuottama yleistynyt luottamus ja vastavuoroisuus, joiden avulla yhteisöt toimivat sujuvammin ja tehokkaammin. Tärkeimpänä yhdistävän sosiaalisen pääoman lähteenä ja mittarina hän pitää ihmisten yhdistysten ja muiden kansalaisyhteiskunnan verkostojen toimintaan osallistumista. Sosiaalisen pääoman voidaan nähdä

edistävän Putnamin mukaan demokraattisen yhteiskunnan kehitystä, yhteisten päämäärien saavuttamista sekä parantaa elämänlaatua ja menestyksen edellytyksiä. (Putnam 1993; Putnam 2000.)

Vaikka Putnam tarkastelee sosiaalista pääomaa yhteisöllisenä julkisena hyödykkeenä, ei hän kansalaisyhteiskunnan toimijoihin keskittyvissä tutkimuksissaan ota juuri huomioon valtion roolia sosiaalisen pääoman muodostumisessa ja ohittaa näin linkittävän sosiaalisen pääoman vertikaaliset siteet. Sosiaalisen pääoman institutionaalisessa tulkinnassa sosiaalisen pääoman edellytyksien ajatellaan liittyvän kansalaisyhteiskunnan toimijoiden sijasta luottamukseen valtion lainsäädäntöä, politiikkaa ja julkisia instituutioita kohtaan, jotka luovat perustan ja toimintaympäristön myös yhdistys- ja järjestötoiminnalle (Rothstein & Stolle 2008, 443; Ruuskanen 2015, 229). Institutionaalisen sosiaalisen pääoman teoriaa on kutsuttu myös pohjoismaiseksi sosiaalseksi pääomaksi, koska sitä aluksi tutkittiin juuri pohjoismaiden kontekstissa (Rothstein & Stolle 2003, 6; Ruuskanen 2015, 228). Tutkimuksissa selvitettiin syitä, miksi pohjoismaat ovat menestyneet sosiaalisen pääoman vertailuissa niin hyvin: yleistynyt luottamus on muihin maihin verrattuna korkealla tasolla ja myös kansalaisosallistuminen on erittäin aktiivista (Rothstein & Stolle 2003, 6.)

Syy pohjoismaiden menestymiseen vertailuissa löytyy sosiaalisen pääoman institutionaalisen tulkinnan mukaan univarsaaleista instituutioista, jotka ovat tyypillisiä pohjoismaisille hyvinvointivaltioille (Kumlin & Rothstein 2005, 360–362; Rothstein 2008, 370). Staffan Kumlinin ja Bo Rothsteinin (2005, 360–361) tutkimuksen mukaan yhteiskunnan universaalit instituutiot, joissa kansalaisille tarjotaan maksukyvyistä riippumatta samat palvelut ja edut, lisäävät ihmisissä yleistynyttä luottamusta, kun taas selektiivisten tarvehankintaan perustuvien palveluiden ja etujen todettiin heikentävän luottamusta. Tarvehankintaisista etuuksista ja palveluista päättävien virkamiehien tulkinnat säännöistä saatetaan kokea mielivaltaisina ja epäoikeudenmukaisena, joka heikentää luottamusta. Lisäksi tarvehankinnassa hakijat voivat joutua pimittämään joitain tietoja tai esimerkiksi vähättelemään ansiotulojaan päästäkseen hakuprosessissa oikeudenmukaiseksi kokeamaansa lopputulokseen. Tämä vaikuttaa myös käsitykseen muiden hakijoiden mahdolli-

sesta rehellisyydestä ja heikentää näin yleistynyttä luottamusta. Universaalien palveluiden on havaittu taas luovan ihmisille käsityksen yhteiskunnan tasapuolisuudesta, ”pelisääntöjen” reiluudesta ja yleisestä oikeudenmukaisuudesta. (Kumlin & Rothstein 2005, 349, 360–361.)

Tutkimusten mukaan luottamuksen määrän on huomattu korreloivan voimakkaasti taloudellisen tasa-arvon sekä mahdollisuuksien tasa-arvon kanssa. Mahdollisuuksien tasa-arvolla tarkoitetaan pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin keskeistä periaatetta, jossa yhteiskunta tarjoaa ihmisille yhtäläiset mahdollisuudet menestyä elämässä huolimatta hänen lähtökohdistaan. (Rothstein & Uslaner 2005.) Ruuskasen (2015, 229) mukaan hyvinvointivaltion turvaverkoilla katsotaan lisäksi olevan kyky luoda talouteen yleistä luottamusta, joka ylläpitää talouden uusiutumiskykyä lisäämällä joustavuutta, innovatiivisuutta ja riskinottoa.

2.5 Sosiaalisen pääoman kritiikki

Vaikka sosiaalinen pääoman käsite on ollut hyvin käytetty, on siihen kohdistunut myös paljon kritiikkiä. Sosiaalista pääomaa on esimerkiksi kritisoitu siitä, että käsite on sisällöltään liian laaja-alainen, mikä tekee siitä hyvin monitasoisen ja vaikeaselkoisen. Kun siihen lasketaan kuuluvaksi luottamuksen, normien ja verkostojen kaltaisia keskenään hyvin erilaisia elementtejä, on sen hyödyntäminen empiirisissä analyyseissä sellaisenaan vaikeaa, etenkin kun elementtien keskinäiset painoarvot jäävät määrittelyissä epäselväksi. (Ellonen 2008, 36; Ilmonen 2000b, 170; Saarivirta 2008, 226; Sobel 2002, 144; Woolcock 2000, 29.) Sosiaalisen pääoman yhtenä tärkeimmistä mittareista käytetty luottamus koetaan niin ikään vaikeasti mitattavaksi käsitteeksi. Luottamus ei tarkoita kaikille samaa, eikä sen yksiselitteinen määrittely näin ollen onnistu. Tästä johtuen sosiaalisen pääoman vertaileviin tutkimuksiin on syytä suhtautua kriittisesti. (Saarivirta 2008, 226.)

Käsitteen luonne pääomana on myös saanut osakseen kritiikkiä. On esitetty, että vaikka sosiaalisilla suhteilla olisikin taloudellisia vaikutuksia, ei se vielä oikeuta kutsumaan niitä pääomaksi. Näkemystä on perusteltu muun muassa sillä, että muitakaan tuottavuutta tehostavia ominaisuuksia ei kutsuta suoraan pääomaksi. Sosiaalisen pääoman hyödyt eivät

myöskään usein ole taloudellisia, vaan esimerkiksi järjestöihin kuulutaan yleisesti aivan muista syistä. (Daly & Silver 2008, 555; Saarivirta 2008, 226.) Sosiaalisen pääoman perinteisiä tulkintoja on arvosteltu siitä, että niissä huomio kiinnitetään sen tuottamiin myönteisiin seurauksiin (Daly & Silver 2008, 555). Sosiaalisella pääomalla on todettu kuitenkin voivan olla hyötyjen sijasta myös haitallisia vaikutuksia. Esimerkki rikollisjengeillä voi olla tiivis yhteisö sekä paljon ryhmän sisäistä luottamusta ja vastavuoroisuutta. Tästä huolimatta on kuitenkin selvää, ettei niiden sosiaalista pääomaa käytetä yhteiskunnan etujen näkökulmasta positiivisesti. Samoin tiivis yhteishenki ja runsas osallistuminen yhteisön asioihin on usein liitetty asuinalueen miellyttäviin ominaisuuksiin. Pienessä yhteisössä, jossa kaikki tuntuvat tietävän toistensa asiat, tällainen sosiaalinen pääoma voidaan kuitenkin kokea hyvin rajoittavana ja ahdistavana. (Woolcock 2000, 30–32.)

Arvostelua on myös esitetty siitä, että on vaikea erottaa sosiaalisen pääoman lähteet sen avulla saaduista hyödyistä, koska monet sen ulottuvuuksista ovat keskinäisissä itseruokkivassa suhteessa toisiinsa nähden (Daly & Silver 2008, 554). Etenkin Putnamin näkemystä sosiaalisesta pääomasta on kritisoitu siitä, ettei hän tuo selvästi ilmi tutkittavien ilmiöiden kausaliteettia, jolloin jää epäselväksi tuottaako sosiaalinen pääoma osallistuvaa toimintaa vai osallistuva toiminta sosiaalista pääomaa (Ruuskanen 2007, 18–19). Putnamia on myös kritisoitu siitä, että hän käyttää sosiaalisen pääoman pääasiallisena mittarina yhdistystoiminnan aktiivisuutta, perustellen sen ilmentävän erityisesti horisontaalista yhdistävää sosiaalista pääomaa. Arvostelijat ovat kyseenalaistaneet muun muassa, kuinka hyvin aktiivinen yhdistystoiminta oikeastaan yhdistää erilaisia ihmisiä ja kuvaako se riittävästi alueiden horisontaalista järjestäytymistä. (Ruuskanen 2015, 228.)

2.6 Sosiaalinen pääoma ja kirjastot

Vaikka sosiaalisen pääoman suosio tieteellisissä tutkimuksissa kasvoi huomattavasti vuosituhannen vaihteessa, ei käsitettä kuitenkaan omaksuttu nopeasti yleisiä kirjastoja käsittelevän tutkimuksen parissa. Ensimmäinen empiirinen tutkimus kirjastojen ja sosiaalisen pääoman suhteesta tehtiin vuonna 2000 ja seuraava vasta vuonna 2005 (Cox et al. 2000;

Hillenbrand 2005). Sittenmin aiheita on käsitelty monissa tutkimuksissa useista eri näkökulmista, mutta suomalaisissa tutkimuksissa sosiaalisen pääoman ja kirjastojen välistä suhdetta ei kuitenkaan ole juurikaan käsitelty. Seuraavaksi esitellään joitakin tämän tutkimuksen kannalta keskeisimpiä aiempia tutkimuksia.

Candy Hillenbrandin toteutti vuonna 2005 empiirisen tutkimuksen, jonka kohteena oli pienen australialaisen Mount Barkerin kaupungin yleinen kirjasto. Tutkimuksen toteutuksessa käytettiin kirjaston käyttäjille kohdistettua lomakekyselyä sekä kirjaston ja sen sidosryhmien johtajien haastatteluja. Lomakekyselyn kvantitatiivisessa osassa selvitettiin miksi asiakkaat tulevat kirjastoon. Tulosten perusteella havaittiin, että kirjaston käyttäjät näkivät kirjaston tehtävän edelleen hyvin perinteisenä. 89 % asiakkaista tuli kirjastoon lainataksaan aineistoja, 49 % etsiäkseen tietoa, 29 % selailemaan aineisto ja 24 % joko opiskelemaan tai lukemaan. Lisäksi tietokoneita käytti 45 % kävijöistä. Edellä mainitut syyt tulla kirjastoon luokiteltiin kirjaston ydinkäyttömuodoiksi (core use). Näiden lisäksi 32 % käyttäjistä tuli kirjastoon rauhoittumaan ja rentoutumaan, 13 % koska se on paikka johon mennä kodin ulkopuolella ja 8 % koska se on turvallinen paikka. Vain 19 % käyttäjistä ei jutellut kirjastovierailun aikana kenenkään kanssa, joka nähtiin merkkinä kirjaston roolista sosiaalisen pääoman muodostumisessa. Kyselylomakkeen kvalitatiivisessa vapaasanaosiossa selvitettiin käyttäjien näkemyksiä kirjaston merkityksestä ja hyödyistä. Kirjaston perinteisten käyttömuotojen jälkeen tärkeimmäksi koettiin kirjastopalvelujen maksuttomuus ja avoimuus kaikille käyttäjille. Kirjasto nähtiin myös tärkeänä paikallisen kohtaamispaikkana. Asiakaskyselyn tulosten perusteella Hillenbrand päätteli, että kirjaston käyttäjille aineistojen ja tiedon välittäminen ovat edelleen kirjaston pääasiallinen tehtävä, mutta että peruspalveluiden käyttämisen ohessa tapahtuva sosiaalisen vuorovaikutus koetaan myös tärkeäksi. (Hillenbrand 2005, 41–49)

Osana tutkimusta toteutetussa kirjaston johdon haastattelussa kävi ilmi, että kirjaston toiminnan strateginen painopiste oli siirtynyt perinteisestä kokoelmakeskeisyydestä kirjastotoiminnan sosiaaliseen ulottuvuuteen. Edellisen johtajan aikana, noin kaksi vuotta ennen tutkimusta, kirjastoa oli ryhdytty kehittämään voimakkaasti monitoimitalo -ajatuksen mukaisesti ja tärkeiksi toiminnan osa-alueiksi nostettiin yhteisön kehittäminen ja yhteis-

kunnasta syrjäytyneiden saaminen kirjaston käyttäjiksi. Kirjastoon muun muassa palkattiin nuoriso- ja tietopalveluvirkailijaksi sosiaalityöntekijä, joka lisäsi oman panoksensa kirjaston sosiaaliseen merkitykseen. Johtajan vaihduttua sosiaalisten ja perinteisten kirjastotehtävien välillä pyrittiin löytämään kompromissi. Kirjaston sosiaalinen rooli nähtiin johdossa edelleenkin tärkeäksi, mikä kävi ilmi myös kirjaston strategian pääpainopistealueista: informaatiolukutaito, sosiaalinen inklusio, henkilökunnan kehittäminen ja kumppanuudet. Hillenbrand näkee erityisesti sosiaalisen inklusion ja kumppanuuksien strategiat tärkeinä sosiaalisen pääoman kannalta. Molempien tavoitteiden taustalla on hänen mukaansa pyrkimys vähentää syrjäytymistä avaamalla kirjaston palveluja paremmin kirjastoa harvemmin käyttäville ihmisille, erityisesti marginalisoituneille ryhmille kuten kodittomille ja työttömille. Uudet palvelut ja kumppanuudet paikallisten toimijoiden kanssa nähdään keinoina kehittää palveluja paikallisyhteisön tarpeet huomioiden ja toteuttaa näin strategiaa samalla kehittäen sosiaalista pääomaa. (Hillenbrand 2005, 49–50, 56–57.)

Catherine A. Johnson on tutkinut yleisten kirjastojen ja sosiaalisen pääoman välistä suhdetta useissa tutkimuksissa. Vuoden 2006 lopulla suorittamassaan alustavassa tutkimuksessa Johnson (2010) selvitti yleisten kirjastojen ja sosiaalisen pääoman indikaattorien välistä suhdetta. Tutkimus toteutettiin kirjaston käyttäjille kohdistettuna lomakekyselynä ison Yhdysvaltojen keskilännessä sijaitsevan kaupungin kolmessa sivukirjastossa. Kyselyyn vastasi yhteensä 132 henkilöä, joista suurin osa oli aktiivisia kirjaston käyttäjiä. Sosiaalisen pääoman indikaattoreina sovellettiin tutkimuksessa käyttäjien yleistynyttä luottamusta ja paikallisyhteisön toimintaan osallistumista koskevia kysymyksiä. Sosiaalista pääomaa käsittelevät kysymykset olivat suurelta osin samat kuin satunnaisotannalla kaupungin asukkaille aiemmin toteutetussa tutkimuksessa. Johnson käyttikin aiemman tutkimuksen tuloksia vertailukohtana kirjaston käyttäjiltä saaduille vastauksille. Kirjaston käyttäjien ja kaupunkilaisten vastauksien vertailu osoitti, että kirjaston käyttäjät osallistuvat huomattavasti aktiivisemmin paikallisyhteisönsä toimintaan kuin kaupunkilaiset keskimäärin. Myös kirjaston käyttäjien luottamuksen taso oli korkeampi kuin kaupunkilaisten keskimäärin. Ero luottamuksessa ei kuitenkaan ollut suuri ja näin ollen kirjastojen käytön luottamusta lisäävä rooli jäi tutkimuksessa osoittamatta. Johnson toteaa, että

vaikka tutkimus ei pysty osoittamaan kirjaston käytön ja sosiaalisen pääoman kausaalista suhdetta, voidaan tutkimuksen tuloksista kuitenkin päätellä, että kirjaston käytön ja sosiaalisen pääoman väliltä löytyy yhteys. Johnson mukaan aiheesta on syytä tehdä jatkotutkimusta myös laadullisen tutkimuksen keinoin, kuten kirjaston käyttäjien ja henkilökunnan haastatteluin, jotta pystyttäisiin vivahteikkaampien näkemysten avulla lisäämään tietoa sosiaalisen pääoman muodostumisesta kirjastoissa. (Johnson 2010.)

Johnson toteutti Matthew Griffisin kanssa uuden tutkimuksen vuosien 2008–2009 aikana. Tutkimuksen tarkoituksena oli syventää tietoa sosiaalisen pääoman ja kirjastojen välisestä suhteesta. Tutkimus toteutettiin Kanadalaisen Ontarion kaupungin kolmessa sivukirjastossa ja kahdessa ostoskeskuksessa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kvantitatiivista lomakekyselyä sekä haastatteluja. Kirjastoissa lomakekyselyyn täytti yhteensä 223 henkilöä ja ostoskeskuksissa 205 henkilöä. Haastattelut toteutettiin ainoastaan kirjaston käyttäjille ja niihin osallistui kuusitoista kyselyyn vastannutta henkilöä. Haastateltavat käyttivät kirjastoa vähintään kerran viikossa. (Johnson & Griffis 2009, 159–178.) Tutkimuksen kvantitatiivisen osion tulokset osoittivat selvän yhteyden kirjaston käytön ja sosiaalisen pääoman välillä. Tulosten perusteella kirjastoa usein käyttävät ihmiset ovat muita todennäköisemmin jäseninä paikallisissa järjestöissä ja yhdistyksissä sekä luottavat toisia enemmän muihin ihmisiin. Lisäksi kirjaston aktiivikäyttäjät sekä äänestivät että myös osallistuivat hyväntekeväisyyteen vertailuryhmää enemmän. Tutkimuksen kvantitatiivisen osion tulosten perusteella ei kuitenkaan pystytty edelleenkään päättelemään sosiaalisen pääoman ja kirjaston käytön kausaliteettia. Epäselväksi jää esimerkiksi lisääkö kirjaston aktiivinen käyttäminen paikallisyhteisön toimintoihin osallistumista vai tapaa- vatko paikallisyhteisön toimintoihin paljon osallistuvat olemaan myös aktiivisia kirjaston käyttäjiä. (Johnson & Griffis 2009, 188.)

Haastattelujen perusteella tutkimuksessa luotiin kolme kirjaston käyttäjän arkkityyppiä, joiden avulla pyrittiin havainnollistamaan kirjaston käyttömuotojen ja sosiaalisten merkitysten monimuotoisuutta. Käyttäjäarkkityypit ovat seniori- lasten vanhempi ja vähävarainen. Sosiaalisesta näkökulmasta kirjasto tarjoaa senioreille mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa muiden kirjaston käyttäjien sekä henkilökunnan kanssa ja säilyttää näin

yhteyden paikallisyhteisöön omien verkostojen supistuessa. Vanhemmille kirjasto nähdään tutkimuksessa turvallisena ja ilmaisena paikkana, jossa lapset viihtyvät, ja missä henkilökunnasta voi tulla toistuvien käyntien myötä kuin ”perheenjäseniä”. Vähävaraisille kirjaston merkitys nähtiin suurimpana, sen muun muassa tarjotessa ilmaisen ajanviettopaikan kodin ulkopuolella, tietokoneiden käyttömahdollisuuden ja luontevan ympäristön sosiaaliseen kanssakäyntiin. Haastattelutulosten perusteella tutkijat tulkitivat, että kirjastossa asioimisen taustalla on harkittu, vaikkakaan ei aina tietoinen, ajatus olla tekemisissä muiden ihmisten kanssa. Sen ei välttämättä todettu ilmenevän suorana vuorovaikutuksena, kuten keskusteluina tai osallistumisena kirjaston tapahtumiin, vaan siihen voi myös hyvin riittää toisten ihmisten seurassa oleminen ja heidän välisen vuorovaikutuksen seuraaminen. Tutkijoiden mukaan yleisen kirjaston käytöstä saavutetut sosiaaliset edut leviävät lähiyhteisöön ja parantavat näin yhteisön elämänlaatua. (Johnson & Griffis 2009, 179–188.) Yhteenvedona Johnson ja Griffis toteavat, että tutkimukseen osallistuneille kirjasto oli arvokas niin sen tarjoamien resurssien kuin fyysisen ja sosiaalisen tilan vuoksi. Heidän mukaansa tutkimus osoittaa, että ainakin Ontariolaisille kirjasto on jo enemmän kuin sen tarjoama tieto ja aineistot. Kirjasto koetaan yhteisön tärkeäksi maksettomaksi kohtaamispaikaksi, jonne kaikki ovat tervetulleita ja jonka käytöstä kukin voi hyötyä haluamallaan tavalla. (Johnson & Griffis 2009, 189.)

Kolmannessa aihetta käsittelevässä tutkimuksessaan Johnson (2012) paneutui selvittämään sosiaalisen pääoman muodostumisen mekanismeja analysoimalla kirjaston henkilökunnan ja asiakkaiden välistä vuorovaikutusta. Tutkimukseen haastateltiin viittätoista henkilökunnan jäsentä, samoista kolmesta Yhdysvaltain Keskilännen kaupungissa sijaitsevista sivukirjastoista, joissa Johnsonin (2010) oli toteuttanut ensimmäisen sosiaalista pääomaa käsittelevän tutkimuksensa. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoidusti, ja kysymykset käsittivät haastateltujen ja asiakkaiden välisiä vuorovaikutustilanteita, sekä asiakkaiden keskinäisiä vuorovaikutustilanteita, joita haastateltavat olivat havainneet. Tulosten perusteella Johnson tunnisti useita tapoja, joilla kirjastot saattavat synnyttää sosiaalista pääomaa. Kirjaston henkilökunnan ja asiakkaiden välinen sosiaalinen vuorovaikutus voi syvetessään lisätä luottamusta ja sitä kautta myös sosiaalista pääomaa. Kirjaston

henkilökunta voi myös yhdistää ihmisiä erilaisiin resursseihin niin kirjastossa kuin kirjaston ulkopuolella sekä tarjota apua laajemmin mitä heidän toimenkuvaansa kuuluu. Kirjasto tilana koettiin myös tärkeäksi sosiaalisen pääoman näkökulmasta, kirjastojen tarjotessa yhteisölleen kohtaamispaikan sekä turvalliseksi ja luotettavaksi mielletyn paikan kodin puolella. Kirjastojen todettiin myös fyysisenä instituutiona pystyvän kasvattavan yhteisön sosiaalista pääomaa lisäämällä asukkaiden ylpeyttä omasta asuinalueestaan. Johnsonin mukaan tutkimuksen tulokset tukivat käsitystä siitä, että kirjasto tuottaa sosiaalista pääomaa yhteisöilleen. Toisaalta tutkimuksessa kävi myös ilmi, etteivät kaikki haastatellut henkilökunnan jäsenet kokeneet edistäneen toimillaan sosiaalisen pääoman muodostumista. (Johnson 2012.)

Norjalaisessa PLACE-tutkimusprojektissa (Public Libraries – Arenas for Citizenship 2007–2012) tutkittiin kirjaston roolia kohtaamispaikkana. Tutkimusprojektissa tuotettiin useita julkaisuja, joista osassa kirjastoja tarkasteltiin myös sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Yksi näistä on Andreas Vårheimin, Sven Steinmon ja Eisaku Iden tutkimus, joka koostuu kahdesta eri osasta. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan makrotason kvantitatiivisten aineistojen kautta kirjastojen rahoituksen ja yleistyneen luottamuksen välistä korrelaatiota. Toisessa mikrotason tutkimuksessa haastateltiin norjalaisia ja yhdysvaltalaisia kirjaston johtajia selvittäen, minkä mekanismien tai prosessien kautta kirjastot tuottavat yleistynyttä luottamusta. (Vårheim et al. 2008, 877.)

Tutkimuksen kvantitatiivisessa osassa selvitettiin kirjastojen ja sosiaalisen pääoman suhdetta institutionaalisesta näkökulmasta. Se toteutettiin selvittämällä kolmenkymmenen OECD-maan yleistyneen luottamuksen tasojen ja maiden kirjastoihin per henkilö käyttämän rahoituksen välistä yhteyttä. Yleistynyttä luottamusta ilmeni eniten Tanskassa, Ruotsissa, Suomessa ja Hollannissa, joissa yli puolet vastaajista kokivat, että ihmisiin yleisesti voi luottaa. Myös yleisten kirjastojen rahoitus oli Pohjoismaissa OECD-maiden suurinta. Yleistyneen luottamuksen ja kirjastojen rahoituksen välinen merkittävä yhteys säilyi vaikka vertailuun lisättiin muuttujiksi protestanttisen uskonto, instituutioiden tasapuolisuus, instituutioiden tehokkuus ja kansallisen varallisuus. Kirjastojen nähtiin vaikuttavan kvantitatiivisten tulosten perusteella jopa tehokkaita julkisia instituutioita enemmän

yleistyneen luottamuksen muodostumiseen. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla ei kuitenkaan pystytty osoittamaan kirjastojen ja yleistyneen luottamuksen välisen syyseuraussuhteen suuntaa. Tutkijat toteavatkin, että korkea yleistyneen luottamuksen taso saattaa myös aiheuttaa kirjastojen rahoitukseen panostamisen. (Vårheim et al. 2008, 882–886.)

Kirjastojen johtajien haastatteluilla pyrittiin selvittämään kirjastojen ja yleistyneen luottamuksen välistä kausaliteettia. Tarkoituksena oli tutkia tuottavatko kirjastot luottamusta kohtaamispaikkoina. Haastattelujen perusteella etenkin muodollisten kohtaamisten todettiin edistävän luottamuksen syntymistä vahvojen siteiden välityksellä. Muodollisina kohtaamisina pidettiin ennalta sovittuja kokoontumisia, kuten esimerkiksi maahanmuuttajille, senioreille tai lapsille suunnattuja kurssimuotoisia koulutuksia. Myös asiakkaiden keskinäiset kokoontumiset kirjastojen kokoustiloissa sekä henkilökunnan ja asiakkaiden väliset keskustelut laskettiin muodollisiin kohtaamisiin. Vapaamuotoisena kohtaamispaikkana kirjastojen nähtiin olevan merkityksellisiä etenkin huono-osaisille käyttäjäryhmille, kuten kodittomille. Kirjastoja ei kuitenkaan pidetty ihmiselle yleisesti erityisen tärkeinä kohtaamispaikkoina suhteessa muihin matalan kynnyksen kohtaamispaikkoihin. Yhteenvedossa todetaan, että koska kirjastoihin instituutiona luotetaan laajasti, on niillä hyvät edellytykset lisätä ihmisten yleistynyttä luottamusta. Tutkijat näkevät, että kaikille avoimina julkisina organisaatioina kirjastot todennäköisesti tuottavat myös yleistynyttä luottamusta, jota ne parhaiten pystyvät kehittämään tekemällä kirjastoista entistä helpommin lähestyttäviä ja houkuttelevia uusille käyttäjäryhmille. (Vårheim et al. 2008. 886–890.)

3 TUTKIMUKSEN METODOLOGIA

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla, millaisia sosiaalisia hyötyjä kaakkois-helsinki-läiset kirjaston käyttäjät kokevat kirjastoilla olevan. Tarkemmat tutkimuskysymykset, joihin tutkimuksessa pyritään vastaamaan, on esitelty luvussa 1.2. Jotta tarkasteltavasta aiheesta saavutettaisiin riittävän laaja kuva, yhdistetään tutkimuksessa sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen menetelmiä täydentämään toisiaan. Tutkimus on kohdennettu Kaakkois-Helsingin kirjastoissa kävijöille. Luvun aluksi esitellään tarkemmin alueen kirjastoja sekä niiden toimintaa. Lisäksi esitellään tutkimuksen metodologiset valinnat sekä kuvaillaan aineiston kerääminen ja analyysi.

3.1 Kaakkois-Helsingin kirjastot

Helsingissä käytetään hallinnollista piirijakojärjestelmää, johon perustuen kaupungin alueet voidaan jakaa osiin. Järjestelmä koostuu neljästä eri tasosta: suurpiireistä, peruspiireistä, osa-alueista ja pienalueista. (Helsingin tilastollinen vuosikirja 2018, 7; Mäki & Vuori 2018, 50–51.) Kaakkoisessa suurpiirissä sijaitsee kolme yleistä kirjastoa: Herttoniemen, Roihuvuoren ja Laajasalon kirjastot. Kirjastot ovat osa Helsingin kaupunginkirjastoa, johon kuuluu yhteensä 37 kirjastoa, kaksi kirjastoautoa sekä kymmenen laitospirjastoa. Pääkaupunkiseudun yleiset kirjastot muodostavat Helmet-kirjastokonsortion. (Helsingin kaupunginkirjasto 2017.)

Herttoniemen, Roihuvuoren ja Laajasalon kirjastot muodostavat yhden hallinnollisen yksikön, HeRoLa -kolmoiskirjaston. Kirjastojen henkilökunnassa on neljätoista vakituista työntekijää sekä vaihteleva määrä harjoittelijoita ja siviilipalvelusta suorittavia henkilöitä. Henkilökunta työskentelee kaikissa kolmessa kirjastossa. (Helsingin kaupunginkirjasto 2018.) Seuraavissa kappaleissa kuvataan tarkemmin kutakin kirjastoa.

3.1.1 Herttoniemen kirjasto

Herttoniemessä on ollut kirjasto jo vuodesta 1946 lähtien. Nykyisissä Länsi-Herttoniemessä sijaitsevilla alun alkaen kirjastokäyttöön suunnitelluilla tiloilla kirjasto on toiminut vuodesta 1972 lähtien. Kirjastolla on käytössään 730 neliömetrin kokoiset tilat entisen Herttoniemen sairaalan sivurakennuksessa nuorisotalon naapurina. (Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2015; Laakso 2010, 427) Kirjaston ja sairaalan kiinteistöt sijaitsevat kaavamuutosalueella, ja niiden tilalle on tarkoitus toteuttaa uutta asunrakentamista. (Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta 2014). Alueen kaavamuutos tarkoittaa siis muuttoa myös Herttoniemen kirjastolle.

Kirjasto on siirtymässä nuorisotalon kanssa vuonna 2020 valmistuviin uusiin yhteisiin tiloihin Herttoniemen metroaseman läheisyyteen rakentuvaan lähipalvelukeskus Hertsiiin. Kulttuuri- ja kirjastolautakunnan muuttopäätöksessä todetaan, että nykyisen kirjaston toimintaa pidetään resursseihin nähden melko tehottomana. Tähän halutaan reagoida sijoittamalla uusi kirjasto paremmin ihmisten asiointireiteille siten, että se on helposti saavutettavissa joukkoliikennevälinein. Sijainti vilkkaan Herttoniemen metroaseman läheisyydessä oletetaan lisäävän kävijäennusteen mukaan kirjaston käyttäjämääriä yli kaksinkertaiseksi. Sijaintinsa puolesta se tuo myös kirjaston lähemmäksi Herttoniemenrannan ja Kulosaaren asukkaita, joiden kaupunginosissa ei nykyisellään ole kirjastoja. Koska Kaakkois-Helsingin kirjastot tulevat sijaitsemaan Herttoniemen kirjaston muuton jälkeen entistä lähempänä toisiaan, on kullekin kolmoiskirjastolle haluttu luoda vahvat omat profiilit. Nykyisellään Herttoniemen kirjaston voi katsoa olevan profiililtaan perinteinen kaikille suunnattu lähikirjasto. Muuton jälkeen kirjaston kokoelmissa ja palveluissa on tarkoitus huomioida erityisesti nuoret ja työssäkäyvät aikuiset. (Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2015.)

Kirjaston muuttaminen on herättänyt myös vastarintaa. Kirjasto sijaitsee nykyisin Länsi-Herttoniemen koulujen läheisyydessä, ja sen muuttamisen kauemmas vilkkaan metroaseman viereen on pelätty vaikeuttavan alueen lasten, nuorten ja vanhusten kirjastonkäyttöä, kuten kirjaston ja nuorisotalon muuttamista vastustavasta adressista käy ilmi (Herttoniemen nuorisotalon ja kirjaston puolesta 2013). Nykyisen kirjaston suhteellisen suuret tilat

ovat myös mahdollistaneet tilankäytöllisen yhteistyön alueen toimijoiden, kuten Herttoniemen asukastoimintaa kehittävän osuuskunnan Herttoniemen pumpun ja Herttoniemen ruokapiirin kanssa, jotka ovat vuokranneet käyttöönsä osan kirjaston tiloista (Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2015). Siirtyminen uusiin, noin 200 neliömetriä pienempiin tiloihin tulee mitä luultavimmin vaikuttamaan näihin tilankäytöllisiin yhteistyön muotoihin alueen toimijoiden kanssa.

Vuoden 2016 tilastotietojen valossa Herttoniemen kirjastossa oli Kaakkois-Helsingin kirjastoista vähiten käyntejä, yhteensä 79 936 kappaletta. Lainoja Herttoniemen kirjastossa oli vuonna 2016 yhteensä 133 510 kappaletta, joka on hiukan enemmän kuin Roihuvuoren kirjastossa, mutta reilusti vähemmän kuin Laajasalon kirjastossa. Vuonna 2017 Herttoniemen kirjastossa järjestettiin yhteensä 127 tapahtumaa, joihin osallistui 3241 henkilöä. Sekä tapahtumien että osallistujien määrä oli Herola-kirjastojen pienin kyseisen vuoden tilastoissa. Tapahtumat olivat Herttoniemen kirjastossa suunnattu melko tasapuolisesti lapsille ja nuorille sekä aikuisille. (Helsingin kaupunginkirjasto 2019; Helsingin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 2018a; Helsingin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 2018b.)

3.1.2 Roihuvuoren kirjasto

Vuonna 1958 perustettu Roihuvuoren kirjasto on pienehkö, noin 300 neliömetrinen kirjasto, joka on toiminut alusta lähtien samoissa tiloissa. Kirjasto sijaitsee Porolahden peruskoulun välittömässä läheisyydessä, joka on yksi Helsingin suurimmista peruskouluista. Roihuvuoren keskustaksi mielletävästä ostoskeskuksesta matkaa kirjastoon kertyy noin kilometri. Kirjasto on läpikäynyt vuosien varrella useita remontteja, joista viimeisin laaja perusparannus valmistui vuonna 2014. Kirjasto on remonteista huolimatta säilyttänyt poikkeuksellisen hyvin vanhan ilmeensä lakattuine puuhyllyineen ja avoimen salin keskellä sijaitsevina ”kirjastokuoppineen”. (Aaltonen 2009, 530; Helmet.fi 2014; Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2018; Laakso 2010, 427.)

Roihuvuoren kirjastoon on kaksituhattaluvulla kohdistunut kaksi lakkautusuhkaa, jotka herättivät alueen asukkaissa voimakasta vastustusta. Kirjaston puolustaminen keräsi

asukkaita yhteen ja kasvatti alueen yhteishenkeä. Tämän paikallisen kirjaston puolustamisesta heränneen yhteishengen kannattelemana alueen suurin paikallisjärjestö Roihuvuori-seura on yhteistyökumppaniensa ja vapaaehtoisten avustuksella järjestänyt viimeisen kymmenen vuoden aikana muun muassa Roihuvuoren kyläjuhlia ja Kirsikankukka-juhla Hanamia. Myös kirjasto on toiminut aktiivisessa yhteistyössä paikallistoimijoiden kanssa, esimerkiksi tapahtumatoiminnan ja tilojen omatoimikäytön muodossa. Yhteistointaa edustaa myös hyvin Roihuvuoren kirjamesut, jotka järjestettiin vuonna 2019 toista kertaa. Asukkaiden yhteisöllisyys ja aktiivisuus on huomioitu laajemminkin, Roihuvuoren ollessa Suomen kotiseutuliiton valitsema vuoden 2010 kaupunginosa ja Uudenmaanliiton valitsema vuoden 2019 uusmaalainen kaupunginosa. (Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2017; Helsingin kaupungin palveluverkkojen... 2009, 49; Mikkola 2006, 19–20; Nikkilä 2012; Roihuvuori-seura 2019; Suomen kotiseutuliitto 2017; Uudenmaanliitto 2019.)

Liittyen Herttoniemen kirjaston tulevan muuton aiheuttamaan kirjastoverkon tiivistymiseen Kaakkois-Helsingin alueella, on Roihuvuoren kirjasto profiloitu lasten ja perheiden kirjastoksi. Porolahden peruskoulun läheinen sijainti sekä alueen lapsiperheiden kasvanut määrä ovat puoltaneet profilointia. Kuitenkin kirjasto tarjoaa edelleen aineistoja ja palveluja myös alueen aikuisille. Profilointi näkyy parhaiten tapahtumatoiminnassa ja kirjaston kokoelmien kasvaneena lasten aineistojen osuutena. Kirjastossa järjestettiin vuonna 2017 yhteensä 213 tapahtumaa, joista yli 80 prosenttia oli suunnattu lapsille, nuorille ja perheille. Tapahtumiin osallistui yhteensä 4216 henkilöä. Roihuvuoren kirjastossa järjestettiin myös kyseisenä vuonna Kaakkois-Helsingin kirjastoista eniten tapahtumia, joissa oli myös eniten osanottajia. Roihuvuoren kirjaston kokoelmat ovat olleet tiloista johtuen Kaakkois-Helsingin kirjastojen pienimmät. Tämä käy hyvin ilmi vuoden 2016 tilastoissa, joiden mukaan Roihuvuoren kirjastolla oli vähiten yhteislainoja, yhteensä 122 485 kappaletta. Käyntejä Roihuvuoren kirjastossa oli vuonna 2016 yhteensä 91 885 kappaletta, mikä on noin 12 000 enemmän kuin Herttoniemessä, mutta kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin Laajasalon kirjastossa. (Helsingin kaupunginkirjasto 2019; Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2015; Helsingin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 2018a; Helsingin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 2018b.)

3.1.3 Laajasalon kirjasto

Laajasalon Yliskylässä on toiminut kirjasto vuodesta 1976 lähtien, jolloin valmistuneessa kiinteistössä toimivat kirjaston lisäksi myös nuorisotalo ja perhepäiväkoti. Kirjastolla oli kiinteistössä 624 neliön tilat, jotka sijaitsivat lähellä alueen muita keskeisiä palveluja kuten vanhaa ostoskeskusta, peruskoulua ja kirkkoa. Vanha kiinteistö kuitenkin todettiin rakennuksen peruskorjausselvityksessä vuonna 2014 niin huonokuntoiseksi, ettei peruskorjausta pidetty järkevänä. Kaupunginkirjasto ja nuorisotoimi päätyivät etsimään yhdessä uusia tiloja, jotka löytyivät vanhasta kiinteistöstä noin sadan metrin päähän rakennettavasta uudesta kauppakeskus Saaresta. (Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2016; Laakso 2010, 427;)

Kirjaston uudet tilat sijaitsevat kaksikerroksisen kauppakeskuksen toisessa kerroksessa ja ovat kooltaan hiukan alle 500 neliömetriä, sisältäen nuorisotoimen kanssa jaettavan noin 70 neliömetrin monitoimitilan. Vaikka kirjasto ja nuorisotalo ovat eri kerroksissa, on tilojen välillä yhteinen kulkuyhteys, ja osa kirjaston nuorten aineistosta sijaitseekin nuorisotalon tiloissa. Kirjasto toimi vanhoissa tiloissa 13.10.2018 saakka ja avasi toimintansa uudessa ympäristössä 21.11.2018. Vaikka Helmet-kirjastojen alueella Espoon kaupunginkirjastolla on ollut ostoskeskuksissa sijaitsevia kirjastoja jo vuodesta 2001 lähtien, on Laajasalon kirjasto ensimmäinen laatuaan Helsingissä. (Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2016; Helmet.fi 2018a; Helmet.fi 2018b.) Uuden sijainnin elintarvikeliikkeiden, ravintoloiden ja muiden myymälöiden välittömässä yhteydessä voi povata lisäävän kirjaston kävijämääriä, etenkin kun suurin osa alueen ei-kaupallisista palveluista sijaitsee edelleen kävelymatkan päässä kirjastosta.

Laajasalon kirjastolla on ollut runsaasti yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa erityisesti tapahtumatoiminnassa ja tätä aiotaan jatkaa myös uusissa tiloissa. Kirjasto palvelee koko alueen asukkaita, eikä toiminnassa ole erityisiä painopistealueita. Kirjasto on ollut Kaakkois-Helsingin kirjastoista vilkkain niin kävijämäärässä kuin lainoissa mitattuna. Tulevaisuudessa kirjasto tulee lisäksi palvelemaan parasta aikaa rakentuvan Kruunuvuorenrannan kaupunginosan asukkaita. Vuonna 2016 Laajasalon kirjastossa oli 133 811

käyntiä ja lainoja tapahtui 237 898 kappaletta. Tapahtumia Laajasalon kirjastossa järjestettiin vuonna 2017 yhteensä 163 kappaletta, joissa oli 4166 osallistujaa. Noin kuusikymmentäprosenttia tapahtumista oli suunnattu lapsille, nuorille ja perheille. Laajasalon kirjastossa oli toiseksi eniten tapahtumia ja niihin osallistuneita Kaakkois-Helsingin kirjastoista. (Helsingin kaupunginkirjasto 2019; Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2016; Helsingin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 2018a; Helsingin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 2018b.)

3.2 Tutkimusmenetelmän valinta

Kvantitatiivisia eli määrällisiä tutkimusmenetelmiä käyttäessä tiedonintressinä on saavuttaa tarkasteltavasta ilmiöstä numeraalisesti tietoa. Kvantitatiivisen tutkimuksen avulla voidaan muodostaa yleiskuva mitattavien ilmiöiden yleisyydestä sekä niiden välisistä suhteista ja eroista. (Vilkka 2015, 43.) Kvantitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä suuri havaintoyksikköjen määrä. Esimerkiksi Vilkka (2007, 17) on todennut, että tilastollisia menetelmiä käytettäessä suositeltava havaintoyksikköjen vähimmäismäärä on 100. Kvantitatiiviset menetelmät sopivat hyvin olemassa olevan tilanteen kuvaamiseen ja niiden etuina pidetään tarkkuutta. Yleisten arvioiden mukaan niiden avulla saavutettu tieto jää usein pinnalliseksi. (Alasuutari 2011, 180; Heikkilä 2014; Tuomivaara 2005, 31; Vilkka 2007, 13)

Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tiedonintressinä on saavuttaa tietoa, joka auttaa ymmärtämään ihmisten asioille antamia merkityksiä. Tutkimuksen kohteena kvalitatiivisissa menetelmissä ovat ihmisten sanalliset kuvaukset siitä, mitkä ovat heidän näkemysensä ja kokemuksensa tarkasteltavasta ilmiöstä. Kvalitatiivisen tutkimuksen on nähty olevan hyvä menetelmä syvällisen tiedon saavuttamiseen. Kvalitatiivisten menetelmien avulla voidaan myös tutkia aineistossa esiintyviä poikkeuksia kvantitatiivisia menetelmiä tehokkaammin. Tarkkuuteen ja objektiivisuuteen pyrkivien kvantitatiivisten menetelmien sijasta kvalitatiivisissa menetelmissä tutkimuksen lähtökohta on subjektiivisempi. Tutkijan oman ymmärryksen nähdäänkin vaikuttavan tutkimuksessa tehtyihin

valintoihin, tulkintaan ja johtopäätöksiin. (Vilkkä 2015, 43–44.) Kvalitatiivisten menetelmien avulla saatua tietoa on pidetty heikommin yleistettävänä verrattuna kvantitatiivisten menetelmien avulla saatuun tietoon (Alasuutari 2011, 180).

Tässä tutkimuksessa on käytetty sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Kvantitatiivisten menetelmien avulla haluttiin luoda objektiivinen yleiskuvaa tutkimuksen aiheesta, havainnoimalla ilmiöön liittyvien muuttujien määrällistä yleisyyttä sekä niiden välisiä suhteita. Koska tutkimuksessa on kyse ihmisten näkemyksistä kirjastojen sosiaalisesta merkityksestä, tarvittiin kvantitatiivisten menetelmien lisäksi myös kvalitatiivisia menetelmiä, joiden avulla kerättiin ihmisten kokemuksia. Kvalitatiivisten menetelmien avulla haluttiin saavuttaa kokonaisvaltaisempi ja syvempi käsitys ilmiöstä.

Tutkimuksen strategisena lähestymistapana on survey-tutkimus, jota pidetään hyvänä tutkimusstrategiana sellaisiin tutkimuksiin, joissa päämääränä on kuvailla tarkasteltavaa ilmiötä. Survey-tutkimuksen lähtökohtana on, että ilmiöitä tutkitaan keräämällä tietoa valitulta ihmisjoukolta strukturoidussa muodossa. Survey-tutkimuksissa aineisto kerätään tyypillisesti kyselyjen avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 130, 135.) Myös tässä tutkimuksessa aineisto päädyttiin keräämään kyselylomakkeen avulla. Hirsjärven ym. (2007, 180) mukaan kyselylomake sopii hyvin tutkimusmenetelmäksi silloin, kuin halutaan saada selville mitä ihmiset tuntevat, ajattelevat ja kokevat. Kyselyjen etuna pidetään sitä, että niiden avulla voidaan tavoittaa paljon henkilöitä ja kysyä useita asioita (Hirsjärvi et al. 2007, 190). Näin ollen ne sopivat hyvin kvantitatiivisen tutkimuksen toteuttamiseen, jossa riittävän suuri havaintoyksikköjen määrä on tilastollisten menetelmien soveltamisen kannalta tärkeää.

3.3 Aineiston kerääminen

Tutkimus on luonteeltaan teorialähtöinen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimusaineisto analysoidaan olemassa olevan teorian tai mallin pohjalta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teorialähtöisyys nähdään kvantitatiiviselle tutkimukselle tyypillisenä lähestymistapana, mutta sitä voidaan käyttää hyvin myös kvalitatiivisissa tutkimuksissa

(Anttila 2014). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa teorian merkitys käy hyvin ilmi tutkimusprosessissa, jossa edetään teoriasta käytännön tutkimukseen, minkä jälkeen palataan teorian pariin tutkimustulosten analyysissa ja tulkinnassa (Vilkkä 2007, 25). Tämänkin tutkimuksen toteuttaminen aloitettiin tutustumalla aiempaan yleisten kirjastojen sosiaalisesta merkityksestä tehtyyn tutkimukseen. Tutkimuksista valikoitui tutkimuksen teoreettiseksi viitekehyyksi sosiaalisen pääoman käsite, koska sen avulla on mahdollista tarkastella sosiaalisesta kanssakäymisestä syntyviä hyötyjä monipuolisesti.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa tärkeä vaihe on operationalisointi. Tällä tarkoitetaan tutkimuksessa keskeisten teoreettisten käsitteiden muuttamista sellaisiksi, että ne ovat arkikielellä ymmärrettävissä, ja että niitä voidaan käyttää mittaamiseen. (Vilkkä 2007, 36). Teoreettisena lähtökohtana toimineen sosiaalisen pääoman operationalisointi toteutettiin tukeutuen tutkimuksen lähdekirjallisuuteen sekä luvussa 2.6 esiteltyihin sosiaalista pääomaa yleisten kirjastojen kontekstissa käsitteleviin tutkimuksiin. Aiemmassa tutkimuksessa käytettyjä operationalisointeja ei käytetty sellaisenaan vaan niitä mukautettiin sopimaan paremmin tämän tutkimuksen tarpeisiin sosiaalisen pääoman eri ulottuvuuksien mittaamiseen suomalaisissa yleisissä kirjastoissa. Tutkimuksessa käytettiin aiempaa tutkimusta laajempaa kirjaston käyttömuotojen kysymysvalikoimaa, jossa sosiaalisen kirjaston käytön muotojen tulkittiin ilmentävän sosiaalisen pääoman eri ulottuvuuksia.

Kyselylomakkeen (ks. liite 2) kysymykset laadittiin pääasiassa strukturoiduiksi monivalintakysymyksiksi. Osa kysymyksistä oli niin sanottuja sekamuotoisia kysymyksiä, joissa osa vaihtoehdoista on valmiiksi annettu, mutta joukossa on yksi avoin kysymys, johon vastaaja pystyy kirjoittamaan valmiista vaihtoehdoista puuttuvan valinnan. Osassa kysymyksiä vastaajia pyydettiin asettamaan useita eri vaihtoehtoja tärkeysjärjestykseen. Lomake sisälsi myös avoimia kysymyksiä, joilla kerätään vastaajien omia näkemyksiä ja kokemuksia. Avoimet kysymykset muodostivat tutkimuksen kvalitatiivisen osion ja muista kysymyksistä poiketen myös niiden avulla kerätyt vastaukset analysoitiin kvalitatiivisten menetelmien avulla.

Sen lisäksi, että tutkimuksella selvitettiin kirjastojen käyttäjien näkemyksiä kirjaston luomista sosiaalisista hyödyistä, haluttiin tutkimuksen avulla tuottaa myös alueen kirjastojen

käyttöön laajemmin tietoa kirjaston synnyttämistä hyödyistä ja kirjastojen käyttömuodoista. Tästä johtuen avointen kysymysten rajausta jätettiin laajasti koskemaan kaikkia kirjastojen tuottamia hyötyjä ja kyselyyn sisällytettiin myös ei-sosiaalisia kirjastojen käyttömuotoja koskevia kysymyksiä. Toisaalta laajemmat kysymykset mahdollistavat myös tämänkin tutkimuksen lähtökohdista kiinnostavan kvantitatiivisen vertailun sosiaalisten ja ei-sosiaalisten kirjastojen käyttömuotojen suosion välillä. Kerätty aineisto esitellään kokonaisuudessaan tutkimustuloksissa, mutta analyysiosasta ei-sosiaalisia tekijöitä koskevat havainnot ovat rajattu pois.

Kyselylomakkeet tulee aina testata ennen aineistojen keräämistä, koska siinä ilmeneviä virheitä ja epäselvyyksiä ei pystytä enää korjaamaan aineistojen keräämisen jälkeen (Vilkkä 2007, 78–79). Testaamiseen osallistui kuusi yleisiä kirjastoja käyttävää henkilöä, jotka vastasivat kyselylomakkeeseen ja antoivat sen perusteella palautetta yksittäisistä kysymyksistä sekä lomakkeen muotoilusta. Palautteen perusteella kyselylomaketta muutettiin vielä ennen aineistojen keräämistä.

Tutkimuksen perusjoukolla tarkoitetaan kaikkia niitä havaintoyksikköjä, joista tutkimuksessa halutaan tietoa (Vilkkä 2015, 64). Tässä tutkimuksessa pääasiallisen kohderyhmän muodostavat nuoret ja aikuiset Kaakkois-helsinkiläiset kirjaston käyttäjät. Tutkimuksen ulkopuolelle ei kuitenkaan haluttu rajata heitä, jotka asuvat muualla, mutta käyttävät pääsääntöisesti alueen kirjastoja. Johtuen perusjoukon kahtalaisesta luonteesta, ei sen tarkkaa kokoa voitu määrittää. Koska kaikkia perusjoukkoon kuuluvia ei ollut tiedossa, tutkimuksen aineistossa on enemmän kyse näytteestä kuin otoksesta, jota voitaisiin verrata perusjoukkoon ja puntaroida sen edustavuutta. Näytteen katsotaan heikentävän tulosten yleistettävyyttä perusjoukkoon (Vilkkä 2007, 58).

Kysely toteutettiin samansisältöisenä sekä paperisena kyselylomakkeena että verkkokyselynä. Valinnan taustalla oli ajatus siitä, että paperisia kyselylomakkeita keräämällä voidaan varmistaa, että vastauksia saadaan alueen kaikkien kirjastojen käyttäjiltä, kun taas sähköisellä lomakkeella voitaisiin tavoittaa helpommin iso potentiaalinen vastaajajoukko. Koska aineistoa oli tarkoitus kerätä yleisistä kirjastoista, hankittiin Helsingin kau-

punginkirjastolta tutkimuslupa. Tutkija jakoi paperista kyselylomaketta asiakkaille kussakin alueen kolmessa kirjastossa peräkkäisinä arkipäivinä viikolla 48 marraskuussa 2018. Lomakkeen jakamiseen käytettiin noin kuusi tuntia jokaisessa kirjastossa ja jakeminen toteutettiin eri aukiolotunteina, jotta kyselyllä tavoitettaisiin monipuolisesti eri käyttäjäryhmiä.

Kyselylomakkeet eivät olleet kirjaston tiloissa yleisesti jaossa, vaan niitä tarjottiin kirjastoon tulleille uusille asiakkaille henkilökohtaisesti noin kymmenen minuutin välein. Kyselylomaketta tarjottiin kaikille asiakkaille, lukuun ottamatta silmämääräisesti arvioituna alakouluikäisiltä tai nuoremmilta vaikuttaneita. Kyselylomakkeet pyydettiin palauttamaan umpinaiseen palautuslaatikkoon, jotta lomakkeita ei voitaisi yhdistää tiettyyn vastaajaan. Paperisiin kyselylomakkeisiin saatiin yhteensä 96 vastausta, joista seitsemän hylättiin puutteellisten merkintöjen vuoksi. Paperilomakkeina kerättyjen kyselyiden kokonaisvastausmäärä oli näin ollen yhteensä 89 kappaletta, joista Herttoniemessä kerättiin 23, Roihuvuoressa 35 ja Laajasalossa 31 kappaletta.

Sähköinen kyselylomakkeen laatiminen toteutettiin E-Lomake-ohjelman avulla, joka ohjasi kyselyn ulkonäköä ja taittoa. Ohjelmassa kvantitatiivisiin kysymyksiin vastaaminen asetettiin pakolliseksi, jolla voitiin osittain ehkäistä sähköisten lomakkeiden palauttamista puutteellisin tiedoin. Lomakkeeseen johtavan vastauslinkin ja saateviestin (ks. liite 1) jakelu hoidettiin alueen kirjastojen Facebook-sivujen kautta. Kysely oli avoinna 26.11.2018 – 9.12.2018 välisenä aikana. Sosiaalisen median alustojen kautta jaettujen kyselyjen hyvänä puolena on pidetty sitä, että niiden avulla pystytään usein saamaan paljon vastauksia, mutta toisaalta heikkoutena taas sitä, että aineisto voi olla valikoitunutta ja jotkin ihmisryhmät saattavat jäädä aineiston ulkopuolelle (Valli ja Perkkilä 2018, 120).

Sähköisen kyselylomakkeeseen vastasi määräaikaan mennessä yhteensä 101 henkilöä. Vastauksissa korostui korkeakoulutettujen vastaajien suuri osuus suhteessa muihin ryhmiin. Vastaajista huomattavan suuri osa oli lisäksi Roihuvuoren kirjastoa lähikirjastonaan käyttäviä henkilöitä. Heitä oli yhteensä 75 kappaletta kun Herttoniemen kirjastoa käyttäviä oli yhdeksän, Laajasalon kirjastoa käyttäviä 15 ja jotain muuta kirjastoa käyttäviä kaksi. Roihuvuoren kirjaston käyttäjien suurta osuutta vastaajista voi osittain selittää

kirjastoon aiemmin kohdistuneiden lakkautusuhkien asukkaissa herättämä voimakas vastustus, jonka vaikutukset heijastuvat edelleen paikalliseen yhteisöllisyyteen (ks. luku 3.1.2), ja jotka näyttäytyvät myös aktiivisuutena alueen kirjastoon liittyvissä asioissa.

3.4 Aineiston analysointi

Paperilomakkeilla kerätty aineisto tallennettiin tarkastamisen jälkeen manuaalisesti E-Lomake palveluun. Kokonaisaineisto siirrettiin Exceliin ja eriteltiin havaintomatriisiksi. Kvantitatiivisen aineiston osalta hyödynnettiin tilastollisesti kuvaavaa analyysiä selvittämään aineiston havaintoarvojen yleisyyttä sekä niiden välisiä jakaumia. Kvantitatiiviset tulokset esitetään pääosin pylväsdiagrammeina ja taulukoina. Vaikka kvalitatiivisten tutkimuksien yleistettävyyttä pidetään usein heikompana kuin kvantitatiivisten tutkimusten, pyritään niissäkin jonkin tasoiseen yleistykseen. Kvalitatiivisissa menetelmissä tutkijan tulkinnan rooli korostuu, jolloin tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa tutkijan toiminta on tärkeässä roolissa. Tutkijan tekemien valintojen kuvaaminen sekä niiden perustelu tutkimusraportissa onkin kvalitatiivisia menetelmiä käytettäessä olennaista. (Vilkka 2015, 125–127.)

Aineiston keräämiseen käytettynä menetelmänä kyselylomake varmistaa, että kysymykset ovat esitetty samalla tavalla kaikille vastaajille. Kvalitatiivisen aineiston näkökulmasta anonyymien kyselylomakkeen vahvuutena voidaan pitää laajaa näytettä ja heikkoutena sitä, ettei se mahdollista täydentävien lisäkysymysten tekemistä. Kvalitatiivisen aineiston analysoinnissa käytettiin hyväksi sisällönanalyysin menetelmiä. Sisällönanalyysi on laadullisessa tutkimuksessa käytetty metodi, jonka avulla sanallisista tulkinnoista etsitään merkitysten välisiä suhteita ja merkityskokonaisuuksia (Vilkka 2015, 105). Sisällönanalyysiin voi toteuttaa aineistolähtöisesti, jolloin tutkija pyrkii löytämään aineistosta jonkinlaisen toiminnan logiikan tai tyyppikertomuksen, jonka perusteella aineisto luokitellaan. Toinen vaihtoehto on toteuttaa sisällönanalyysi teorialähtöisesti, jolloin aineiston luokittelua ja käsitteiden määrittelyä ohjaa ennalta valittu teoria. (Vilkka 2015, 105–109.)

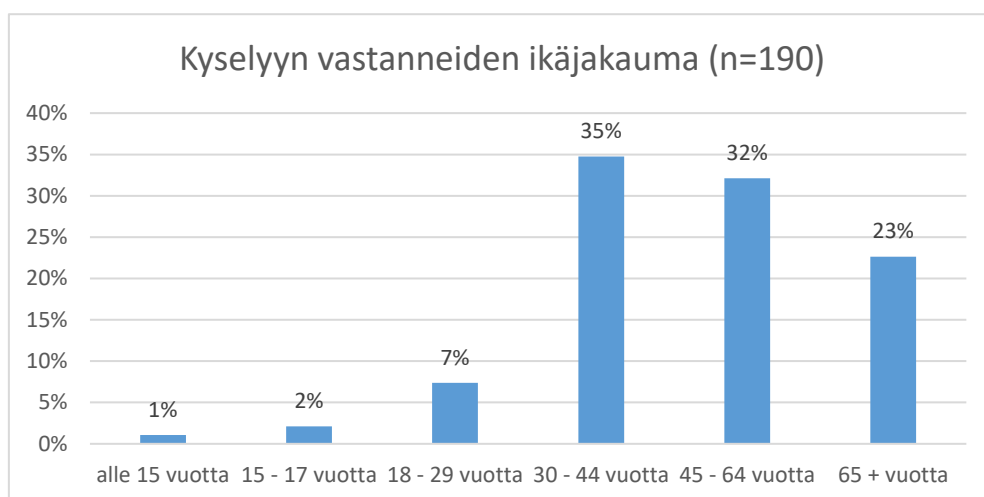
Sisällönanalyysin ensimmäisessä vaiheessa molempien kvalitatiivisten kysymysten osalta etsittiin vastauksista toistuvia ja yhdistäviä tekijöitä kirjastojen tuottamista hyödyistä. Analyysiyksikköinä olivat yksittäiset lauseet ja lausekokonaisuudet. Vastaukset ryhmiteltiin aineistolähtöisesti kummankin kysymyksen osalta pää- ja alateemoihin ja koottiin yhteen taulukoiksi, jotka esitellään tutkimustuloksissa (ks. taulukko 5 ja taulukko 6). Analyysin toisessa vaiheessa kvalitatiivisista vastauksista karsittiin teorialähtöisesti pois kaikki sosiaalisen pääoman teoreettisen viitekehyksen kannalta merkityksetön aines. Jäljelle jääneet analyysiyksiköt ryhmiteltiin kolmeen osaan sen mukaan, kuvastivatko ne sosiaalista pääomaa sisällöllisten elementtien, rakenteellisten muotojen vai yksilöjen ja yhteisöjen hyödykkeiden näkökulmasta. Näitä kolmea merkityskokonaisuutta käytettiin yhdessä kvantitatiivisen aineiston kanssa analyysiluvussa esitettyyn tutkimusaineiston tulkintaan. Kvalitatiivisesta aineistosta poimittiin analyysilukuun lainauksia elävöittämään tekstiä ja tuomaan esiin vastaajien oma ääni.

4 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitellään kokonaisuudessaan kyselylomakkeen avulla kerätyt tutkimustulokset. Tulokset on jaettu kolmeen osaan. Ensimmäiseksi esitellään vastaajien taustatiedot, seuraavana käydään läpi kvantitatiivisiin kysymyksiin saadut vastaukset ja lopuksi kvalitatiiviset tutkimustulokset.

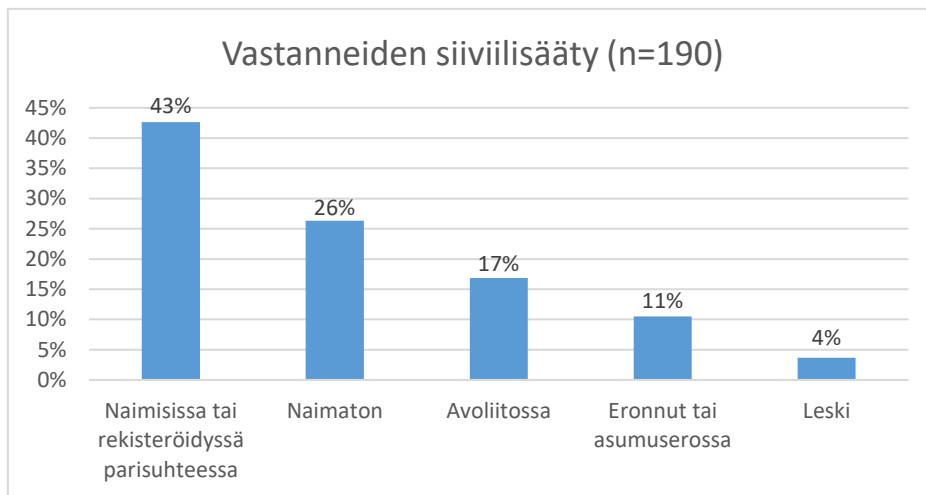
4.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastanneiden sukupuolijakauma vastaa melko hyvin kansallisten kirjastojen käyttäjäkyselyjen jakaumaa (Niemelä 2013; Seppänen 2018). Tutkimukseen vastanneista 69 % oli naisia ja 27 % miehiä. Vastanneista 3 % eivät halunneet kertoa sukupuoltaan ja 1 % oli muunsukupuolisia. Kyselyyn vastanneissa korostui huomattavasti yli kolmekymmentävuotiaiden osuus kun taas erityisesti alle 18-vuotiaiden määrä oli alhainen. Alle 15-vuotiaita vastaajista oli vain 1 % ja 15–17 vuotiaita 2 %. Kysely tavoitti myös melko heikosti 18–29 vuotiaita nuoria aikuisia, joiden osuus vastanneista oli 7 %. Tutkimuksen suurin vastaajaryhmä oli 30–44 vuotiaat, joita vastaajista oli 35 %. Lähes yhtä suuri osuus (32 %) vastaajista oli 45–64 vuotiaita. Myös yli 65 vuotiaat vastasivat kyselyyn aktiivisesti, ikäryhmän osuuden vastanneista ollen 23 %.

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma

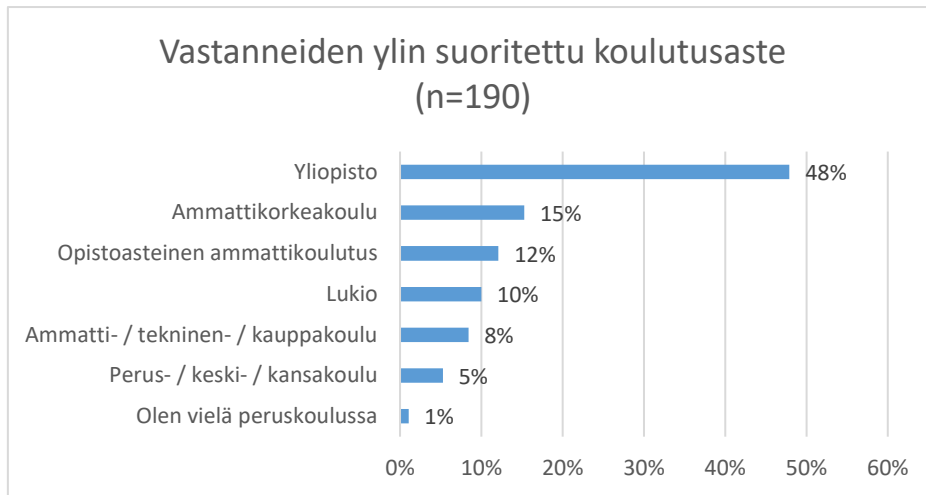
Tarkastellessa vastaajien siviilisäätystä käy ilmi, että selvästi suurin vastaajaryhmä oli naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevat, joita oli 43 % vastaajista. Avoliitossa elävien osuus vastanneista oli 17 % ja naimattomien 26 %. Eronneita tai asumuserossa olevia vastaajista oli 11 % ja leskiä 4 %.

Kuvio 2. Kyselyyn vastanneiden siviilisäätty

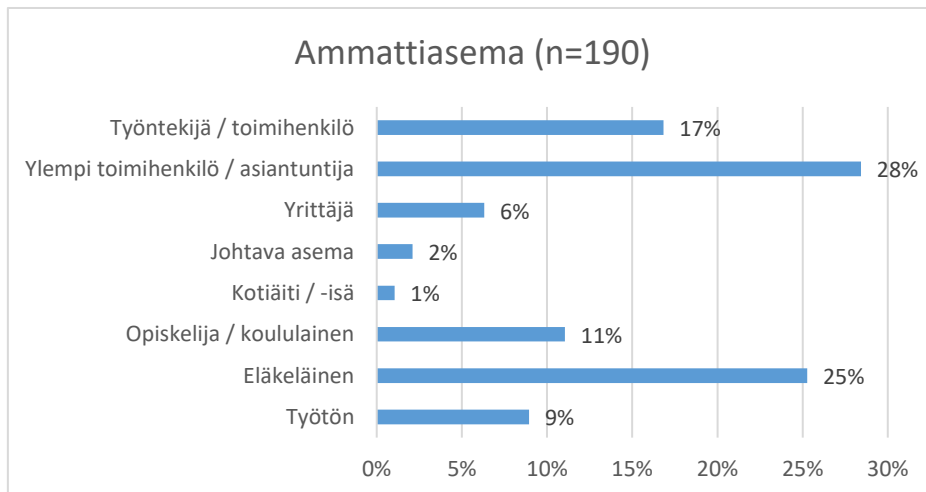
Kyselyyn vastanneista 179 äidinkieli oli suomi. On tärkeä ottaa huomioon, että kyselylomake oli laadittu ainoastaan suomeksi, minkä vuoksi siihen vastaamiseen vaadittiin melko hyvää suomenkielen taitoa. Viiden vastaajan äidinkieli oli ruotsi, kahden venäjä ja yhden englanti. Kolmen vastanneen äidinkieli ei ollut mikään edellä mainituista.

Vastaajien suorittamaa ylintä koulutusastetta tarkastellessa käy ilmi, että korkeakoulutettujen osuus on huomattavan suuri. 48 % vastanneista oli suorittanut yliopistotutkinnon ja 15 % ammattikorkeakoulututkinnon. Yhteensä vastaajista korkeakoulutettuja oli siis yhteensä 63 %. Esimerkiksi vuonna 2018 toteutetussa kirjastojen kansallisessa käyttäjäkyselyssä yliopisto ja ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yhteenlaskettu osuus vastaajista oli vain 43 % (Seppänen 2018). Yhteensä 12 %:lla vastaajista ylin koulutusaste oli opistoasteinen ammattikoulutus, 10 %:lla lukio ja 8 %:lla ammattikoulu. Vastaajista 5 % ei ollut suorittanut peruskoulun jälkeistä tutkintoa ja 1 % oli vielä peruskoulussa.

Kuvio 3. Kyselyyn vastanneiden ylin suoritettu koulutusaste

Koulutusastetta mukaillen ylemmät toimihenkilöt ja asiantuntijat muodostivat merkittävän osuuden tutkimukseen osallistuneista, sillä heidän osuutensa oli 28 % vastanneista. Työntekijöitä tai toimihenkilöitä vastaajista oli 17 %, yrittäjiä 6 % ja johtavassa asemassa olevia 2 %. Eläkeläisten osuus vastaajista oli 25 % työttömien 9 % ja kotiäitien tai -isien vain 1 %. Opiskelijoiden tai koululaisten osuus vastanneista oli 11 %.

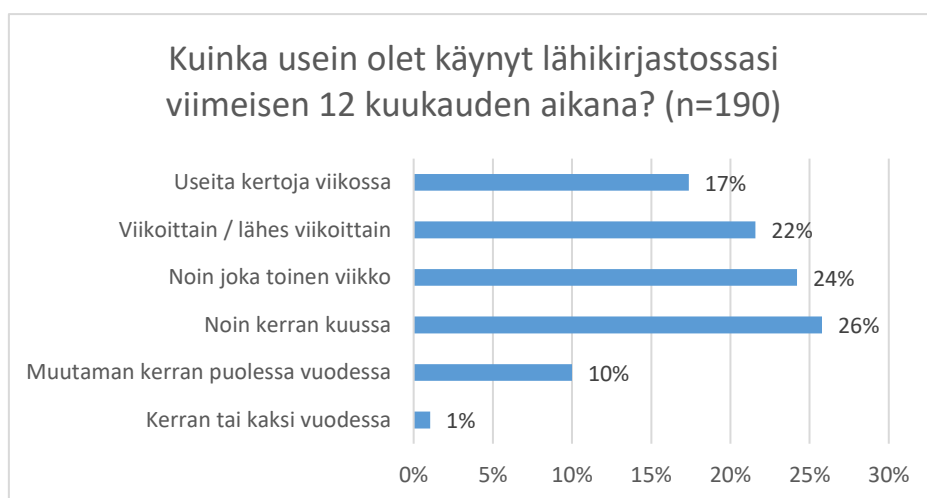
Kuvio 4. Kyselyyn vastanneiden ammattiasema

Taustatiedoissa selvitettiin myös, mitä lähikirjastoa vastaajat käyttävät eniten. Vastaajista 55 % oli Roihuvuoren kirjaston käyttäjiä. Laajasalon kirjastoa vastanneista käytti 21 %

ja Herttoniemen kirjastoa 19 %. Vastanneista kymmenen, eli noin 5 %, asui Kaakkois-Helsingissä, mutta käytti lähikirjastona useimmiten jotain muuta kirjastoa. Muista kirjastoista käytetyimmät olivat vastaajien keskuudessa Itäkeskuksen kirjasto ja Kallion kirjasto, joista molemmat olivat neljän vastaajan eniten käyttämät kirjastot. Muita käytettyjä kirjastoja olivat Vallilan kirjasto ja kirjastoauto.

4.2 Kvantitatiiviset tutkimustulokset

Kaikki kyselyyn vastanneet olivat käyneet kirjastossa viimeisen 12 kuukauden aikana. Pääsääntöisesti vastaajat olivat hyvin aktiivisia kirjastonkäyttäjiä, sillä lähes 90 % heistä oli käynyt kirjastossa vähintään kerran kuussa. 17 % vastaajista kävi kirjastossa useita kertoja viikossa ja viikoittain tai lähes viikoittainkin kirjastossa kävi 22 % vastanneista. Noin joka toinen viikko kirjastossa kävi 24 % vastaajista ja kerran kuussa 26 % vastaajista. Muutaman kerran puolessa vuodessa kirjastossa kävi 10 % vastaajista ja kerran tai kaksi vuodessa ainoastaan 1 % vastaajista.

Kuvio 5. Kuinka usein kyselyyn vastanneet ovat käyneet lähikirjastossa viimeisen 12 kuukauden aikana

Kyselylomakkeessa kartoitettiin, mitä vastaajat ovat tehneet lähikirjastossa viimeisen kahdentoista kuukauden aikana. Tämä toteutettiin kyselylomakkeessa antamalla 21 valmiin vastausvaihtoehdon lista, johon vastaajien tuli merkitä kaikki kirjastossa tekemänsä

asiat. Tulosten käsittelyvaiheessa vastaukset ryhmiteltiin kahteen osaan: ei-sosiaalisiin ja sosiaalisiin kirjaston käyttömuotoihin, joiden avulla pyrittiin selventämään käyttötapojen välisiä määrällisiä eroja. Tulokset ovat kuvattuna taulukossa 1. Tuloksista käy ilmi, että perinteiset, ei-sosiaalisiksi tulkittavat, kirjaston käyttömuodot olivat määrällisesti huomattavasti yleisempiä kuin kirjaston sosiaaliset käyttömuodot. Ylivoimaisesti eniten kirjastoa oli käytetty aineistojen lainaamiseen ja palauttamiseen sekä kirjojen ja lehtien lukemiseen. Viimeisen vuoden aikana 94 % vastanneista oli lainannut, varannut tai palauttanut aineistoja ja 69 % lukenut kirjoja tai lehtiä. Sosiaalisesti käytön näkökulmasta kirjasto oli toiminut merkittävänä kohtaamis- ja tapahtumapaikkana. 45 % vastanneista oli tavannut kirjastossa sattumalta perheenjäseniä, ystäviä tai tuttavlia. Vastanneista 44 % oli kysynyt tietoa henkilökunnalta, 39 % osallistunut kirjastossa järjestettyihin tilaisuuksiin ja 36 % jutellut vapaamuotoisesti henkilökunnan kanssa.

Taulukko 1. Mitä olet tehnyt kirjastossa viimeisen 12 kuukauden aikana

Ei-sosiaaliset kirjaston käytön muodot	lukumäärä	prosenttiosuus vastanneista (n=190)
Lainannut, varannut tai palauttanut aineistoja	178	94 %
Lukenut kirjoja tai lehtiä	132	69 %
Tullut viettämään aikaa itsekseen	87	46 %
Etsinyt omiin kiinnostuksen kohteisiin liittyvää tietoa	84	44 %
Etsinyt tietoa alueen toimijoista ja tapahtumista (esim. kirjaston ilmoitustaulu)	70	37 %
Käyttänyt kirjaston laitteita (esim. tietokonetta, skanneria tai kopiokonetta)	69	36 %
Opiskellut tai työskennellyt itsenäisesti	44	23 %
Käyttänyt kirjaston langatonta verkkoa omalla laitteella	43	23 %
Käyttänyt kirjaston harrastus-, työ- tai kokoustiloja	35	18 %
Etsinyt tietoa liittyen oman asuinalueen toimintojen kehittämiseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan joissa olet itse mukana (esim. seurat, järjestöt ja politiikka)	28	15 %
Sosiaaliset kirjaston käytön muodot	lukumäärä	prosenttiosuus vastanneista (n=190)
Tavannut kirjastossa sattumalta perheenjäseniä, ystäviä tai tuttavlia	86	45 %
Kysynyt tietoa henkilökunnalta	83	44 %
Osallistunut kirjastossa järjestettyihin tilaisuuksiin (esim. näyttelyt, lukupiiri, kirjailijavierailut jne.)	75	39 %
Keskustellut henkilökunnan kanssa vapaamuotoisesti	68	36 %
Jutellut vieraiden ihmisten kanssa	48	25 %

Osallistunut kirjastossa tapahtuneen toiminnan myötä- vaih- kutuksesta lähialueen kehittämiseen liittyvään toimintaan (esim. kaupunginosaseurassa tai muussa järjestötoimin- nassa)	39	21 %
Sopinut ystävän tai perheenjäsenen kanssa tapaamisen kirjastoon mennäksenne jonnekin muualle, kuten kahville, kävelylle tai ostoksille	27	14 %
Tavannut ystäviä, opiskelukavereita tai kollegoja työsken- nelläksenne tai opiskellakseen yhdessä kirjastossa	25	13 %
Osallistunut kohtaamisiin, joiden kautta olet oppinut jotain uutta ihmisistä, jotka ovat erilaisia kuin sinä itse (esimer- kiksi eri kulttuurista)	19	10 %
Käyttänyt internetiä kirjastossa sosiaalisiin tarkoituksiin kuten esimerkiksi verkkokeskusteluihin osallistumiseen tai viestien lähettämiseen perheelle tai ystäville	17	9 %
Osallistunut kirjaston järjestämiin opastuksiin (esim. tie- donhaku tai laiteopastus)	6	3 %

Kyselyssä selvitettiin myös, mitkä lähikirjastojen käyttötavat olivat vastaajille merkittä-
vimpiä. Tässä hyödynnettiin edellisen kysymyksen vastausvaihtoehtoja mukailevaa lis-
taa, joista vastaajien tuli numeroida kuusi itsellensä merkittävintä asiaa lähikirjaston käy-
tössä siten, että 1 on merkittävin ja 6 vähemmän merkittävä. Vastaukset ovat esitetty tau-
lukossa 2. Kunkin kirjaston käyttöön liittyvän asian osalta taulukkoon on merkitty niiden
saamat maininnat arvoittain, saatujen mainintojen kokonaismäärä sekä prosenttiosuus
siitä, kuinka suuri osuus vastaajista oli valinnut kyseisen asian kuuden tärkeimmän asian
joukkoon. Kaikki vastaajat eivät merkinneet kaikkia kuutta vaihtoehtoa. Merkintöjä teh-
tiin lomakkeisiin nyt yhteensä 1047 kappaletta. Jos kaikki olisivat merkinneet kuusi vaih-
toehtoa, olisi merkintöjen kokonaismäärä ollut 1140.

Vastauksista käy ilmi, että perinteiset ei-sosiaaliset kirjaston käytön muodot olivat vas-
tanneille tärkeämpiä kuin sosiaalisen käytön muodot (ks. taulukko 2). Ylivoimaisesti mer-
kittävimpanä lähikirjastojen toimintona nähtiin lainauspalvelut. Myös kirjojen tai lehtien
lukeminen sekä tiedon etsiminen nousivat tärkeimpien asioiden joukkoon. Sosiaalisista
kirjaston käytön muodoista tapahtumat koettiin selvästi tärkeimmiksi. Muita merkittä-
väksi koettuja sosiaalisia asioita lähikirjastoissa olivat tiedon kysyminen henkilökunnalta,
sattumalta tapahtuvat kohtaamiset sekä kirjastossa tapahtuneen toiminnan aktivoiva vai-
kutis lähialueen kehittämiseen liittyvään toimintaan osallistumiseen.

Taulukko 2. Numeroi kuusi itselle merkittävintä asiaa lähikirjastosi käytössä

Ei-sosiaaliset kirjaston käytön muodot (n=190)	1	2	3	4	5	6	yht.	%
Lainauspalvelut	155	18	3	3		4	183	96 %
Kirjojen tai lehtien lukeminen	17	66	19	7	9	6	124	65 %
Omiin kiinnostuksen kohteisiin liittyvän tiedon etsiminen	1	28	33	21	17	5	105	55 %
Ajan viettäminen itseksensä kodin ulkopuolella	2	9	11	23	18	16	79	42 %
Kirjaston laitteiden käyttäminen (esim. tietokoneet, skanneri tai kopiokone)	3	14	24	7	11	10	69	36 %
Tiedon etsiminen alueen toimijoista ja tapahtumista (esim. kirjaston ilmoitustaulu)		3	10	20	13	11	57	30 %
Itsenäinen opiskelu tai työskentely	8	8	6	11	10	11	54	28 %
Kirjaston harrastus-, kokous- tai työtilojen käyttäminen	1	8	6	6	9	3	33	17 %
Kirjaston langattoman verkon käyttäminen omalla laitteella	1	6	4	4	7	7	29	15 %
Tiedon etsiminen liittyen oman asuinalueen toimintojen kehittämiseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan jossa olet itse mukana (esim. seurat, järjestöt ja politiikka)	1	4	3	3	5	5	21	11 %
Sosiaaliset kirjaston käytön muodot (n=190)	1	2	3	4	5	6	yht.	%
Kirjastossa järjestettäviin tilaisuuksiin osallistuminen (esim. näyttelyt, lukupiirit, kirjailijavierailut)		11	14	21	13	15	74	39 %
Tiedon kysyminen henkilökunnalta	1	7	15	10	7	6	46	24 %
Sattumalta tapahtuvat kohtaamiset perheenjäsenien, ystävien tai tuttavien kanssa		1	7	10	12	10	40	21 %
Kirjastossa tapahtunut toiminta on aktivoinut osallistumaan lähialueen kehittämiseen liittyvään toimintaan (esim. kaupunginosaseurassa tai muussa järjestötoiminnassa)	3	4	10	3	7	3	30	16 %
Kirjaston käyttäminen kohtaamispaikkana ystävien tai perheenjäsenten kanssa (jatkatte eteenpäin mennäksenne jonnekin muualle, kuten kahville, kävelylle tai ostoksille)	1		2	4	7	9	23	12 %
Keskusteleminen henkilökunnan kanssa vapaaehtoisesti		1	3	2	2	10	18	9 %
Ystävien, opiskelukavereiden tai kollegojen kanssa työskentely tai opiskelu yhdessä kirjastossa	1	3	2	2	3	5	16	8 %
Osallistuminen kohtaamisiin, joiden kautta olet oppinut jotain uutta ihmisistä, jotka ovat erilaisia kuin sinä itse (esimerkiksi eri kulttuurista)			2	1	2	8	13	7 %
Jutteleminen vieraiden ihmisten kanssa		1	2	1	2	6	12	6 %
Kirjaston järjestämiin opastuksiin osallistuminen (esim. tiedonhaku tai laiteopastus)			1	4	2	3	10	5 %

Internetin käyttäminen sosiaalisiin tarkoituksiin kuten esimerkiksi verkkokeskusteluihin osallistumiseen tai viestien lähettämiseen perheelle tai ystäville		2	1	3	2	1	9	5 %
---	--	---	---	---	---	---	---	-----

Vastaajia pyydettiin asettamaan tärkeysjärjestykseen kymmenen asuinalueensa julkista oleskelupaikkaa (ks. taulukko 3). Ennalta määritettyjen vaihtoehtojen lisäksi vastaajat pystyivät myös valitsemaan vaihtoehdon joku muu. Kirjasto koettiin vastanneiden keskuudessa melko selkeästi asuinalueen merkittävimmäksi julkiseksi oleskelupaikaksi. 97 % vastanneet olivat kokeneet, että kirjastolla on heille merkitystä oleskelupaikkana ja se oli myös valittu useimmin tärkeimmäksi oleskelupaikaksi. Muita merkittäviksi koettuja asuinalueiden oleskelupaikkoja olivat ulkoilureitit, kaupat, kahvilat ja puistot. Vähiten merkitykselliseksi oleskelupaikoiksi vastaajat kokivat baarit, kirkon ja seurakunnan sekä nuorisotalon. Nuorisotalon jääminen annetuista vastausvaihtoehdoista viimeiseksi on ymmärrettävää ottaen huomioon, että vastaajista ainoastaan 3 % oli alle 18-vuotiaita. Vaihtoehto joku muu sai yhteensä kaksikymmentä mainintaa, joista neljä oli asetettu korkeimmalle sijalle. Eniten mainintoja muista vaihtoehdoista saivat Roihuvuoren väliaikainen kylätalo sekä alueiden uimarannat.

Taulukko 3. Numeroi seuraavista asuinalueesi julkisista oleskelupaikoista tärkeysjärjestykseen ne, jotka ovat sinulle merkittäviä

Oleskelupaikka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	yht.	%
Kirjasto	56	42	45	23	10	4	2	2				184	97 %
Ulkoilureitit	48	46	32	17	14	6	5	2				170	89 %
Kaupat	46	23	23	28	17	14	8	3	1			163	86 %
Kahvilat	17	17	20	25	28	11	11	4	1	1		135	71 %
Puistot / leikkipuistot / koirapuistot	18	31	22	21	12	23	2	4	1			134	71 %
Liikuntapaikat	2	12	19	22	18	13	13	7	4			110	58 %
Ravintolat	4	6	11	13	24	18	10	14	5	1	1	107	56 %
Baarit	1	2	5	2	7	8	11	15	3	7	2	63	33 %
Kirkko / seurakunta	2	2	3	4	8	10	8	4	7	7	2	57	30 %
Nuorisotalo	1		3	4	6	7	4	4	9	5	1	44	23 %
Joku muu	4	3	1	1	3	3	1	1	1	1	1	20	11 %

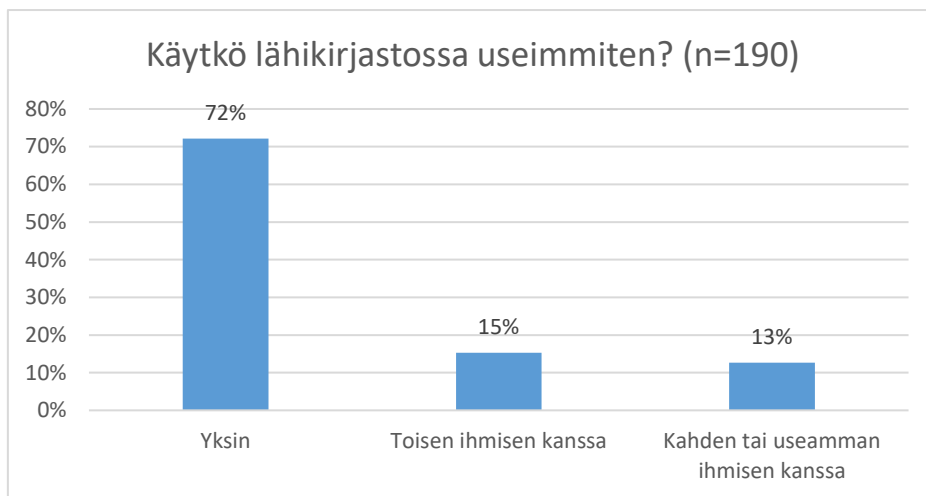
Edellisen kysymyksen tapaan vastaajia pyydettiin asettamaan omasta näkökulmastaan tärkeysjärjestykseen alueen julkiset kohtaamispaikat (ks. taulukko 4). Kirjastot koettiin

myös tärkeiksi asuinalueidensa kohtaamispaikoiksi, mutta erot olivat tässä kategoriassa huomattavasti pienemmät kuin oleskelupaikkojen osalta. Kirjastot saivat eniten mainintoja, mutta olivat niukasti toisena kahviloiden jälkeen ensimmäisten sijojen määrässä. Muita tärkeiksi koettuja kohtaamispaikkoja asuinalueella olivat ulkoilureitit, puistot sekä kaupat ja ravintolat. Vähemmän tärkeiksi kohtaamispaikoiksi koettiin liikuntapaikat, baarit, kirkko ja seurakunta sekä nuorisotalo. Vastaajista kuusi koki, että alueen tärkein kohtaamispaikka ei ollut mikään valmiista vastausvaihtoehdoista. Kategorian joku muu vastaukset jakautuivat melko hajanaisesti useaan vaihtoehtoon välillä, ainoastaan Roihuvuoren väliaikaisen kylätalon noustessa niissä voimakkaammin esiin.

Taulukko 4. Numeroi seuraavista asuinalueesi julkisista kohtaamispaikoista tärkeysjärjestykseen ne, jotka ovat sinulle merkittäviä

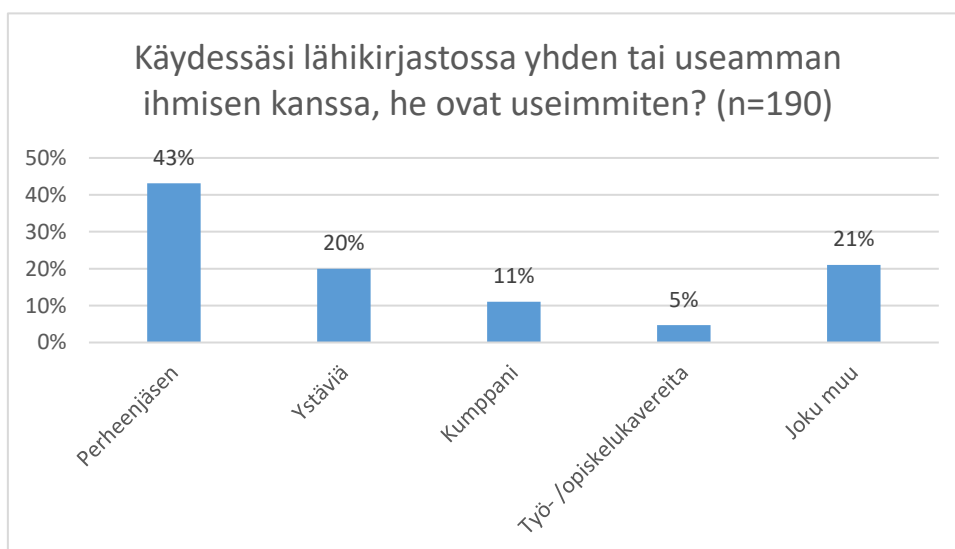
Kohtaamis- paikka	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	yht.	%
Kirjasto	31	35	31	22	10	7		3				139	73 %
Ulkoilureitit	30	28	21	15	11	6	7	2				120	63 %
Kahvilat	32	26	19	16	11	5	1	2	1			113	59 %
Puistot / leikkipuistot / koirapuistot	29	22	13	19	13	8	2	2	2			110	58 %
Kaupat	15	16	24	14	13	10	9	2		2		105	55 %
Ravintolat	11	8	10	13	15	8	7	2	4		1	79	42 %
Liikuntapaikat	2	12	13	11	9	9	7	4	3			70	37 %
Baarit	4	6	12	5	9	5	7	6	2	5	1	62	33 %
Kirkko / seurakunta	6	3	4	1	3	9	1	5	2	4	1	39	21 %
Nuorisotalo	1	2	2	3	2	1	1	6	5	6	1	30	16 %
Joku muu	6	0	4	1	1	1		1	1			15	8 %

Vastaajista 72 % käy lähikirjastossa useimmiten yksin. Toisen ihmisten seurassa kirjastossa useimmiten käy 15 % vastanneista. Kahden tai useamman ihmisen kanssa kirjastossa taas käy 13 % vastanneista.

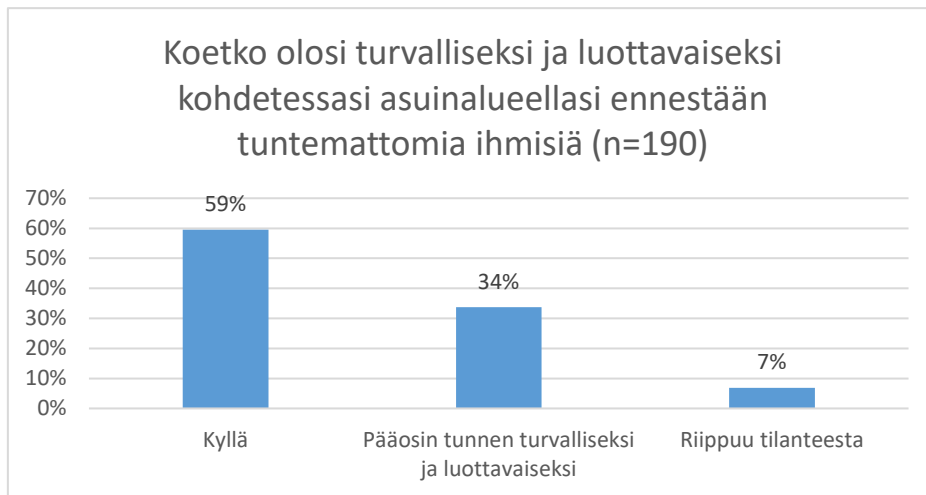
Kuvio 6. Käyvätkö vastaajat lähikirjastossa useimmiten yksin vai seurassa

Vastaajilta tiedusteltiin kenen kanssaan he käyvät kirjastossa silloin kun käyvät siellä seurassa. 43 % vastaajista käy kirjastossa useimmiten perheenjäsenen kanssa ja 20 % ystävien seurassa. Kumppanin kanssa kirjastossa käy 11 % vastanneista ja työ- tai opiskelukavereiden kanssa 5 %. 21 % vastanneista valitsivat vaihtoehdon joku muu. Joku muu vaihtoehtoon vastanneista 42 henkilöstä 36 kertoi käyvänsä lähikirjastossa ainoastaan itsekseen. Kokonaisvastaajamäärästä ainoastaan itsekseen käyvät muodostavat 19 % osuuden.

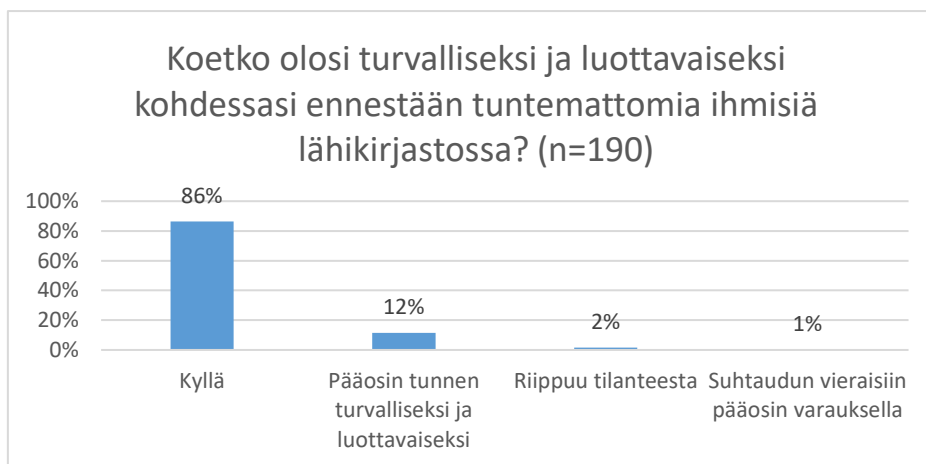
Kuvio 7. Kenen seurassa vastaajat käyvät lähikirjastossa

Sosiaalisen pääoman näkökulmasta tärkeään luottamukseen liittyen kyselyssä selvitettiin kokevatko vastaajat olonsa turvalliseksi ja luottavaiseksi kohdatessaan asuinalueellaan ennestään tuntemattomia ihmisiä. 59 % tunsikin olonsa turvalliseksi ja luottavaiseksi, 34 % koki olonsa pääosin turvalliseksi ja luottavaiseksi ja 7 % ilmoitti kokemuksen riippuvan tilanteesta.

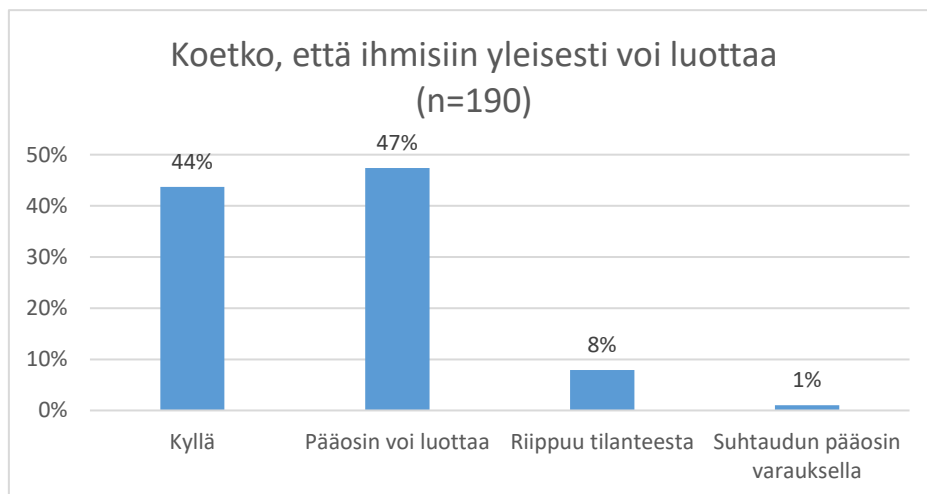
Kuvio 8. Kokevatko vastaajat olonsa turvalliseksi ja luottavaiseksi kohdatessaan asuinalueellaan ennestään tuntemattomia ihmisiä

Vastanneista 86 % vastasivat kokevansa olonsa turvalliseksi ja luottavaiseksi kohdatessaan ennestään tuntemattomia ihmisiä lähikirjastossa. 12 % vastaajista kokivat olonsa pääosin luottavaiseksi ja turvalliseksi. 2 % vastasi asian riippuvan tilanteesta ja 1 % totesi suhtautuvansa vieraisiin pääosin varauksella.

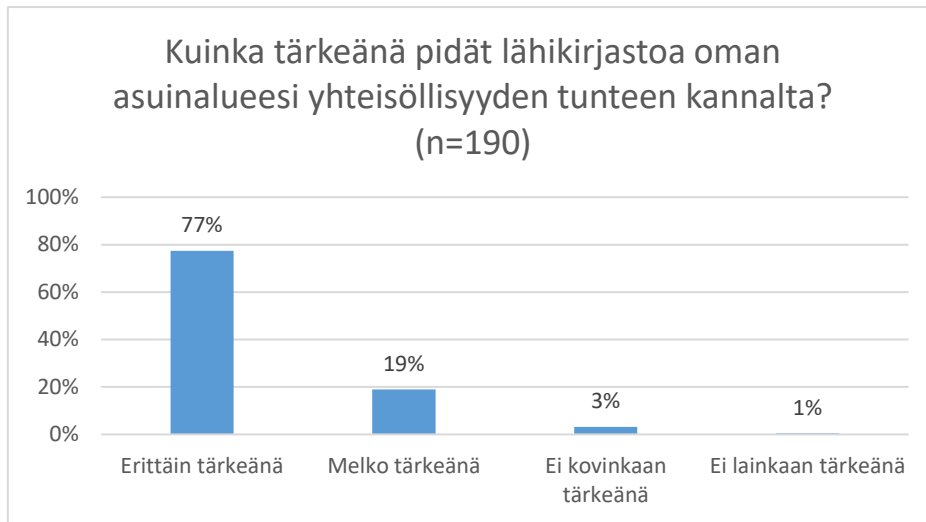
Kuvio 9. Kokevatko vastaajat olonsa turvalliseksi ja luottavaiseksi kohdatessaan lähikirjastossa ennestään tuntemattomia ihmisiä

44 % vastanneista koki, että ihmisiin yleisesti voi luottaa ja 47 % oli sitä mieltä, että ihmisiin voi pääsääntöisesti luottaa. Kahdeksan prosentin mukaan asia riippuu tilanteesta ja yksi prosentti suhtautui ihmisiin pääosin varauksella.

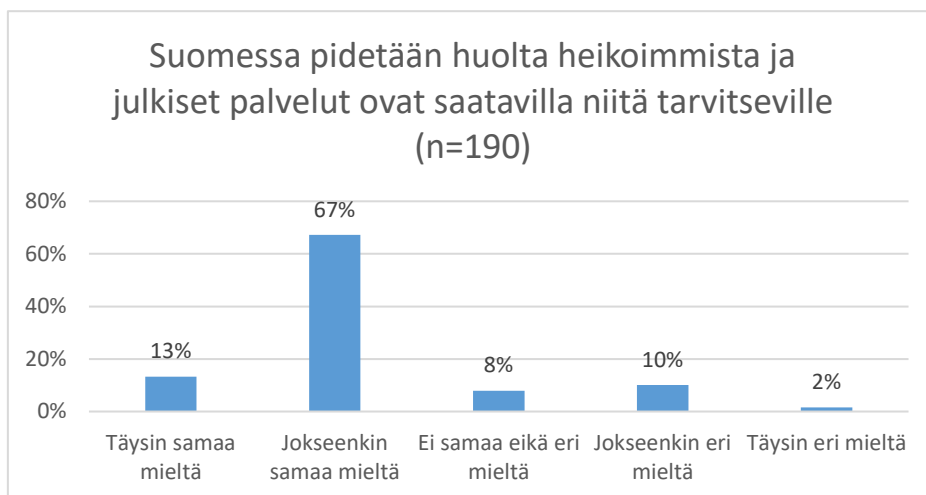
Kuvio 10. Vastaajien kokemus luottamuksesta ihmisiin yleisesti

Kysyttäessä lähikirjastojen merkityksestä oman asuinalueen yhteisöllisyyden tunteen kannalta kävi ilmi, että 77 % vastanneista piti lähikirjastojen merkitystä erittäin tärkeänä. Lisäksi 19 % piti lähikirjastoja melko tärkeinä. Ei kovinkaan tärkeinä yhteisöllisyyden tunteen kannalta lähikirjastot kokivat 3 % ja ei lainkaan tärkeinä vain 1 %.

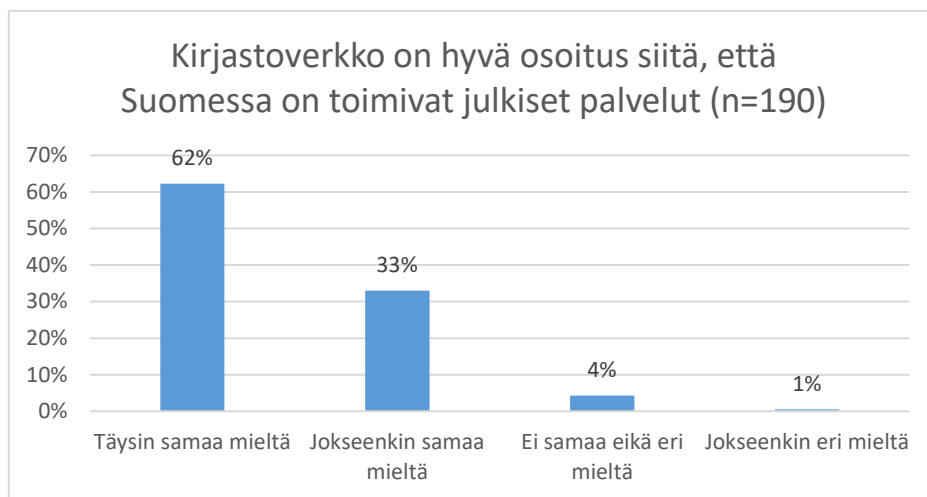
Kuvio 11. Kuinka tärkeänä lähikirjastoa pidetään yhteisöllisyyden tunteen kannalta

Tutkimuksessa selvitettiin myös Kaakkois-Helsingin yleisten kirjastojen käyttäjien näkemyksiä julkisten palveluiden toimivuudesta. 67 % vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä väittämän ”Suomessa pidetään huolta heikoimmista ja julkiset palvelut ovat saatavilla niitä tarvitseville” kanssa. Täysin samaa mieltä väittämän kanssa oli 13 %, jokseenkin eri mieltä 10 % ja täysin eri mieltä 2 %. Vastanneista kahdeksan prosenttia ei ollut samaa eikä eri mieltä väittämän kanssa.

Kuvio 12. Pidetäänkö Suomessa huolta heikoimmista ja ovatko julkiset palvelut saatavilla niitä tarvitseville

Täysin samaa mieltä väittämän ”kirjastoverkko on hyvä osoitus siitä, että Suomessa on toimivat julkiset palvelut” kanssa oli 62 % vastanneista. Jokseenkin samaa mieltä oli 33 %. Ainoastaan 1 % oli jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa. Neljä prosenttia vastanneista ei ottanut kantaa väittämään.

Kuvio 13. Kirjastoverkko on hyvä osoitus siitä, että Suomessa on toimivat julkiset palvelut

4.3 Kvalitatiiviset tutkimustulokset

Kyselylomakkeessa esitettiin vastaajille kaksi avointa kysymystä, joiden avulla selvitettiin millaisia hyötyjä lähikirjastojen koetaan tuottavan henkilökohtaisella tasolla ja asuinalueen tasolla. Ensimmäisen kysymyksen ”kuinka lähikirjasto on hyödyttänyt sinua?” tuli yhteensä 150 vastausta. Vastausten perusteella oli havaittavissa neljä teemaa: ydintehtävistä syntyvät hyödyt, tilalliset hyödyt, yhteiskunnalliset hyödyt sekä sosiaaliset hyödyt (ks. taulukko 5). Ydintehtävien teemassa syntyvät hyödyt olivat aineistoihin, tiedonhakuun, tietopalveluun sekä laitteisiin liittyviä. Lukuharrastuksen edistämisen lisäksi lainattavien aineistojen nähtiin lisäävän henkilökohtaista sivistystä ja tarjoavan tietoa ongelmatilanteissa. Kirjastojen tarjoamaa mahdollisuutta käyttää tietoteknisiä laitteita pidettiin hyvin tärkeänä. Tietokoneiden ja netin käyttämisen lisäksi erityisesti tulostaminen, kopiointi ja skannaaminen koettiin tärkeiksi tietoteknisiksi palveluiksi. Myös lainattavat

esineet koettiin hyödyllisiksi ja varsinkin lautapeliin ja liikuntavälineiden lainaamismahdollisuutta arvostettiin vastauksissa. Keskeisenä aineistojen tarjoamana hyötynä pidettiin niiden ihmisille tarjoamia uusia virikkeitä ja ärsykeitä.

Taulukko 5. Lähikirjastojen tuottamat henkilökohtaiset hyödyt teemoitettuna

Teemat	Kuinka lähikirjasto on hyödyttänyt sinua?
Ydintehtävistä syntyvät hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> • Aineistot ja tietopalvelut • Internetin, tietokoneiden ja muiden laitteiden käyttömahdollisuus • Tarjoaa uusia ärsykeitä
Tilalliset hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> • Ajanvietto ja rentoutuminen kodin ulkopuolella • Työ- ja/tai opiskelutila • Turvallinen paikka • Tila tapahtumien järjestämiseen • Läheinen sijainti helpottaa ja lisää kirjastonkäyttöä • Lapsille lyhyen ja turvallisen matkan päässä
Yhteiskunnalliset hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> • Tasa-arvoistava vaikutus • Lasten kasvatuksen tukena • Lisää yhteiskuntaa ja julkisia palveluja kohtaan tunnettua luottamusta
Sosiaaliset hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> • Kohtaamispaikka • Sosiaalinen ympäristö • Tapahtumat • Sosiaalinen tukiverkko tietotekniikka ja tiedonhakuasioissa • Ajanviettopaikka perheen tai ystävien kesken • Auttaa pääsemään mukaan asuinalueen toimintaan • Keskustelut henkilökunnan kanssa • Paikka ryhmätöiden tekemiseen

Useat lähikirjastojen tuottamat henkilökohtaiset hyödyt liittyivät kirjastotiloihin. Kirjastojen tilat koettiin rauhalliseksi ympäristöksi, jossa on miellyttävää viettää aikaa ja rentoutua. Monelle kirjasto tarjosi hiljaisen kodin ulkopuolisen paikan opiskella tai tehdä töitä. Opiskelu- ja oleskelumahdollisuuksia arvostettiin erityisesti, jos kotona on usein rauhatonta. Avoimissa vastauksissa korostui, että kirjasto nähdään asuinalueen turvallisenä tilana. Aikuiset vastaajat kokivat turvallisuuden tärkeänä myös oman oleskelun kannalta, mutta erityisen tärkeänä tilan turvallisuutta pidettiin lasten näkökulmasta. Kirjasto katsottiinkin ympäristöksi, jonne lapset uskalletaan lähettää viettämään aikaa ilman aikuisia. Henkilökohtaisena hyötynä koettiin myös mahdollisuus järjestää kirjastojen tiloissa omia tapahtumia. Monissa vastauksista kirjaston sijainti omalla asuinalueella tai

ainakin lähellä nähtiin merkittävänä hyötynä. Läheisen sijainnin katsottiin tekevän kirjaston käytöstä helpompaa ja tätä kautta lisäävän sitä. Usein vastauksissa liitettiin kirjaston läheisen sijainnin tuottamaan lisäarvoon maksuttomat varaukset, jolloin lähikirjasto toimii koko Helmet-kirjastojen kokoelmien noutopisteenä. Kirjaston läheinen sijainti koettiin myös tärkeäksi lasten näkökulmasta. Monet lasten vanhemmista kertoivat turvallisen ja lyhyen matkan olevan tärkeä tekijä siinä, kuinka helposti lapsia uskalletaan päästää kirjastoon ilman vanhempien seuraa.

Lähikirjastojen yksilötasolla koetuissa hyödyissä oli havaittavissa yhteiskunnallisten hyötyjen kokonaisuus. Monille vastaajista oli tärkeää, että lähikirjasto tarjoaa ei-kaupallisen tilan, jonka käyttämisen edellytyksenä ei ole taloudellinen kuluttaminen. Kirjastojen maksuttomuuden ja ei-kaupallisuuden nähtiin asettavan ihmiset taloudellisesti tasa-arvoiseen asemaan. Lisäksi osa vastaajista koki, että kirjastot toimivat hyvänä esimerkkinä lapsille toiminnasta joka ei perustu taloudelliseen kuluttamiseen. Vastauksissa myös esitettiin, että kirjasto on erityisen tärkeässä tasa-arvoistavassa roolissa lapsiperheiden näkökulmasta, tarjotessa lapsille pääsyn aineistoihin perheen taloudellisesta tilanteesta riippumatta. Merkittävänä hyötynä nähtiin myös se, että kirjastot edesauttavat vastaajien lasten lukutaitoa ja sivistystä. Laajempaan hyötynä lähikirjastojen koettiin myös lisäävän omaa uskoa yhteiskuntaa ja julkisia palveluja kohtaan. Toimivaa kirjastolaitosta pidettiin osoituksena siitä, että ihmisiä arvostetaan.

Sosiaaliset hyödyt olivat vastausten perusteella merkittävä kokonaisuus lähikirjastojen tuottamista henkilökohtaisista hyödyistä. Lähikirjastot nähtiin julkisena kohtaamispaikkana, jossa voi tavata sattumalta muiden tekemisen ohella naapureita ja tuttaviam. Toisaalta vastaajat kokivat lähikirjaston myös merkittävänä ajanviettopaikkana ystävien ja etenkin perheen kesken. Ajan viettämistä julkisessa sosiaalisessa tilassa ilman varsinaista aktiivista vuorovaikutusta pidettiin myös sosiaalisesti tärkeänä. Tämän koettiin luovan etenkin yksinäisille ihmisille osallisuuden tunnetta yhteisöön. Kirjastoissa järjestetyt tapahtumat nähtiin tärkeiksi ja tapahtumien sisällöllisten hyötyjen lisäksi niiden sosiaalista yhteen kokoavaa ulottuvuutta pidettiin merkittävänä. Tapahtumiin saatettiin osallistua perheenjäsenten tai ystävien kanssa, mutta toisaalta niissä tavattiin myös satunnaisia tuttaviam

tai kokonaan uusia ihmisiä. Niin kirjastojen kuin paikallisten toimijoiden kirjastojen tiloissa järjestämät tapahtumat olivat aktivoineet osan kyselyyn vastanneista mukaan paikalliseen järjestötoimintaan. Henkilökunnan kanssa käydyt vapaamuotoiset keskustelut nousivat muutamissa vastauksissa esiin sosiaalisesti tärkeinä tilanteina. Myös kirjaston henkilökunnan tarjoama sosiaalinen tuki tietotekniikkaan ja tiedonhakuun liittyvissä asioissa nähtiin merkittävänä, etenkin ihmisille, joiden tuttavilla ja läheisillä ei tällaisia taitoja ole. Osassa vastauksia tuli myös esiin, että kirjasto koetaan hyvänä paikkana kokoon-tua tekemään yhdessä opintoja tai töitä.

Toiseen avoimeen kysymykseen, ”kuinka lähikirjasto on hyödyttänyt asuinalueitasi?” tuli yhteensä 142 vastausta. Vastauksista nousi analyysissa esiin tilallisten hyötyjen, sosiaalisten hyötyjen ja yhteiskunnallisten hyötyjen lisäksi alueen statukseen liittyvät hyödyt (ks. taulukko 6). Kirjastojen katsottiin tarjoavan asuinalueelle olohuonemaisen tilan, jonne kaikki ihmiset ovat tervetulleita rentoutumaan ja viettämään aikaa. Niiden koettiin lisäävän asuinalueiden turvallisuutta. Etenkin lapsille ja nuorille kirjasto nähtiin tärkeänä ja turvallisena ajanviettopaikkana asuinalueella. Myös opiskelu- ja työtilana kirjastojen katsottiin hyödyttävän yleisesti asuinuetta tarjoamalla ilmaisen ja rauhallisen paikan työskennellä.

Monet lähikirjastojen asuinalueelle tuottamista hyödyistä olivat vastausten perusteella luonteeltaan sosiaalisia. Lähikirjastojen koettiin tiivistävän asukkaiden välisiä suhteita ja lisäävän asuinalueiden yhteisöllisyyttä. Moni vastaajista pitää lähikirjastoa asuinalueelle erittäin tärkeänä kohtaamispaikkana, jossa tapahtuvien satunnaisten kohtaamisten koettiin piristävän arkea ja vahvistavan alueen yhteenkuuluvuuden tunnetta. Roihuvuoren kirjaston käyttäjät nostivat esiin, että kirjastoon kohdistuneet lakkautusuhat myös kokosivat alueen ihmisiä yhteen puolustamaan kirjastoa, minkä nähtiin olleen keskeinen tekijä alueen tiiviin ja aktiivisen asukas-yhteisön muodostumisessa. Merkittäväksi seikaksi koettiin myös se, että kirjastot julkisena kaikille avoimena tilana onnistuvat kokoamaan luontevasti yhteen eri taustaisia ja ikäisiä ihmisiä. Tämän katsottiin voivan lisätä kirjaston käyttäjien avarakatseisuutta ja suvaitsevaisuutta. Kirjaston nähtiin myös tarjoavan alueelle sosiaalisen tilan, jossa yksinäistenkin on mahdollista kohdata ja jutella toisten ihmisten kanssa.

Taulukko 6. Lähikirjastojen asuinalueelle tuottamat hyödyt teemoitettuna

Teemat	Kuinka lähikirjasto on hyödyttänyt asuinalueitasi?
Tilalliset hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> • Tarjoaa alueelle tilan oleskeluun ja rentoutumiseen • Turvallinen ympäristö • Lasten ja nuorten tila • Opiskelu- ja työtila
Sosiaaliset hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> • Lisää yhteisöllisyyttä • Kohtaamispaikka • Sosiaalinen tila • Tapahtumat • Matalan kynnyksen väylä alueen verkostoihin
Yhteiskunnalliset hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> • Lisää luottamusta julkisten palvelujen toimintaan • Edistää sivistystä • Ehkäisee eriarvoistumista • Edistää alueen erilaisten yhteisöjen ja julkisten organisaatioiden välistä toimintaa
Alueen statukseen liittyvät hyödyt	<ul style="list-style-type: none"> • Luo positiivista alueidentiteettiä • Nostaa alueen profiilia

Kirjastoissa järjestettävät tapahtumat nousivat esiin tärkeänä ihmisiä yhteen kokoavina tekijänä asuinalueilla ja kirjastojen katsottiinkin sopivan ja mukautuvan hyvin tapahtumien pitopaikoiksi. Lähikirjastojen itse järjestämien tapahtumien lisäksi pidettiin yhtälailla tärkeänä, että alueen asukkaiden ja yhdistysten on mahdollista järjestää kirjastoissa tapahtumia. Kirjastojen tiloissa järjestettyjä tapahtumia pidettiin hyvänä matalan kynnyksen väylänä päästä mukaan kaupunginosan verkostoihin sekä järjestötoimintaan. Kaikille avointen tapahtumien ohella myös kirjastojen yhteisöille tarjoamia kokoontumistiloja pidettiin tarpeellisenä lisänä asuinalueille.

Kirjastojen nähtiin aktivoivan ja edistävän niin alueen kolmannen sektorin kuin myös julkisten organisaatioidenkin toimintaa. Sen lisäksi, että kirjasto tarjoaa tiloja alueiden yhteisöjen ja järjestöjen käyttöön, auttaa se paikallisia toimijoita välittämällä tietoa niiden toiminnasta ja tapahtumista ilmoitustaulun ja henkilökunnan välityksellä. Päiväkotien, koulujen ja kirjastojen välistä yhteistyötä pidettiin vastauksissa hyvin tärkeänä. Myös sellaisten lasten, joita vanhemmat eivät vie kirjastoon, katsottiin pääsevän päiväkotiryhmien ja koululuokkien vierailujen kautta osalliseksi kirjastojen palveluista ja tapahtumista. Tämän koettiin lisäävän lasten osallisuuden tunnetta sekä edistävän heidän lukutaitoaan.

Oman asuinalueen lähikirjastojen nähdään vaikuttavan positiivisesti alueen julkisten palveluiden saatavuuteen ja lisäävän uskoa yhteiskuntaan. Myös osaavan ja palvelualttiin henkilökunnan koettiin luovan ihmisille positiivisen kontaktin julkisiin palveluihin, lisäten näin niitä kohtaan tunnettua luottamusta. Vastaajat katsoivat lähikirjastojen lisäävän asuinalueen sivistystä. Alueen tietoa ja virikkeitä tarjoavana instituutiona kirjastot koettiin erityisen tärkeinä lasten ja nuorten lukutaidon ja sivistyksen kehittymisen kannalta. Lähikirjastojen nähtiin myös ei-kaupallisena instituutiona torjuvan alueen asukkaiden välistä eriarvoistumista tarjoamalla tiloja, aineistoja ja palveluja kaikille sosioekonomisista tekijöistä riippumatta.

Vastauksista kävi ilmi, että lähikirjastojen koettiin myös hyödyttävän alueen yhteisöä kohentamalla asuinalueiden statusta. Kirjastot miellettiin osaksi alueidentiteettiä, jota niiden toiminnan nähtiin ylläpitävän ja kehittävän. Kirjastojen todettiin myös nostavan asuinalueiden profiilia parantamalla alueen palvelujen tasoa, kasvattamalla alueen elinvoimaa sekä lisäämällä asukkaiden ylpeyttä omasta asuinalueesta.

5 TULOSTEN ANALYSOINTI

Tässä luvussa analysoidaan tutkimustuloksia sosiaalisen pääoman viitekehyksessä. Viitekehyksen mukaisesti analyysissä keskitytään ainoastaan kirjastotoimintojen sosiaalisiin ulottuvuuksiin, jättäen tutkimustulosten muut osat tarkastelun ulkopuolelle. Analyysi on jaettu tutkimuskysymysten mukaisesti kolmeen lukuun, jossa kussakin kirjastojen tuottamia sosiaalisia hyötyjä tarkastellaan yhden tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Ensimmäisessä luvussa näkökulmana ovat sosiaalisen pääoman sisällölliset elementit, toisessa sosiaalisen pääoman rakenteelliset muodot ja kolmannessa sosiaalinen pääoma yksilöjen ja yhteisöjen hyödykkeenä. Analysoimalla tuloksia useasta näkökulmasta pyritään muodostamaan moniulotteinen käsitys kirjastojen toiminnan sosiaalisista hyödyistä.

5.1 Sisällölliset elementit

Kuten luvussa 2.2 todettiin, Colemanin määritelmä sosiaalisen pääoman muodoista, jotka voidaan nähdä käsitteen sisällöllisinä elementteinä, koostuu vastavuoroisuudesta ja sitä edellyttävästä luottamuksesta, informaation kulusta sekä toimintaa ohjaavista sosiaalisista normeista. Näiden kolmen elementin avulla tutkimustuloksista analysoidaan millaisia sosiaalisen pääoman sisällöllisiä muotoja lähikirjastojen toiminnan nähdään tukevan. Analyysissä hyödynnetään Colemanin lisäksi myös muiden teoreettisessa viitekehyksessä esiteltyjen tutkijoiden näkemyksiä sosiaalisen pääoman sisällöllisistä elementeistä.

5.1.1 Turvallinen ympäristö tukee luottamusta

Tutkimustuloksista voidaan havaita, että kirjastojen käyttäjät näkevät lähikirjastojen olevan sosiaalisissa tilanteissa turvallisia tiloja, joissa tuntemattomiin ihmisiin suhtaudutaan luottavaisemmin kuin asuinalueella keskimäärin (ks. kuvio 8 ja kuvio 9). Putnamin (2000, 19–22) sosiaalisen pääoman tulkinnassa tuntemattomia ihmisiä kohtaan tunnettu luottamus nähdään erityisen tärkeänä sosiaalisen pääoman mittarina. Tämän yleistyneen luottamuksen katsotaan olevan ihmisten välisen vastavuoroisen toiminnan edellytys, jonka taas osaltaan nähdään vahvistavan yhteisöjen toimintakykyä. Tarkastellessa tuloksia tätä

taustaa vasten voidaan päätellä, että tutkimuksen lähikirjastot kykenevät paikkoina lisäämään käyttäjiensä tuntemaa yleistynyttä luottamusta ja tukemaan näin vastavuoroisen toiminnan edellytyksiä. Henkilökunnan läsnäolo nähtiin avovastauksissa merkittävänä tekijänä kirjastotilojen turvallisuuden kannalta.

Mukava henkilökunta pitää huolta, että siellä on rauhallista sekä turvallista viettää aikaa ja kohdata [ihmisiä]

Edeltävästä lainauksesta ei suoraan käy ilmi henkilökunnan läsnäolon ja luottamuksen välinen suhde. Voidaan kuitenkin olettaa, että henkilökunnan läsnäolon mukanaan tuoma turvallisuuden tunne madaltaa kynnystä kohdata vieraita ihmisiä ja edesauttaa näin vieraita ihmisiä kohtaan tunnettua luottamusta. Kirjastojen ja luottamuksen välistä suhdetta kuvastaa myös tuloksista esille nouseva näkemys kirjastoverkosta hyvänä osoituksena siitä, että Suomessa on toimivat julkiset palvelut (kuvio 13). Tässä yhteydessä kattavan kirjastoverkoston voidaan nähdä lisäävän sosiaalisen pääoman institutionaalisen tulkin mukaisesti luottamusta julkisia instituutioita ja yhteiskunnan oikeudenmukaista toimintaa kohtaan. Tätä oletusta tukevia näkemyksiä esitettiin myös avoimissa vastauksissa.

Niin kauan, kun minulla on toimiva lähikirjasto, jossa on oikeasti hyvää kirjallisuutta saatavilla, uskon vielä tähän yhteiskuntaan ja sen palveluihin. Niin kauan, kun kirjastolaitosta pidetään yllä ja sen arvo ymmärretään lukutaidon ja sivistyksen kannalta, minusta tuntuu, että ihmisellään on vielä arvoa

Kyselyyn vastanneiden yleistyneen luottamuksen taso oli erittäin korkea. Heistä 91 % oli sitä mieltä, että ihmiset ovat vähintäänkin pääosin luotettavia (ks. kuvio 10). Ihmisiin yleisesti luottavien osuus on esimerkiksi suurempi kuin joulukuussa 2017 toteutetussa EU-kansalaisten arvoja tutkivassa eurobarometrissa, jossa suomalaisten todettiin olevan EU-maiden kansalaisista luottavaisimpia. Eurobarometrin vastanneista suomalaisista 85 % oli sitä mieltä, että oman maan asukkaisiin voi pääosin luottaa, kun EU-maiden keskiarvo oli 47 %. (Eurobarometri 2018, 7.) Tarkastellessa tämän tutkimuksen ja eurobarometrin tuloksia on kuitenkin huomioitava, että tutkimukset eroavat osittain kysymyksen rajauksen osalta ja huomattavasti otannan koon osalta. Tämän tutkimuksen perusteella ei

voida osoittaa vastanneiden korkean yleistyneen luottamuksen tason ja kirjaston käytön välistä kausaliteettia. Saattaakin siis olla, että kirjastot eivät ole vaikuttaneet käyttäjien korkeaan yleistyneen luottamuksen tasoon vaan, että kirjastossa tapaavat käymään keskimäärin enemmän ihmiset, joiden luottamus yhteiskuntaan ja ihmisiin yleisesti on lähtökohtaisesti korkeampi.

5.1.2 Yhteisessä tilassa otetaan huomioon toisten tarpeet

Sosiaaliset normit voivat Colemanin (1988, 104–105) mukaan tehokkaimmillaan ohjata yksilöitä unohtamaan oman etunsa ja toimimaan yhteisen edun mukaisesti. Tämän ajattelun pystyvän sujuvoittamaan ja tehostamaan yhteisöjen toimintaa. Tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että joustavuus ja toisten huomioiminen edustavat kirjastotiloissa oleskeluun liitettyjä sosiaalisia normeja. Vastaajien kirjaston tilojen käyttö on erittäin monipuolista perinteisten hiljaisten toimintojen, kuten lainauspalvelujen, lukemisen ja opiskelun muodostaen niistä vain yhden, joskin merkittävän osan (ks. kuvio 1). Nykyään sosiaaliset käyttömuodot nähdään kiinteänä osana kirjastojen toimintaa, mikä nousee esille myös avovastauksista.

Kirjastopalveluiden lisäksi se tarjoaa viihtyisän ja monipuolisen tilan erilaisille tapahtumille, esityksille ja kohtaamisille, jotka ovat tosi tärkeitä.

Vaikka kirjastoissa on toki muodollisetkin käytösäännöt, joita asiakkaiden tulee noudattaa, ilmenevät sosiaaliset normit erityisesti siinä, millainen käytös yhteisissä tiloissa nähdään soveliaana. Jotta erilaiset ja osittain yhtäaikaiset käyttötavat olisivat mahdollisia, vaatii se ihmisiltä joustavuutta ja muiden tarpeiden huomioimista kirjastotiloissa. Avovastauksien perusteella voidaankin havaita, että edellä mainitut joustavuus ja toisten huomioiminen nähdään lähikirjastoissa oleskeluun kytkettyinä sosiaalisina normeina.

Saman katon alle mahtuu sulassa sovussa päiväkotiryhmät, opiskelijat, lehdenlukijat ja erilaiset tapahtumat. Kaikki ymmärtää, että tämä on meidän yhteinen paikka.

Toimii niin rauhoittumisen kuin tapahtumienkin tyyssijana, jonne kuulu sellainen toisia huomioiva ja kunnioittava käyttäytyminen.

Pienissä tiloissa rauhaa kaipaava opiskelija tai rentoutuja saattaa joskus joutua jakamaan kirjastosalin esimerkiksi kovaäänisten lasten tapahtumaan osallistujien kanssa. Vastaus-ten perusteella näyttää kuitenkin siltä, että erilaisten käyttömuotojen ymmärretään kuuluvan kirjastoihin ja tilapäistä joustamista omista tarpeista ei nähdä ylitsepääsemättömänä ongelmana.

Välillä saattaa olla vähän rauhatonta, mutta on se silti kiva, että on tällainen koko kylän tila missä tapahtuu kaikenlaista.

Monipuolisten käyttömuotojen lisäksi yleisten kirjastojen toimintaan vaikuttaa paljon myös se, että niiden käyttäjiä ovat kaikki ikäryhmät. Lähikirjastojen toimintaa lasten näkökulmasta tarkastellessa koettiin kirjastojen totuttavan lapsia yhteiskunnan toimintatapoihin ja tätä kautta ohjaavan heitä toimimaan vallitsevien sosiaalisten normien mukaisesti.

Tarjoaa lapsille tietoa ja opettaa heille jo varhain yhteisiä pelisääntöjä ja muiden huomioon ottamista yhteisessä tilassa.

5.1.3 Paikallistietoa sekä tukea sivistykseen ja digitalisaatioon

Tiedon välittämiseen liittyvät tehtävät ovat perinteisesti olleet yleisten kirjastojen toiminnan ydin. Sosiaalisen pääoman näkökulmasta informaation jakamisella tarkoitetaan kuitenkin aineistojen välityksellä tapahtuvan tiedonvälityksen sijasta sosiaalisten verkostojen kautta saavutettavaa tietoa. Tutkimuksen avovastausten perusteella voidaan havaita, että kirjastoissa tapahtuu myös sosiaalista tiedon jakamista, jonka nähdään erityisesti hyödyttävän käyttäjiä lähialueita koskevissa tiedontarpeissa.

Sieltä voi saada opastusta oman alueen asioista.

paras paikallistapahtumien infopiste, jossa kuulee aina alueen uusista jutuista

Tiedonjakamista voi tapahtua kirjastossa niin asiakkaiden välillä, kuin henkilökunnan ja asiakkaiden välillä. Asiakkaiden välillä tapahtuu kirjastoissa paljon kohtaamisia (ks. taulukko 1). On oletettavaa, että näissä kohtaamisissa tapahtuu myös tiedonjakamista. Tutkimustuloksista (ks. taulukko 1) osoittautuu myös, että viimeisen kahdentoista kuukauden aikana lähes puolet asiakkaista olivat kysyneet henkilökunnalta tietoa ja vapaamuotoisestikin henkilökunnan kanssa oli keskustellut yli kolmannes. Henkilökunnan kanssa tapahtuva vuorovaikutus nähdäänkin hyvänä sosiaalisena tiedonlähteenä paikallisten tiedontarpeiden lisäksi varsinkin lukuharrastukseen, tiedonhakuun, tapahtumiin sekä tietotekniikkaan liittyvissä asioissa.

siellä on mukavaa henkilökuntaa jotka osaavat suositella lapsellenikin kiinnostavaa luettavaa

Kuulee ja voi levittää tietoa asuinalueen tapahtumista ym. esimerkiksi ilmoitustaulun ja henkilökunnan kautta

Sen tarjoamat palvelut ovat etenkin sellaisille hyvin tärkeitä, joilla ei ole esimerkiksi tietokonetta kotona eikä sellaista tietoteknistä osaamista, mitä nykyään niin monessa asiassa tarvitaan.

Colemanin (1988, 104) mukaan ihmiset pystyvät saavuttamaan paremmin tavoitteensa, mitä enemmän heidän sosiaaliin verkostoihin kuuluu tahoja, joilla on heidän kannaltaan hallussaan oleellista tietoa. Lähikirjastojen henkilökunnan voidaan tutkimustulosten perusteella katsoa siis pystyvän edistämään informaation jakamisen kautta kirjaston käyttäjien tavoitteisiin pääsyä etenkin lukuharrastuksen, paikallistiedon ja -tapahtumien sekä tietoteknisten ja tiedonhakuun liittyvien tarpeiden osalta.

5.2 Rakenteelliset muodot

Sosiaalisen pääoman rakenteellisenä perustana toimivat sosiaaliset verkostot, jotka muodostuvat ihmisten ja yhteisöjen välisistä siteistä. Sosiaalista pääomaa jaotellaan tyypillisesti verkstorakenteiden siteiden tiiviyn (heikot ja vahvat siteet) sekä niiden suunnan

(horisontaaliset ja vertikaaliset siteet) perusteella kolmeen ryhmään: yhdistävään, sitovaan ja linkittävään sosiaaliseen pääomaan. Tässä analyysin osassa tutkimustuloksia tarkastellaan edellä esitellyn jaottelun mukaisesti, tuoden sosiaalisten pääoman rakenteellisten muotojen avulla esille millaisia sosiaalisia siteitä lähikirjastojen voidaan toiminnallaan nähdä lisäävän ja vahvistavan.

5.2.1 Kaikille avoin kohtaamispaikka

Kuten luvussa 2.3 todettiin, yhdistävää sosiaalista pääomaa muodostuu sosiaalisissa suhteissa, joissa yhteyttä pidetään melko harvoin ja pinnallisesti. Näin ollen yhdistävää sosiaalista pääomaa muodostuu tyypillisesti ennestään tuntemattomien tai toisiaan erilaisina pitävien ihmisten välisissä suhteissa, joissa osapuolet ovat hierarkkisesti toisiinsa nähden jokseenkin tasavertaisessa asemassa. Yhdistävän sosiaalisen pääoman nähdään kykenevän laajentamaan ihmisten maailmankuvaa sekä edistämään erilaisten ihmisryhmien välistä toimintaa. Julkisina tiloina yleisillä kirjastoilla on huomattava potentiaali edesauttaa erilaisten ihmisten välisiä kohtaamisia ja näin edistää yhdistävän sosiaalisen pääoman muodostumista.

Vaikka suurin osa vastaajista käykin useimmiten lähikirjastoissaan yksin (ks. kuvio 6) ei tämä tarkoita, että kirjastossa oleskeltaisiin yksin. Tutkimustuloksia yhdistävän sosiaalisen pääoman näkökulmasta tarkastellessa huomio kiinnittyykin ensinnä siihen, että lähikirjastoissa syntyy aiemmin toisiaan tuntemattomien ihmisten välisiä keskusteluja. Vastanneista neljännes on keskustellut lähikirjastoissa vieraiden ihmisten kanssa edeltävän kahdentoista kuukauden aikana (ks. taulukko 1). Vaikka kvantitatiivisten tulosten mukaan (ks. taulukko 2) vieraiden ihmisten kanssa keskustelemista ei nähty kirjaston käyttämisessä yleisesti erityisen tärkeänä, osoittavat avoimet vastaukset kuitenkin, että paljon yksin aikaa viettävien näkökulmasta tällaiset uudet kontaktit koetaan hyvin merkittäviksi.

Eläkeläiselle mukavaa kun näkee ihmisiä ja voi vaihtaa muutaman sanan jonkun kanssa

Kirjasto on monelle yksinäiselle se paikka, jossa hän pääsee juttelemaan edes jonkun kanssa

Hyvää ajanvietettä ihmisten seurassa yksinäisiin päiviin

Tutkimustulosten mukaan lähikirjastot nähdään kirjaston käyttäjien keskuudessa asuinalueen merkittävimpänä julkisena kohtaamispaikkana (ks. taulukko 4). Vastanneista 45 % oli tavannut edeltävän kahdentoista kuukauden aikana kirjastossa sattumalta perheenjäseniä, ystäviä ja tuttavvia (ks. taulukko 1). Yhdistävää sosiaalista pääomaa tukevinä voidaan pitää toisiaan harvemmin tapaavien ihmisten kohtaamisia. Avointen vastausten perusteella juuri tällaiset tuttavien ja naapuruston asukkaiden kohtaamiset olivat tyypillisiä lähikirjastoissa.

Kirjastossa kohtaa usein sellaisia tuttavvia, joita ei välttämättä tulisi erikseen tavattua

Kirjasto on (kauppoja lukuun ottamatta) ehdottomasti se paikka, jossa ainakin itse kohtaan useimmin asuinalueeni ihmisiä. Oletan, että muualla on sama tilanne: kirjasto on tärkeä kohtaamispaikka

Lähikirjastossa käydessä tapaa melkein aina tuttuja ja naapureita

Kaikille avoimena ei-kaupallisena tiloina kirjastoissa voi myös tapahtua erilaisten ihmisten välisiä kohtaamisia. Vastanneista kymmenesosa onkin osallistunut viimeisen vuoden aikana lähikirjastossa kohtaamisiin, joiden kautta he ovat oppineet jotain uutta ihmisistä, jotka ovat erilaisia kuin he itse (ks. taulukko 1). Rakenteellisesta näkökulmasta tarkasteltuna tällaiset kohtaamiset kuuluvat yhdistävän sosiaalisen pääoman ytimeen. Myös avoimissa vastauksissa lähikirjastojen nähtiin lisäävän erilaisten ihmisten välisiä kohtaamisia, erityisesti eri-ikäisten ihmisten välillä.

Kaikille avoin kohtaamispaikka, jossa käyvät "kaikki" iästä, sukupuolesta ja etnisyydestä riippumatta

Kirjasto toimii tilana, johon on helppo ja mielekäs tulla, olipa minkä ikäinen tahansa. Kirjasto toimiikin eri ikäpolvien välisenä kohtaamispaikkana, jossa voi saada väläyksiä erilaisista maailmoista

Sosiaalisista kirjaston käytön muodoista tapahtumat koettiin vastanneiden keskuudessa merkityksellisimmiksi (ks. taulukko 2). Kirjastojen tiloissa järjestetyillä kaikille avoimilla tapahtumilla on potentiaalia kerätä yhteen monimuotoinen joukko ihmisiä. Vaikka kaikki kirjastoissa järjestettävät tapahtumat, kuten luennot, eivät toiminnallisesti sisällä kovinkaan paljon sosiaalista vuorovaikutusta, nähtiin ne sosiaalisesti tärkeiksi juuri ihmisiä yhteen kokoavan luonteensa vuoksi.

Kirjastossa järjestettävät tapahtumat esim. luennot ja kirjailijavieraat kokoavat alueen ihmisiä; tulee tavattua harvoin nähtyjä tuttavias

Lähikirjasto toimii Roihuvuoren alueella perinteisten kirjaston tehtävien lisäksi olennaisena tapahtumapaikkana, joka kerää ihmisiä yhteen

Putnamin (1993, 171–176; 2000, 19–22) sosiaalista pääomaa koskevissa näkemyksissä yhdistävää sosiaalista pääomaa pidetään erityisen tärkeänä yhteisöjen toimintaa tehostavana ilmiönä ja aktiivista yhdistys- ja järjestötoimintaa sen keskeisenä ilmentymänä. Hiukan yli viidennes vastanneista oli vastausten perusteella osallistunut kirjastossa tapahtuneen toiminnan myötävaikutuksesta lähialueen kehittämiseen liittyvään toimintaan, esimerkiksi kaupunginosaseurojen ja muiden järjestöjen välityksellä (ks. taulukko 1). Lähikirjastojen kautta alkanut järjestötoimintaan osallistuminen oli toiminut myös hyvänä väylänä päästä mukaan uuden asuinalueen sosiaaliin verkostoihin.

Olen löytänyt lähikirjaston kautta kaupunginosayhdistyksen toiminnan. Kyseisen toiminnan kautta taas olen löytänyt uusia ystäviä ja tutustunut paljon laajemmin alueella asuviin ihmisiin, mitä olisin ennen Roihuvuoreen muuttamista voinut edes kuvitella

Lähikirjastot koettiin erittäin tärkeäksi asuinalueen yhteisöllisyyden tunteen kannalta (ks. kuvio 11). Yhteisöllisyyttä voidaan sosiaalisen pääoman rakenteellisesta ulottuvuudessa tarkastella niin yhdistävän kuin sitovan sosiaalisena pääomana. Sitovan sosiaalisen pääoman näkökulmasta yhteisöllisyydessä tulee esiin poissulkeva ulottuvuus. Tämä johtuu

siitä, että yhteisön jäsenten välisten vahvojen siteiden luoman yhteisöllisyyden tunne sulkee usein ryhmään kuulumattomia sen ulkopuolelle. Yhdistävän sosiaalisen pääoman näkökulmasta yhteisöllisyyden tunne voidaan taas käsittää luottamuksena myös sellaisia ihmisiä kohtaan, jotka tiedetään kuuluvan samaan yhteisöön, mutta joita ei juurikaan tunneta. Tässä tutkimuksessa yhteisöllisyyden tunne käsitellään yhdistävänä sosiaalisena pääomana, koska asuinalueen kontekstissa on oletettavaa, että yhteisöllisyyden tunnetta koetaan myös sellaisten ihmisten kesken, joiden välillä ei ole vahvoja siteitä. Lähikirjastojen koettiin lisäävän asuinalueiden yhteisöllisyyden tunnetta kohtaamispaikkoina sekä erityisesti tapahtumien avulla.

Vilkkaana kohtaamispaikkana on lisännyt huomattavasti alueen yhteisöllisyyttä

Lähikirjastossa järjestettävät tapahtumat lisäävät yhteisöllisyyttä, tuovat ihmisiä yhteen ja lisäävät alueen eloisuutta

Kirjasto on monien juhlien ja tapahtumien keskiössä ja tätä kautta todella tärkeä osa Roihuvuoren yhteisöllisyydelle

5.2.2 Siellä viihtyy koko perhe

Ryhmien sisäistä toimintaa edistävää sitovaa sosiaalista pääomaa muodostuu paljon toistensa seurassa aikaa viettävien ihmisten välisissä vahvoissa siteissä, kuten esimerkiksi perheenjäsenten ja läheisten ystävien välisissä suhteissa. Tutkimustulosten perusteella lähikirjastot näyttävät edistävän sitovan sosiaalisen pääoman syntymistä lähinnä perheiden ja ystävien ajanviettopaikkoina. Kysyttäessä kenen tai keiden seurassa vastaajat käyvät kirjastossa silloin kuin eivät käy siellä yksin, ilmoitti 43 % vastaajista käyvänsä lähikirjastoissa useimmiten perheenjäsenen kanssa (ks. kuvio 6). Tuloksessa on otettava huomioon, että puoliso oli kysymyksessä erillisenä vastausvaihtoehtona, jolloin perheenjäsenellä tarkoitetaan vastaajien ikärakenne huomioiden ensisijaisesti lapsia. Avovastauksissa käy ilmi, että kiireistä lapsiperheaikaa elävät vanhemmat kokivat kirjastot tärkeiksi kodin ulkopuoliseksi paikoiksi viettää aikaa ja niiden läheistä sijaintia pidettiin erittäin arvokkaana asiana.

Lähikirjastosta tuli erityisen tärkeä kun sain lapsia. Lapsiperheen elinpiiri on alueellisesti rajatumpi ja aikaa on vähemmän kuin ennen, joten lähipalvelut ovat tärkeitä. Kirjaston lastenkirjahuone on lainaamisen ohella paikka, jonne tulee mentyä lasten kanssa usein viettämään aikaa

Lähikirjasto on todella tärkeä paikka perheellemme ja vieraillemme siellä useita kertoja viikossa. Lapsemme 6 ja 8 v viihtyvät siellä erinomaisesti, menevät mielu[u]mmin kirjastoon kuin esim[.] isoihin hulinamassatilaisuuksiin juhlapäivinä. Elämän ruuhkavuosia eläessä lähipalveluja arvostaa todella ja ne helpottavat selvästi arkea ja auttavat jaksamaan

Koska ystävien väliset siteet ovat tyypillisesti vahvoja, voidaan kirjastossa ystävien kanssa vietetyn ajan nähdä myös tukevan sitovan sosiaalisen pääoman muodostumista. Vastaajista 20 % kävi kirjastossa useimmiten ystävien seurassa silloin kun kävivät lähikirjastossa toisten ihmisten kanssa (ks. kuvio 6). Avoimissa vastauksissa lähikirjastojen nähtiin sopivan hyvin ajanviettoon ja yhteiseen tekemiseen ystävien kanssa.

Alueen viihtyisä ja ilmainen tila, jossa on mukava viettää aikaa itseseen tai kavereiden kanssa

Kirjaston kokoustilat ovat olleet tärkeitä, samoin pöytäryhmät, joiden äärellä on voinut kokoontua ystävien kanssa tekemään jotain yhteistä

Vastaajista 14 % oli käyttänyt lähikirjastoja viimeisen kahdentoista kuukauden aikana tapaamispaikkoina, joista jatkettiin matkaa yhdessä ystävien ja perheenjäsenten kanssa jonnekin muualla (ks. taulukko 1). Tapaamispaikkana kirjasto edesauttaa sitovan sosiaalisen pääoman kehittymistä tarjoamalla alueelle julkisen viihtyisän tilan odottaa läheisiä. Avoimissa vastauksissa käy ilmi, että lähikirjastojen katsotaan julkisena tilana olevan hyvä tapaamispaikka erityisesti, koska ne mielletään turvallisiksi ja huonolta säältä suojaaviksi tiloiksi.

Turvallinen paikka. Tapaamme usein lapsen koulun jälkeen kirjastossa, josta vien hänet harrastukseen

Etenkin huonolla säällä kirjasto on ollut hyvä ilmainen ympäristö sopia treffit ystävien kanssa

5.2.3 Yhdistystoiminnan mahdollistaja

Linkittävällä sosiaalisella pääomalla tarkoitetaan eri valta-asemaa edustavien henkilöiden tai yhteisöjen välisissä sosiaalisissa siteissä ilmenevää luottamusta ja kunnioitusta (Szreter & Woolcock 2004, 655). Koska yleiset kirjastot ovat osa julkisen sektorien palveluja, näyttäytyvät kirjastojen yksilö- ja yhteisökäyttäjien suhteet kirjastoon sekä sen henkilökuntaan rakenteellisesti tarkasteltuna potentiaalisina väylinä linkittävän sosiaalisen pääoman kehittämiseen. Tutkimustuloksien perusteella kirjaston henkilökunnalta kysytään aktiivisesti tietoa ja tätä mahdollisuutta myös arvostetaan (ks. taulukko 1 ja taulukko 2). Hiukan yli kolmannes vastaajista oli myös käynyt edellisen kahdentoista kuukauden aikana henkilökunnan kanssa vapaamuotoisia keskusteluja (ks. taulukko 1). Avointen vastausten perusteella henkilökunnan osaamiseen luotetaan ja vuorovaikutus heidän kanssaan koetaan miellyttäväksi. Tämän voidaan tulkita vaikuttavan myönteisesti julkisiin palveluihin liitettyihin mielikuviin.

Mukava ja osaava henkilökunta on auttanut monenlaisissa asioissa

Henkilökunta jaksaa palvella tungoksessakin ystävällisesti ja kiireettä

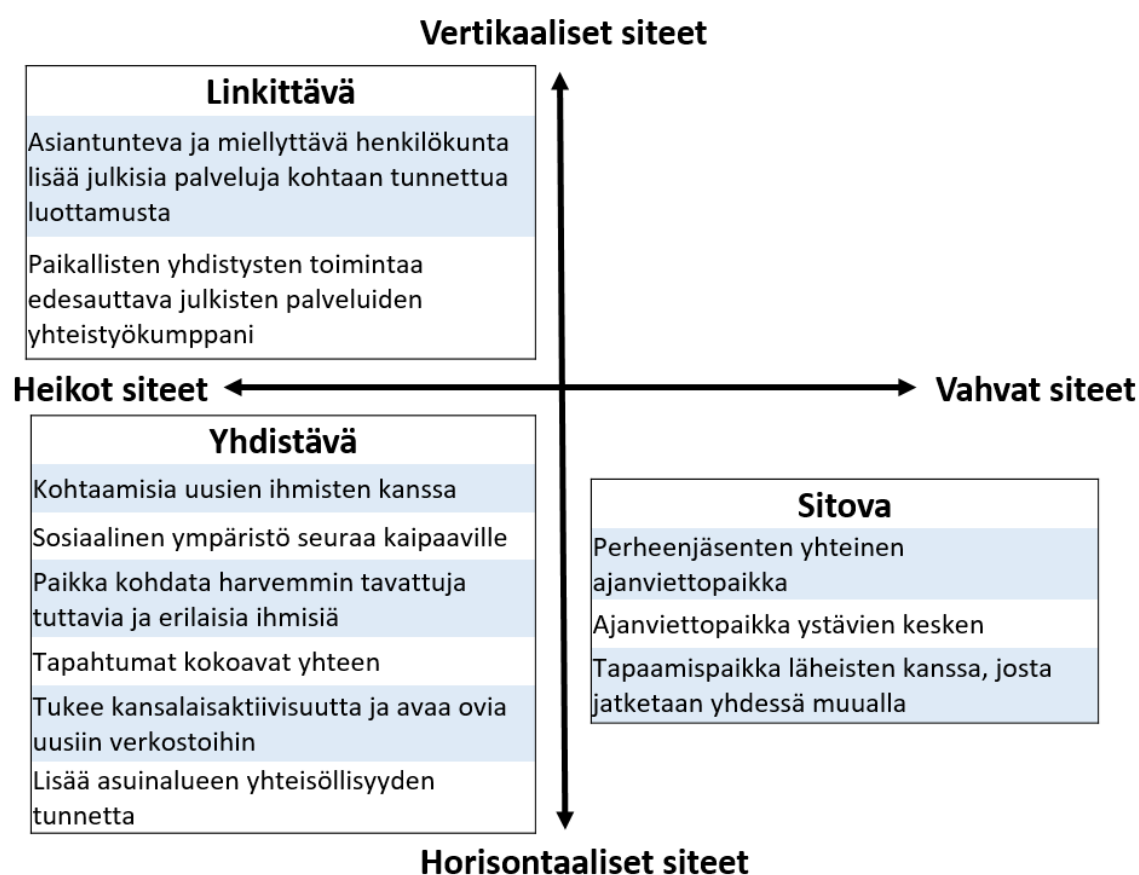
Avulias ja kirjoista tosi hyvin perillä oleva henkilökunta

Erityisen tyytyväisiä vastaajat olivat mahdollisuuteen järjestää lähikirjastojen tiloissa tapahtumia. Juuri tämän tyyppinen hierarkkisesti eri asemassa olevien toimijoiden yhteistyö edellyttää molemminpuolista luottamusta ja kunnioitusta, jotka ovat linkittävän sosiaalisen pääoman keskeisiä sisällöllisiä elementtejä. Kirjastojen aukioloaikoina järjestettävien tapahtumien lisäksi arvostettiin myös Roihuvuoren kirjaston paikallisten yhdistysten kanssa sopimaa omatoimikäyttömahdollisuutta.

Roihuvuoressa on huutava pula tiloista, joissa järjestää asukastapahtumia ja tässä kirjasto on ollut merkittävässä asemassa. Siellä on startannut lasten animaatiofestivaali ja muuta kolmannen sektorin lastenkulttuuritoimintaa, kirjasto on mm. yhdistystoiminnan mahdollistaja

Omatoimikäyttö – on järjestetty omia juhlia ja tapahtumia

Edellä esiteltyt kirjastojen toiminnassa havaitut sosiaalisen pääoman rakenteellisia muotoja tukevat tekijät ovat ryhmitelty alla olevaan kuvioon (kuvio 13). Kuvion avulla havainnollistetaan sosiaalisen pääoman rakenteellisten muotojen luonnetta sekä niiden välisiä suhteita sijoittamalla ne sosiaalisten siteiden voimakkuuden ja suunnan muodostamille akseleille.

Kuvio 13. Lähikirjastojen tuottamat hyödyt jaoteltuna yhdistävään, sitovaan ja linkittävään sosiaaliseen pääomaan

5.3 Yksilön ja yhteisöjen hyödyt

Sosiaalisen pääoman tuottamia hyötyjä voidaan tarkastella niin yksilöjen kuin yhteisöjenkin hyödykkeinä. Analyysin lopuksi pohditaan, millaisia sosiaalisia hyötyjä lähikirjastojen toiminta on tutkimustulosten perusteella tuottanut vastaajille, heidän asuinalueilleen sekä myös laajemmin yhteiskunnalle.

5.3.1 Uusia tuttavuuksia

Burtin (1992, 8-9) mukaan sosiaalisessa pääomassa on kyse yksilöjen tavoitteesta parantaa mahdollisuuksiaan hyödyntää inhimillistä ja taloudellista pääomaansa sosiaalisten kontaktien välityksellä. Näin ollen analysoidessa kirjastojen käyttäjilleen tuottamia sosiaalisia hyötyjä huomio kiinnittyy siihen, voidaanko lähikirjastojen käytön nähdä lisänneen vastaajien sosiaalisia kontakteja tai parantaneen heidän verkostoasemaansa heidän tuntemisistaan ihmisistä muodostuvassa kokonaisverkostossa. Tämän tutkimuksen tulosten avulla ei pystytty ottamaan kantaa siihen, miten kirjastojen käyttö vaikuttaa asiakkaiden suhteelliseen verkostoasemaan, mutta sen sijaan voidaan todeta, että vastanneista neljänsosa oli keskustellut edellisen kahdentoista kuukauden aikana kirjastossa ennestään tuntemattomien ihmisten kanssa (ks. taulukko 1). Keskustelujen kautta muodostuneiden uusien siteiden voidaan katsoa kasvattaneen vastaajien sosiaalisten verkostojen kokoa sekä parantaneen näin heidän edellytyksiä saavuttaa ja hallita informaatiota.

Koska vieraiden ihmisten kanssa käytyjen keskustelujen kestosta ja laadusta ei ole yksityiskohtaisempaa tietoa, ei voida tarkemmin tietää kuinka hyödyllisiä nämä uudet kontaktit ovat vastaajille käytännössä olleet. Avointen vastausten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että ainakin lähikirjastoissa järjestetyt tilaisuudet koetaan potentiaalisina mahdollisuuksina sosiaalisten verkostojen kehittämiseen, etenkin paikallistoimintaan liittyvissä asioissa.

Erilaiset [kirjastossa järjestettävät] kurssit, pajat ja tuokiot ovat hyvä tapa päästä helposti mukaan kylän tapahtumiin

Colemanin sosiaalisen pääoman määritelmässä sosiaalisten verkostojen kautta saatua informaatiota voidaan pitää yksilön hyötynä (Ruuskanen 2001, 18). Kirjaston henkilökunnan kanssa käydyt keskustelut pystyvät lisäämään vastaajien sosiaalista pääomaa tarjoamalla heille sosiaalisen tukiverkon erilaisiin tiedontarpeisiin. Tutkimustulosten (ks. taulukko 1) perusteella tiedon kysymisen kirjaston henkilökunnalta onkin aktiivista ja kuten analyysissa jo aiemmin todettiin, ovat vastaajat saaneet henkilökunnalta apua muun muassa paikallisiin tiedontarpeisiin, lukuharrastukseen sekä tietotekniikkaan ja tiedonhakuun liittyviin ongelmiin. Tuki voidaan nähdä erityisen merkittävänä ihmisille, joiden sosiaalisiin verkostoihin ei kuulu muita henkilöitä joiden kautta he voisivat saada vastaavaa informaatiota.

Kuten luvussa 2.3 todettiin, ovat heikot siteet Granovetterin (1978, 1363–1369) mukaan vahvoja siteitä tehokkaampia uuden tiedon saavuttamisen kannalta. Näin ollen etenkin tuntemattomien ihmisten ja harvemmin tavattujen tuttavien kanssa käytyjen keskustelujen voidaan katsoa mahdollistavan hyvin uuden tiedon saavuttamisen. Koska lähikirjastot koettiin alueen merkittävimmiksi julkisiksi kohtaamispaikoiksi (ks. taulukko 4), joissa vastanneista joka neljäs oli edellisen vuoden aikana keskustellut ennalta tuntemattomien ihmisten kanssa (ks. taulukko 1), voidaan kirjastojen tulkita lisänneen vastaajien sosiaalista pääomaa siellä tapahtuneiden kohtaamisten kautta. Myös avoimet vastaukset tukevat näkemystä kirjastojen tärkeästä roolista kohtaamis- ja tutustumispaikkana.

Käytännöllisesti katsoen joka kerta, kun käyn kirjastossa, kohtaan siellä myös tuttuja ja vaihdan heidän kanssaan kuulumisia

Nuorena mielenterveyseläkeläisenä olen syrjäytymisriskissä. Kirjasto on yksi iso syy jonka vuoksi onnistun pysymään kiinni maailmassa. Olen osallistunut moniin tilaisuuksiin ja jutellut erilaisten ihmisten kanssa

Lainausten ja tiedonhakujen lisäksi olen löytänyt uusia tuttavuuksia sekä päässyt mukaan yhteiseen toimintaan

5.3.2 Yhteisöllinen toiminnan mahdollistaja

Colemanin sosiaalisen pääoman tulkinnassa ihmisten välisen luottamuksen ja vastavuoroisen toiminnan lisääntyminen nähdään koko yhteisöä hyödyttävänä asiana (Ruuskanen 2001, 18). Tutkimustulosten perusteella lähikirjastoja pidetään erittäin tärkeinä oman asuinalueen yhteisöllisyyden tunteen kannalta (ks. kuvio 11). Ihmisten välisen luottamuksen ja vastavuoroisen toiminnan nähdään usein olevan kuuluvan yhteisöllisyyteen (Ello-nen 2008, 43–44). Näin voidaan tulkita, että yhteisöllisyyden tunnetta tukemalla lähikirjastot pystyvät kehittämään asuinalueen sosiaalista pääomaa. Avointen vastausten perusteella lähikirjastot ovat tukeneet yhteisöllisyyden tunnetta muun muassa tiivistämällä ihmisten välisiä suhteita, toimimalla tapahtumien järjestämispaikkana sekä tarjoamalla turvallisen ympäristön, joka kokoaa alueen asukkaita yhteen.

Lähikirjasto tiivistää ihmisten välisiä suhteita ja luo näin kotiseutuhenkeä

Paikallisen yhteisöllisyyden keskuksena se on ehdoton, ja siellä järjestetään niin [Roihuvuori-seuran] karonkat kuin kirjamessut. Kirjasto on Roihuvuoren sivistyksen sydän, jota ilman kylä tuntuisi autiolta

Alueen yhteisöllinen olohuoneen jatke joka kokoaa ihmisiä yhteen sekä luo turvaa ja yhteishenkeä

Lähikirjastoihin kohdistuvilla uhilla näyttää olevan myös kyky luoda yhteisöön sosiaalista pääomaa. Roihuvuoren kirjastoa kaksituhattaluvulla uhanneet lakkautukset kokosivat alueen asukkaita puolustamaan kirjastoa. Avointen vastausten perusteella näyttää, että kirjaston puolustamisesta herännyt yhteishenki nähdään merkittävänä taustatekijänä alueen nykyiselle asukasaktiivisuudelle ja yhteisöllisyydelle.

Kirjaston puolustaminen lakkauttamiselta oli yksi kimmoke asukasaktiivisuuden syntymisessä, mikä on johtanut isojen tapahtumien järjestämiseen ja aktiiviseen yhteisöön

Roihuvuori on kuuluisa asukasaktiivisuudestaan ja kirjaston ympärille muodostunut asukasliike, kun se joitakin vuosia sitten uhattiin lakkauttaa, oli yksi tiiviin ja aktiivisen yhteisön muotoutumiseen vaikuttanut seikka

Putnamin (1993;2000) näkemyksissä sosiaalista pääomaa tarkastellaan ensisijaisesti yhteisöjen yhteisenä hyödykkeenä ja sen keskeisimpänä mittarina pidetään aktiivista järjestötoimintaa. Lähikirjastojen ja järjestöjen välistä suhdetta kuvattiin useissa avoimissa vastauksissa. Niiden perusteella lähikirjastot koetaan avoimesti erilaisiin ideoihin suhtautuvina yhteistyökumppaneina paikallisille toimijoille.

Kirjasto on ollut avoin toimintapaikka, jossa on suhtauduttu positiivisesti kaikkiin asukkaiden ja seuran ehdotuksiin

Tapahtumien järjestämistila. Yhteistyökumppani ja mahdollistaja

Lähikirjastojen ja paikallisten toimijoiden välinen yhteys on myös havaittavissa siitä, että yli viidesosa vastaajista oli osallistunut edellisen vuoden aikana kirjastossa tapahtuneen toiminnan myötävaikutuksesta lähialueen kehittämiseen liittyvään toimintaan, esimerkiksi kaupunginosaseuran tai muun järjestötoiminnan kautta (ks. taulukko 1). Näin lähikirjastojen voidaan nähdä sekä aktivoivan että edesauttavan ihmisten osallistumista yhteisten asioiden hoitamiseen.

Sosiaalisen pääoman institutionaalisessa tulkinnassa tärkeänä pidetään ihmisten luottamusta julkiseen valtaan ja sen instituutioita kohtaan (Rothstein & Stolle 2008, 443). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna tuloksista nousee esille, että vastaajista suurin osan oli täysin samaa mieltä väittämän ”kirjastoverkko on hyvä osoitus siitä, että Suomessa on toimivat julkiset palvelut” kanssa, kun taas väittämän ”Suomessa pidetään huolta heikoimmista ja julkiset palvelut ovat saatavilla niitä tarvitseville” kanssa enemmistö vastaajista oli joko-
seenkin samaa mieltä (ks. kuvio 12 ja kuvio 13). Koska luottamus yleisesti julkisiin palveluihin on matalampi kuin kirjastoverkkoon, voidaan päätellä, että kirjastoverkon koetaan lisäävän julkisia palveluja kohtaan tunnettua tyytyväisyyttä. Myös avoimissa vastauksista ilmenee, että kirjastot nähdään osana suomalaisen yhteiskunnan kivijalkaa ja

kirjastopalvelujen olemassaolon koetaan osaltaan pitävän yllä luottamusta ja uskoa yhteiskunnan toimintaan.

Kirjastot kuuluvat Suomalaisen yhteiskunnan perustaan. Erittäin tärkeää, että kirjaston tarjoamat palvelut / tapahtumat / sivistys on helpposti saatavilla tasapuolisesti kaikille

Toivottavasti edelleen kirjastot Suomessa toimivat - ei oteta meiltä pois. Heikentäisi uskoa yhteiskuntaan

6 YHTEENVETO

Tutkimuksen päätarkoitus oli selvittää sosiaalisen pääoman viitekehyksessä, millaisena Kaakkois-Helsingin yleisten kirjastojen käyttäjät näkevät kirjastojen sosiaalisen merkityksen. Vaikka tutkimuksen tuloksista käykin ilmi, että perinteiset aineistoihin liittyvät ei-sosiaaliset kirjaston käytön muodot kuten lainaaminen, lukeminen ja tiedonhaku, koetaan merkittävimmiksi kirjastojen hyödyntämisen tavoiksi, nähdään lähikirjastojen luovan myös monipuolisia sosiaalisia hyötyjä.

Sosiaalisen pääoman sisällöllisten elementtien näkökulmasta tutkimustuloksista nousee erityisesti esille kirjastojen ja luottamuksen välinen suhde. Lähikirjastot tukevat käyttäjiensä luottamusta ja turvallisuuden tunnetta vieraita ihmisiä kohdatessa. Lisäksi kirjastot kasvattivat julkisia palveluja kohtaan tunnettua luottamusta ja voivat siten olla osaltaan vahvistamassa uskoa siihen, että yhteiskunta toimii oikeudenmukaisesti ja sen lainsäädäntöön, politiikkaan ja instituutioihin voidaan luottaa. Luottamuksen lisäksi kirjastojen toiminnassa tunnistettiin myös sosiaaliseen tiedonjakamiseen sekä normeihin liittyviä sosiaalisen pääoman elementtejä.

Kirjastot toimivat kohtaamispaikkoina, mikä näyttäisi edistävän rakenteellisen sosiaalisen pääoman näkökulmasta yhdistävää sosiaalista pääomaa. Sitä kautta kirjastot ovat osaltaan vahvistamassa asuinalueiden yhteisöllisyyden tunnetta. Kirjastoissa järjestettyjen tapahtumien merkitys yhteisöllisyyden luojana koettiin suureksi. Lisäksi huomiota herättää se, että kirjastot toimivat aktiivivina väylinä alueen kehittämiseen liittyvään toimintaan osallistumisessa. Tätä selittävänä tekijänä voidaan pitää kirjastojen ja paikallisten yhdistysten välistä yhteistyötä, etenkin tapahtumien järjestämisessä, mikä myös tuo esille kirjastojen roolin asuinalueen linkittävän sosiaalisen pääoman muodostumisessa. Sitovaa sosiaalista pääomaa lähikirjastot pystyivät tukemaan toimimalla lähinnä perheiden oleskelupaikkana.

Kirjastojen voidaan nähdä hyödyttävän yksilöitä sosiaalisen pääoman näkökulmasta tarjoamalla paikan, jossa voi kasvattaa sosiaalisia verkostoja tapaamalla uusia ihmisiä. Lisäksi voidaan päästä käsiksi uuteen tietoon tuttavien ja henkilökunnan kanssa käytyjen

keskustelujen välityksellä. Kirjastojen rooli yhteisön sosiaalisena hyödykkeenä koettiin merkittäväksi yhteisöllisyyden tunteen kannalta. Yhteistyökumppanina kirjastojen katsottiin mahdollistavan erilaisten kokoontumisten sekä tapahtumien järjestämisen ja edistävän näin sosiaalista vuorovaikutusta alueella. Kirjastojen voidaan katsoa myös hyödyttävän laajemmin koko yhteiskuntaa vahvistamalla luottamusta julkisten palveluiden toimivuuteen.

Tutkimuksen tulokset olivat pääsääntöisesti yhteneviä aiempien tutkimusten kanssa. Esimerkiksi kirjaston tärkeä merkitys julkisena kohtaamispaikkana sekä niiden kokeminen turvallisina ja luottamusta herättävinä ympäristöinä ovat nousseet esiin jo aiemmissa tutkimuksissa. Vårheimin ym. (2008) kirjastonjohtajien haastatteluihin perustuvassa tutkimuksessa kirjastojen nähtiin lisäävän luottamusta ennalta sovituisissa kokoontumisissa sitovan sosiaalisen pääoman ja sen vahvojen siteiden välityksellä. Tämän tutkimuksen perusteella kirjastojen merkittävin sosiaalinen vaikutus näyttäisi kuitenkin tapahtuvan heikkojen siteiden ja yhdistävän sosiaalisen pääoman välityksellä erilaisissa sattumalta tapahtuvissa kohtaamisissa.

Tutkimuksen merkittävimpana uutena antina aiempaan tutkimukseen nähden voidaan pitää havaintoa siitä, että kirjastot ovat huomattava väylä paikallisen asukasaktiivisuuden heräämiseen. Monet vastanneista olivat osallistuneet kirjastossa tapahtuneen toiminnan myötävaikutuksesta lähialueen kehittämiseen liittyvään toimintaan, esimerkiksi kaupunginosaseurassa tai muissa järjestöissä. Tätä voidaan pitää hyvänä osoituksena lähikirjastojen ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välisen yhteistyön hedelmällisyydestä sekä myös kirjastojen merkityksestä yhteisön sosiaalisen pääoman muodostumisessa. Aikaisempaan tutkimukseen verrattuna kirjastoissa järjestetyt tapahtumat näyttäytyivät myös tutkimuksessa hyvin tärkeinä sosiaalisen pääoman muodostumisen kannalta. Tapahtumat koettiin merkittävinä niin ihmisiä yhteen kokoavina yhteisöllisinä tilaisuuksina kuin myös paikallisten yhteisöjen ja kirjastojen keskeisenä yhteistyömuotona.

Tutkimukseen kerätyn 190 vastauksen määrää voidaan pitää melko korkeana. Myös vastaajien sukupuoli- ja ikäjakauma näyttää suhteellisen edustavalta kun sitä verrataan vuo-

den 2018 yleisten kirjastojen asiakaskyselyn tuloksiin (Seppänen 2018). Pohdittaessa tulosten yleistettävyyttä tulee kuitenkin huomioda, että kyse on otoksen sijasta näytteestä, jonka Vilkan (2007, 58) mukaan katsotaan heikentävän kvantitatiivisten tutkimustulosten yleistettävyyttä. Aineistossa korostuukin korkeakoulutettujen sekä Roihuvuoren kirjaston käyttäjien osuus. Näin ollen, kohtuullisen suuresta vastausten määrästä huolimatta, tutkimustuloksia ei voida varauksitta yleistää koskemaan kaikkia Kaakkois-Helsingin kirjaston käyttäjiä.

Kyselylomake oli aineiston keräysmenetelmänä perusteltu, koska sillä saatiin kerättyä kattava näyte niin kvantitatiivista kuin kvalitatiivistakin aineistoa. Kyselyllä kerätty kvalitatiivinen aineisto oli erittäin tärkeä lisä kvantitatiiviselle aineistolle tutkimustuloksia analysoidessa. Jotta aiheen käsittelyssä voitaisiin kuitenkin päästä syvemmälle, esimerkiksi sosiaalisen pääoman sisällöllisten elementtien ja kirjastojen toiminnan välisestä yhteydestä, olisi kyselyn lisäksi suositeltavaa kerätä aineistoa esimerkiksi haastatteluin tai ryhmähaastatteluin, joissa osallistujille pystyttäisiin esittämään tarkentavia kysymyksiä.

Tutkimustuloksien perusteella voidaan havaita, että kirjastoilla todella on sosiaalista merkitystä käyttäjilleen. Kohtaamispaikkoina kirjastot koetaan merkittäviksi ja niihin rentautunutta aktiivista tapahtumatoimintaa arvostetaan. Lähiössä kaivataan myös julkista tilaa, jonne paikalliset asukkaat ja yhteisöt voivat järjestää erilaista toimintaa. Tutkimus kuitenkin myös osoittaa, että kirjastoihin tullaan edelleen ensisijaisesti aineistojen ja rentoutumisen vuoksi. Näin ollen tutkimustuloksia voidaan hyödyntää käytännön kirjastotoiminnan suunnittelussa esimerkiksi pyrkimällä toimintaa kehitettäessä ratkaisuihin, jotka mahdollistaisivat ihmisille kirjastojen monipuolisen käyttämisen poissulkematta muita käytön muotoja. Tutkimusta voidaan myös käyttää apuna kirjastojen eri sosiaalisten käyttömuotojen tunnistamisessa sekä niiden tukemisessa.

Tutkimuksessa tarkasteltiin sosiaalisen pääoman viitekehyksessä, minkälaisia sosiaalisia hyötyjä yleisten kirjastojen toiminnasta syntyy kirjastojen käyttäjien näkökulmasta. Vaikka yksittäisten käyttäjien näkökulma onkin kirjastotoiminnassa tärkeä, kirjastojen ja sosiaalisen pääoman välistä suhdetta olisi syytä tutkia laajemman kokonaiskuvan saamiseksi myös henkilökunnan sekä sidosryhmien näkökulmasta. Tämän tutkimuksen

osoittama kirjastojen ja lähialueiden kehittämisen välinen yhteys huomioiden, erityisesti paikallisten sidosryhmien ja kirjastojen välinen toiminta olisi sosiaalisen pääoman muodostumisen näkökulmasta kiinnostava tutkimuskohde. Aihetta ei myöskään ole juuri käsitelty aiemmissa tutkimuksissa. Lisäksi kirjastojen roolia asuinalueen tapahtumatilana olisi tarpeen tutkia syvemmin tarkastelemalla, millainen tapahtumien merkitys on yhteisön sosiaalisen pääoman muodostumisessa.

LÄHTEET

Aabø, S. 2005. The role and value of public libraries in the age of digital technologies. *Journal of Librarianship and Information Science*, 37(4), 205–211.

Aaltonen, H. 2009. Kirjavarastosta olohuoneeksi: Yleisten kirjastojen tilojen historiaa. Teoksessa Mäkinen, I. (toim.) *Suomen yleisten kirjastojen historia*. Helsinki: BTJ Kustannus, 467–612.

Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Anttila, P. 2014. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Viitattu 17.4.2019. <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#top>

Birdi, B., Wilson, K., & Cocker, J. 2008. The public library, exclusion and empathy: a literature review. *Library Review*, 57(8), 576–592.

Bourdieu, P. 1986. The forms of capital. In: *Handbook of the theory and research for the sociology of education*. Ed. by JG Richardson. New York: Greenwood.

Burt, R.S. 1992. Structural holes. *The social structure of competition*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Coleman, J. 1988. Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95–120.

Cox, E. Swinbourne, K., Pip, C., & Laing, S. 2000. *A safe place to go: Libraries and social capital*. Sydney: University of Technology, Sydney, and The State Library of New South Wales.

Daly, M. & Silver, H. 2008. Social exclusion and social capital: A comparison and critique. *Theory and society*, 37(6), 537–566.

Delhey, J. & Newton, K. 2005. Predicting cross-national levels of social trust: Global pattern or nordic exceptionalism? *European Sociological Review*, 21(4), 311–327.

Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuorten turvana. Sosiaalisen pääoman yhteys nuorten masentuneisuuteen ja rikekäyttäytymiseen. Tampere: Tampere University Press.

Eurobarometri 2018. Special Eurobarometer 471: Fairness, inequality and intergenerational mobility. European Commission. Viitattu 19.3.2019. https://data.europa.eu/euodp/fi/data/dataset/S2166_88_4_471_ENG

Ferlander, S. 2007. The importance of different forms of social capital for health. *Acta sociologica*, 50(2), 115–128.

Forsman, M. 2005. Development of research networks: the case of social capital. Åbo: Åbo Akademi University Press.

Gittell, R. & Vidal, A. 1998. Community organizing: Building social capital as a development strategy. London-New Delhi; Thousand Oaks: Sage Publications.

Granovetter, M. 1973. The Strength of Weak Ties. *The American Journal of Sociology* 78(6), 1360–1380.

Heikkilä, T. 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. Viitattu 16.4.2019. <http://www.tilastollisentutkimus.fi/1.TUTKIMUSTUKI/KvantitatiivinenTutkimus.pdf>

Helmet.fi 2019. Tapahtumat. Viitattu 25.2.2019: http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Tapahtumat?es=25.2.2019&page=4

Helmet.fi 2018a. Laajasaloon avataan marraskuussa Helsingin ensimmäinen ostoskeskuskirjasto. Viitattu 14.1.2019. [http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Laajasalon_kirjasto/Juttuja_kirjastosta/Laajasaloon_avataan_marraskuussa_Helsing\(160464\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Kirjastot_ja_palvelut/Laajasalon_kirjasto/Juttuja_kirjastosta/Laajasaloon_avataan_marraskuussa_Helsing(160464))

Helmet.fi 2018b. Laajasalon kirjasto muuttaa – lainaa hyllyt tyhjiksi muuton tieltä. Viitattu 14.1.2018. [http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Laajasalon_kirjasto_muuttaa_lainaa_hyll\(171869\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Laajasalon_kirjasto_muuttaa_lainaa_hyll(171869))

Helmet.fi 2014. Uudistunut Roihuvuoren kirjasto on avattu. Viitattu 10.1.2019. [http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Uudistunut Roihuvuoren kirjasto on avatt\(33784\)](http://www.helmet.fi/fi-FI/Tapahtumat_ja_vinkit/Uutispalat/Uudistunut_Roihuvuoren_kirjasto_on_avatt(33784))

Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala 2018. Helsingin perus- ja 2. asteen opetuksen oppilasmäärät kouluittain. Viitattu 10.1.2019. <https://www.avoindata.fi/data/fi/dataset/helsingin-perus-ja-2-asteen-opetuksen-oppilasmaarat-kouluittain>

Helsingin kaupunginkirjasto 2019. Helsingin kaupunginkirjaston tapahtumatilastoinnin koonti. Excel-taulukko. Vain sisäiseen käyttöön. Viitattu 14.1.2019.

Helsingin kaupunginkirjasto 2018. Kirjastot ja yksiköt. Helsingin kaupunginkirjaston intranet. Vain sisäiseen käyttöön. Viitattu 30.11.2018.

Helsingin kaupunginkirjasto 2017. Koko vuosi lukemisen iloa: Helsingin kaupunginkirjaston vuosikertomus 2016 Helsinki: Helsingin kaupunginkirjasto.

Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2017. Katsaus kulttuuri- ja kirjastolautakunnan toimikauteen 1.1.2013–31.5.2017. 5 / 9.5.2017.

Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2016. Kulttuuri- ja kirjastolautakunnan lausunto tilakeskukselle tilojen vuokraamiseksi kaupunginkirjastolle Laajasaloon rakennettavasta uudesta ostoskeskuksesta. 10/ 11.10.2016.

Helsingin kaupungin kulttuuri- ja kirjastolautakunta 2015. Kulttuuri- ja kirjastolautakunnan lausunto tilakeskukselle tilojen vuokraamiseksi kaupunginkirjastolle Herttoniemeen rakennettavasta ns. Lähipalvelukeskus Hertsi-kiinteistöstä. 11 / 8.12.2015.

Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystalokunta 2014. Päätös sosiaali- ja terveysviraston palveluverkkosuunnitelma vuoteen 2030. 19 / 7.10.2014.

Helsingin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 2018a. Helsingin kaupunginkirjaston lainausmäärät toimipisteittäin. Viitattu 9.1.2019. <https://www.avoindata.fi/data/fi/dataset/helsingin-kaupunginkirjaston-lainausmaarat-toimipisteittain>

Helsingin kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala 2018b. Helsingin kaupunginkirjaston lainausmäärät toimipisteittäin. Viitattu 9.1.2019. <https://www.avoindata.fi/data/fi/dataset/helsingin-kaupunginkirjaston-lainausmaarat-toimipisteittain>

Herttoniemen nuorisotalon ja kirjaston puolesta 2013. Verkkoadressi. Viitattu 9.1.2019 https://www.adressit.com/herttoniemen_nuorisotilan_ja_kirjaston_puolesta

Hillenbrand, C. 2005. A Place for All: Social Capital at the Mount Barker Community Library, South Australia. *Australasian Public Libraries and Information Services*, 18(2), 41–58.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Huysmans, F. & Oomes, M. 2013. Measuring the public library's societal value: a methodological research program. *IFLA journal*, 39(2), 168–177.

Ilmonen K. 2000a. Sosiaalisen pääoman käsite ja sen ongelmallisuus. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.), *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. Jyväskylän yliopisto: SoPhi, 9–38.

Ilmonen, K. 2000b. Epilogi. Teoksessa Kaj Ilmonen (toim.). *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. Jyväskylän yliopisto: SoPhi, 170–179.

Johnson, C. 2012. How do public libraries create social capital? An analysis of interactions between library staff and patrons. *Library & Information Science Research*, 34(1), 52–62.

Johnson, C. 2010. Do public libraries contribute to social capital? *Library and Information Science Research*, 32(2), 147–155.

Johnson, C. & Griffis, M. 2009. A place where everybody knows your name? Investigating relationship between public libraries and social capital. *Canadian Journal of Information and Library Science*, 33(3/4), 159–191.

Kajanoja, J. & Simpura, J. 2000. Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Raportteja 252. Helsinki: STAKES.

Kajanoja, J. 2009. Sosiaalinen pääoma: yhteisöllisyyden paluuta vai henkistä väkivaltaa. Yhteiskuntapolitiikka 74(1), 72–79.

Kumlin, S. & Rothstein, B. 2005. Making and breaking social capital: The impact of welfare-state institutions. Comparative political studies, 38(4), 339–365.

Laakso, M. 2010. Kansanvalistajasta kansalaisten olohuoneeksi: Helsingin kaupunginkirjasto 1940–2005. Helsinki: Helsingin kaupunki, kaupunginkirjasto.

Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. Annettu Helsingissä 29.12.2016. Viitattu 31.1.2019. Saatavissa (Finlex): <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161492>

Lehto, U.-S., Ojanen, M., Nieminen, T., & Turpeenniemi-Hujanen, T. 2017. Sosiaalisten resurssien vaikutus hyvinvointiin ja terveyteen: sairausspesifi sosiaalinen pääoma. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti, 54(4). <https://doi.org/10.23990/sa.67759>

Mikkola, I. 2006. Kansa, kirjastot ja katkoshetki. Lähikirjastojen lakkautuksia vastustavien mielipidekirjoitusten diskurssianalyttistä tarkastelua. Tampereen yliopisto. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Mäki, N. & Vuori, P. 2018. Helsingin väestö vuodenvaihteessa 2017/2018 ja väestönmuutokset vuonna 2017. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot. Viitattu 20.1.2019. https://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/18_12_18_Tilastoja_22_Maki_Vuori.pdf

Niemelä, A. 2013. Kirjastojen kansallinen käyttäjäkysely 2013. Raportti tärkeimmistä tuloksista. Kansalliskirjasto, Kirjastoverkkopalvelut. Viitattu 1.3.2019 <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/133707/Kyselyn%20loppuraportti%202013.pdf?sequence=2>

Nieminen, T. 2015. Healthier together? Social capital, health behaviour and health. Helsinki: University of Helsinki.

Nikkilä, A.-R. 2012. Vastoinkäymiset yhdistivät asukkaat Roihuvuoressa. Verkkouutinen Helsingin uutiset lehdessä 21.8.2012. Viitattu 10.1.2019. <https://www.helsinginuutiset.fi/artikkeli/86072-vastoin kaymiset-yhdistivat-asukkaat-roihuvuoressa>

Opetusministeriö 2003. Kirjastostrategia 2010: Tiedon ja kulttuurin saatavuuden politiikka. Opetusministeriön julkaisuja 2003:1. Helsinki: Opetusministeriö.

Pekonen, O. & Pulkkinen, L. 2002. Sosiaalinen pääoma ja tieto- ja viestintätekniikan kehitys. Esiselvitys. Tulevaisuusvaliokunta, teknologian arviointeja 11. Eduskunnan kanslian julkaisu 5/2002. Viitattu 21.1.2019. https://www.eduskunta.fi/FI/tietoaeduskunnasta/julkaisut/Documents/ekj_5+2002.pdf

Portes, A. 2000. The two meanings of social capital. Sociological forum, 15(1), 1–12.

Putnam, R. 1993. Making democracy work: Civic traditions in modern Italy. Princeton: Princeton university press.

Putnam, R., 2000. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.

Putnam, R. & Goss, K. A. 2002. Introduction. Teoksessa Putnam, R. (toim.) Democracies in Flux. The Evolution of Social Capital in Contemporary Society. New York: Oxford University Press.

Rauhala, T. 2016. Kirjasto kohtaamispaikkana - Kuinka arkkitehtuuri voi tukea myöhempiä yhteisöllisyyttä kirjastossa. Diplomityö. Tampereen Teknillinen Yliopisto. Viitattu 23.4.2019. https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/Rauhala_kirjasto%20kohtaamispaikkana_pienennetty.pdf

Roihuvuori-seura 2019. Roihuvuoren kirjamessut 2019. Viitattu 10.1.2019. <https://roihuvuori.com/uutisia-ja-tapahtumia/tapahtumat-mainmenu-214/3395-roihuvuoren-kirjamessut-2019>

Rothstein, B. 2008. Pohjoismainen hyvinvointivaltio ja keskiluokka. Yhteiskuntapolitiikka 73(4), 368–375.

Rothstein, B. & Stolle, D. 2003. Introduction: social capital in Scandinavia. *Scandinavian Political Studies*, 26(1), 1–26.

Rothstein, B. & Stolle, D. 2008. The state and social capital: An institutional theory of generalized trust. *Comparative politics*, 40(4), 441–459.

Rothstein, B. & Uslaner, E. 2005. All for all: Equality, corruption, and social trust. *World politics*, 58(1), 41–72.

Ruuskanen, P. 2001. Sosiaalinen pääoma – käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. VATT-tutkimuksia 81. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus.

Ruuskanen, P. 2007. Sosiaalisella pääomalla selittäminen. Teoksessa Leena Alanen, Veli-Matti Salminen & Martti Siisiäinen (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät*. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 11–38.

Ruuskanen, P. 2015. Sosiaalinen pääoma. Teoksessa Kai Eriksson (toim.) *Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 214–233.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 17.4.2019. https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html

Saarivirta, T. 2008. Inhimillinen pääoma sosiaalisissa verkostoissa: osaamisen hyödyntäminen ja itseuudistuminen taloudellisessa kehityksessä. Teoksessa Nina Mustikkamäki, Markku Sotarauta (toim.) *Innovaatioympäristön monet kasvot*. Tampereen yliopistopaino. Tampere, 216–240.

Seppänen, A. 2018. ”Sinne vain on niin mukava mennä” – Yleisten kirjastojen asiakaskyselyn tulokset 2018. Aluehallintovirastojen julkaisuja 47/2018. Hämeenlinna: Etelä-Suomen aluehallintovirasto. Viitattu 1.3.2019: <https://www.avi.fi/documents/10191/10616116/Julkaistu-47-ESAVI-yleiset-kirjastot-ak2018.pdf/6bea2edc-ddba-4d69-ab57-f4a042bd06b6>

Sobel, J. 2002. Can we trust social capital?. *Journal of economic literature*, 40(1), 139–154.

Suomen kotiseutuliitto 2017. Vuoden kaupunginosa 2010 Roihuvuori, Helsinki. Suomen kotiseutuliiton Flickr-albumi. Viitattu 10.1.2019. <https://kotiseutuliitto.fi/toiminta/pal-kinnot-ja-kilpailut/vuoden-kaupunginosa/>

Suomen yleisten kirjastojen tilastot 2019. Viitattu 20.2.2019. <https://tilastot.kirjastot.fi/>

Szreter, S. & Woolcock, M. 2004. Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International journal of epidemiology*, 33(4), 650–667.

Torche, F. & Valenzuela, E. 2011. Trust and reciprocity: A theoretical distinction of the sources of social capital. *European Journal of Social Theory*, 14(2), 181–198.

Tuominen, K. and Saarti, J. 2012. “The Finnish library system – open collaboration for an open society”, *IFLA Journal*, 38(2), 115–136.

Tuomivaara, T. 2005. Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Viitattu 16.4.2019. <http://www.mm.helsinki.fi/~ttuomiva/Y125luku6.pdf>

Uudenmaanliitto 2018. Vuoden uusmaalainen kaupunginosa 2019 on yhteisöllinen Roihuvuori. Viitattu 10.1.2019. https://www.uudenmaanliitto.fi/uusimaa/uusimaa-tunnus-tuspalkinnot/vuoden_uusmaalainen_kyla_tai_kaupunginosa

Valli, R. & Perkkilä, P. 2018: Sähköinen kyselylomake ja sosiaalinen media aineistonkeruussa. Teoksessa Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5., uudistettu painos. 1. painos 2001. Jyväskylä: PS-Kustannus. 117–128.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa: määrällisen tutkimuksen perusteet. Viitattu 15.4.2019.
http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vårheim, A., Steinmo, S. & Ide, E. 2008. Do libraries matter? Public libraries and the creation of social capital. *Journal of Documentation*, 64(6), 877–892.

Woolcock, M. 2000. Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Jouko Kajanoja & Jussi Simpura (toim.) *Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia*. Raportteja 252. Helsinki: Stakes. 25–56.

Yleisten kirjastojen neuvosto 2016. Yleisten kirjastojen suunta 2016–2020: Kansalaisten kirjasto – Olennainen osa suomalaista osaamista. Viitattu 19.2.2019. Saatavilla:
<https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/yleisten-kirjastojen-suunta-2016-2020-web.pdf>

LIITE 1: SAATEVIESTI

Hei kaakkois-helsinkiläinen kirjastonkäyttäjä!

Haluaisitko auttaa luomaan selkeämmän kuvan kirjastojen sosiaalisesta roolista Kaakkois-Helsingin alueen asukkaille?

Työskentelen Herttoniemen, Roihuvuoren ja Laajasalon kirjastoissa ja teen parasta aikaa pro gradu-tutkielmaa Tampereen yliopiston Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelmassa. Tutkielmani aiheena on lähikirjastojen rooli sosiaalisen pääoman muodostumisessa Kaakkois-Helsingin alueella.

Tutkimus toteutetaan lomakekyselynä, johon pyytäisin sinuakin osallistumaan. Pääset vastaamaan kyselyyn oheisen linkin kautta: <https://elomake3.uta.fi/lomakkeet/22549/lomake.html>

Anonyymiin kyselyyn vastaaminen vie noin 10–15 minuuttia ja lomake on auki 9.12.2018 saakka. Kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja niitä käytetään ainoastaan tämän tutkimuksen suorittamiseen.

Vastaan mielelläni kyselyyn liittyviin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin

Jukka Räisänen

xxx.xxx@xxx.com

LIITE 2: KYSELYLOMAKE

Lähikirjastojen merkitys sosiaalisen pääoman muodostumisessa Kaakkois-Helsingin alueella

Tämä kysely on laadittu Jukka Räisäsen Tampereen yliopiston informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median pro gradu -tutkielman empiirisen aineiston keräämistä varten. **Kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja niitä käytetään vain tämän tutkimuksen suorittamiseen.**

Ellei toisin mainita, rengastakaa oikeaa vaihtoehtoa vastaava numero, tai kirjoittakaa vastauksenne sille varattuun tilaan.

Taustatietoja käytetään ainoastaan aineiston tilastollisessa ryhmittelyssä.

Ikä

1. alle 15 vuotta
2. 15–17 vuotta
3. 18 – 29 vuotta
4. 30 – 44 vuotta
5. 45 – 64 vuotta
6. 65 + vuotta

Sukupuoli

1. Nainen
2. Mies
3. Muu
4. En halua kertoa

Siviilisääty

1. Naimaton
2. Avoliitossa
3. Naimisissa tai rekisteröidyssä parisuhteessa
4. Eronnut tai asumuserossa
5. Leski

Ylin suoritettu koulutusaste

1. Olen vielä peruskoulussa
2. Perus- / keski- / kansakoulu
3. Ammatti- / tekninen- / kauppakoulu
4. Lukio
5. Opistotasoinen ammattikoulutus
6. Ammattikorkeakoulu
7. Yliopisto

Ammatti

1. Työntekijä / toimihenkilö
2. Ylempi toimihenkilö / asiantuntija
3. Yrittäjä
4. Johtava asema
5. Kotiäiti / -isä
6. Opiskelija / koululainen
7. Eläkeläinen
8. Työtön

Äidinkieli

1. Suomi
2. Ruotsi
3. Englanti
4. Venäjä
5. Viro
6. Somali
7. Muu, mikä?

Postinumero

1. Mitä seuraavista lähikirjastoista käytät eniten?

1. Herttoniemen kirjasto
2. Roihuvuoren kirjasto
3. Laajasalon kirjasto
4. Joku muu, mikä _____

2. Kuinka usein olet käynyt lähikirjastossasi viimeisen 12 kuukauden aikana?

1. Useita kertoja viikossa
2. Viikoittain / lähes viikoittain
3. Noin joka toinen viikko
4. Noin kerran kuussa
5. Muutaman kerran puolessa vuodessa
6. Kerran tai kaksi vuodessa
7. En lainkaan

3. Merkitse asiat joita olet tehnyt lähikirjastossasi viimeisen 12 kuukauden aikana

1. Lainannut, varannut tai palauttanut aineistoja
2. Lukenut kirjoja tai lehtiä
3. Käyttänyt kirjaston laitteita (esim. tietokonetta, skanneria tai kopiokonetta)
4. Käyttänyt kirjaston langatonta verkkoa omalla laitteella
5. Käyttänyt internetiä kirjastossa sosiaalisiin tarkoituksiin kuten esimerkiksi verkkokeskusteluihin osallistumiseen tai viestien lähettämiseen perheelle tai ystäville
6. Etsinyt omiin kiinnostuksen kohteisiin liittyvää tietoa
7. Etsinyt tietoa alueen toimijoista ja tapahtumista (esim. kirjaston ilmoitustaulu)
8. Etsinyt tietoa liittyen oman asuinalueen toimintojen kehittämiseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan joissa olet itse mukana (esim. seurat, järjestöt ja politiikka)
9. Kysynyt tietoa henkilökunnalta
10. Opiskellut tai työskennellyt itsenäisesti
11. Tavannut ystäviä, opiskelukavereita tai kollegoja työskennelläksenne tai opiskellaksenne yhdessä kirjastossa
12. Käyttänyt kirjaston harrastus-, työ- tai kokoustiloja
13. Osallistunut kirjaston järjestämiin opastuksiin (esim. tiedonhaku tai laiteopastus)
14. Osallistunut kirjastossa järjestettyihin tilaisuuksiin (esim. näyttelyt, lukupiiri, kirjailijavierailut jne.)
15. Osallistunut kirjastossa tapahtuneen toiminnan myötävaikutuksesta lähialueen kehittämiseen liittyvään toimintaan (esim. kaupunginosaseurassa tai muussa järjestötoiminnassa)
16. Tavannut kirjastossa sattumalta perheenjäseniä, ystäviä tai tuttavlia
17. Sopinut ystävän tai perheenjäsenen kanssa tapaamisen kirjastoon mennäksenne jonnekin muualle, kuten kahville, kävelylle tai ostoksille
18. Tullut viettämään aikaa itsekseen
19. Keskustellut henkilökunnan kanssa vapaamuotoisesti
20. Jutellut vieraiden ihmisten kanssa
21. Osallistunut kohtaamisiin, joiden kautta olet oppinut jotain uutta ihmisistä, jotka ovat erilaisia kuin sinä itse (esimerkiksi eri kulttuurista)

4. Numeroi kuusi itselle merkittävintä asiaa lähikirjastosi käytössä siten, että 1 on merkittävin, 6 vähemmän merkittävä. Asiat ovat samat kuin edellisessä kysymyksessä. Jatkuu seuraavalla sivulla

- Lainauspalvelut
- Kirjojen tai lehtien lukeminen
- Kirjaston laitteiden käyttäminen (esim. tietokoneet, skanneri tai kopiokone)
- Kirjaston langattoman verkon käyttäminen omalla laitteella
- Internetin käyttäminen sosiaalisiin tarkoituksiin kuten esimerkiksi verkkokeskusteluihin osallistumiseen tai viestien lähettämiseen perheelle tai ystäville
- Omiin kiinnostuksen kohteisiin liittyvän tiedon etsiminen
- Tiedon etsiminen alueen toimijoista ja tapahtumista (esim. kirjaston ilmoitustaulu)
- Tiedon etsiminen liittyen oman asuinalueen toimintojen kehittämiseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan jossa olet itse mukana (esim. seurat, järjestöt ja politiikka)
- Tiedon kysyminen henkilökunnalta
- Itsenäinen opiskelu tai työskentely
- Ystävien, opiskelukavereiden tai kollegojen kanssa työskentely tai opiskelu yhdessä kirjastossa
- Kirjaston harrastus-, kokous- tai työtilojen käyttäminen
- Kirjaston järjestämiin opastuksiin osallistuminen (esim. tiedonhaku tai laiteopastus)
- Kirjastossa järjestettäviin tilaisuuksiin osallistuminen (esim. näyttelyt, lukupiirit, kirjailijavierailut)
- Kirjastossa tapahtunut toiminta on aktivoinut osallistumaan lähialueen kehittämiseen liittyvään toimintaan (esim. kaupunginosaseurassa tai muussa järjestötoiminnassa)
- Sattumalta tapahtuvat kohtaamiset perheenjäsenien, ystävien tai tuttavien kanssa
- Kirjaston käyttäminen kohtaamispaikkana ystävien tai perheenjäsenten kanssa (jatkatte eteenpäin mennäksenne jonnekin muualle, kuten kahville, kävelylle tai ostoksille)
- Ajan viettäminen itsekseen kodin ulkopuolella
- Keskusteleminen henkilökunnan kanssa vapaamuotoisesti
- Jutteleminen vieraiden ihmisten kanssa
- Osallistuminen kohtaamisiin, joiden kautta olet oppinut jotain uutta ihmisistä, jotka ovat erilaisia kuin sinä itse (esimerkiksi eri kulttuurista)

5. Käytäkö lähikirjastossa useimmiten

1. Yksin
2. Toisen ihmisen kanssa
3. Kahden tai useamman ihmisen kanssa

6. Käydessäsi lähikirjastossa yhden tai useamman ihmisen kanssa, he ovat useimmiten

1. Ystäviä
2. Työ- /opiskelukavereita
3. Kumppani
4. Perheenjäsen
5. Opettaja
6. joku muu, kuka? _____

7. Numeroi seuraavista asuinalueesi julkisista oleskelupaikoista tärkeysjärjestykseen ne, jotka ovat sinulle merkittäviä. 1 on tärkein ja 11 vähiten tärkeä. Jätä numeroimatta paikat jotka eivät ole sinulle merkittäviä.

- Kirjasto
- Nuorisotalo
- Kahvilat
- Ravintolat
- Baarit
- Kirkko / seurakunta
- Puistot / leikkipuistot / koirapuistot
- Ulkoilureitit
- Liikuntapaikat
- Kaupat
- Joku muu, mikä? _____

8. Numeroi seuraavista asuinalueesi julkisista kohtaamispaikoista tärkeysjärjestykseen ne, jotka ovat sinulle merkittäviä. 1 on tärkein ja 11 vähiten tärkeä. Jätä numeroimatta paikat jotka eivät ole sinulle merkittäviä.

- Kirjasto
- Nuorisotalo
- Kirkko / seurakunta
- Kahvilat
- Ravintolat
- Baarit
- Puistot / leikkipuistot / koirapuistot
- Ulkoilureitit
- Liikuntapaikat
- Kaupat
- Joku muu, mikä? _____

9. Koetko olosi turvalliseksi ja luottavaiseksi kohdatessa ennestään tuntemattomia ihmisiä lähikirjastossa?

1. Kyllä
2. Pääosin tunnen turvalliseksi ja luottavaiseksi
3. Riippuu tilanteesta
4. Suhtaudun vieraisiin pääosin varauksella

10. Koetko olosi turvalliseksi ja luottavaiseksi kohdatessa asuinalueellasi ennestään tuntemattomia ihmisiä?

1. Kyllä
2. Pääosin tunnen turvalliseksi ja luottavaiseksi
3. Riippuu tilanteesta
4. Suhtaudun vieraisiin pääosin varauksella

11. Koetko, että ihmisiin yleisesti voi luottaa?

1. Kyllä
2. Pääosin voi luottaa
3. Riippuu tilanteesta
4. Suhtaudun pääosin varauksella

12. Kuinka tärkeänä pidät lähikirjastoa oman asuinalueesi yhteisöllisyyden tunteen kannalta?

1. Erittäin tärkeänä
2. Melko tärkeänä
3. Ei kovinkaan tärkeänä
4. Ei lainkaan tärkeänä

13. Mitä mieltä olet seuraavista väitteistä:

A. Suomessa pidetään huolta heikoimmista ja julkiset palvelut ovat saatavilla niitä tarvitseville.

1. Täysin samaa mieltä
2. Jokseenkin samaa mieltä
3. Ei samaa eikä eri mieltä
4. Jokseenkin eri mieltä
5. Täysin eri mieltä

jatkuu seuraavalla sivulla

B. Kattava kirjastoverkko on hyvä osoitus siitä, että Suomessa on toimivat julkiset palvelut.

1. Täysin samaa mieltä
2. Jokseenkin samaa mieltä
3. Ei samaa eikä eri mieltä
4. Jokseenkin eri mieltä
5. Täysin eri mieltä

14. Vastaa omin sanoin kuinka lähikirjasto on hyödyttänyt sinua. Voit vastata lyhyestikin.

15. Vastaa omin sanoin kuinka lähikirjasto on hyödyttänyt asuinaluettasi. Voit vastata lyhyestikin.
